

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

28 AUGUST 2009

NR. 8 (1523),

ANUL XXI

1 LEU

Editată în colaborare cu
Centrul pentru Dialog
Multicultural "Orizont"

8

www.revistaorizont.ro

VLADIMIR NABOKOV

16-17

Avanpremieră Polirom: Vladimir Nabokov - *Lucruri transparente*

DRAGOS BUHAGIAR
DESPRE "ZOMBIFICAREA"
TEATRULUI ROMANESC

— Am senzația că majoritatea oamenilor de teatru se găsesc într-un somn teatral. Ne-am găsit mijloacele și am ajuns pe un platou teatral pe care ne mișcăm ca niște somnambuli. Lucrăm într-o zonă caldută, nu mai avem curajul să aruncăm ancore sau să mergem în zone pe care nu le cunoaștem. Ne e frică că nu ne iese, ne e frică să riscăm. Faptul că nu mai riști în teatru e letal pentru că în acel moment nu mai ai cum să descoperi ceva sau să evoluezi. Și nu vorbesc despre o evoluție ca în povești — să crești într-o zi cât alții în șapte ani. Eu cred că mijloacele sunt specifice unor ani — nu poți să rămâi toată viața cantonat într-o epocă.

4-5

caldura.mare@epicandlyric.ro

PROZĂ DE:

VIOREL MARINEASA 13, 25

ANDREI MOCUȚA 26, 27

ALEXANDRU POTCOAVĂ 25

POEME DE:

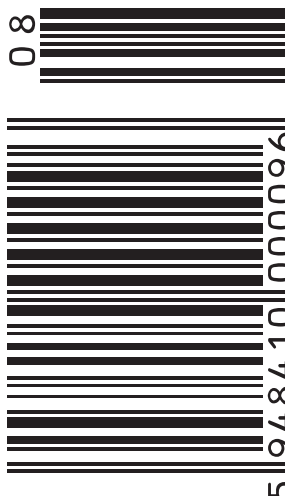
ȘERBAN FOARȚĂ 3

MIRUNA VLADA 21

OCTAVIAN SOVIANY 20

open art
Timisoara Open Art City

PROIECT REALIZAT
CU SPRIJINUL PRIMĂRIEI
MUNICIPIULUI
TIMIȘOARA ȘI AL
CONSILIULUI LOCAL
TIMIȘOARA, ÎN CADRUL
CONCEPTULUI
TIMIȘOARA
OPEN ART CITY
(TIMIȘOARA - ORAȘ
DESCHIS AL ARTELOR)

ANIVERSĂRI. DOAR UN PIC ÎNTÂRZiate

CORNEL UNGUREANU

1) Despre **Leonard Gavrilu** revista noastră n-a scris de câteva decenii, deși a fost primul patron al sectorului critic al revistei noastre. Prin anii 50 era poet, reporter, dar și cronicar literar, ins cu autoritate în cenaclu, dar și în viața Filialei scriitorilor. N-a rămas la Timișoara, a navigat spre București, Iași și Pașcani, iar volumele de memorialistică apărute până acum (**Aventuri pe Bega, pe Dâmbovița și pe Apa Sucevei, Aventuri pe Jijia și pe Bahlui**) nu-l pot face decât pe autorul geografiilor literare care sunt să aștepte cu nerăbdare celelalte volume de amintiri, aflate sub tipar. De fapt, mai sunt și altele, multe. "Leonard Gavrilu, scrie pe coperta a patra a **Aventurilor pe Jijia...** (născut la Pașcani, 1 aprilie 1927) doctor în psihologie, membru al Uniunii scriitorilor începând din 1956 ; a scris 20 de cărți originale ; a tradus din limbile franceză, engleză, germană și italiană peste 50 de volume. Narațiunea **Aventuri pe Jijia și Bahlui** face parte din ciclul **Critica autobiografiei pure**, din care au apărut **Cum am evadat din Armata Roșie...** și **Aventuri pe Siret**. "Poate pentru felul în care putem coborî în timp alături de Leonard Gavrilu, să citim finalul **Aventurilor pe Jijia și pe Bahlui**: "Între 1 martie 1955 și 31 august a aceluiși an, am fost angajat corector la revista **Scrisul bănățean**, iar de la 1 septembrie 1955 am început să frecventez cursurile Facultății de filologie din București, unde de la bun început am intrat ca bursier. Colegi de grupă i-am avut pe George Gană și pe Margareta Labiș, sora poetului de mare talent descoperit și promovat la Iași de George Mărgărit, același care se considera și nașul meu literar... Am locuit la căminul studentesc de pe strada Matei Voievod, în aceeași cameră cu Nicolae Velea, Sorin Titel, Domițian Cesereanu și Gabriel Dimisianu. În același cămin l-am cunoscut pe Nicolae Ciobanu... pe care în 1956 aveam să-l aduc la Timișoara... "Poetul, criticul, filozoful, traducătorul și jurnalistul Leonard Gavrilu s-a retras la Pașcani, unde tipărește o revistă pe care o scrie singur. Cel care citește **Spiritul critic** descoperă acolo vreo zece nume care semnează recenzii, comentarii polemice etc. Sunt pseudonimele lui Leonard Gavrilu, divulgate abia în cele cinci volume de **Judecăți critice** (2004-2009), cărți care dau seamă despre rodirea cărturarului și a criticului, după opt decenii de viață și scris.

2) **Gheorghe Azap - 70.** În volumul **Geografia literară IV, Banatul** scriam: "Înscenarea, farsa, spectacolul comic, stilul clovnesc, ștrengăresc, se bazează și pe spectacolul lingvistic; nu doar argoul e invitat să dea seamă de rezervele expresive ale poetului, nu doar localismele, ci și neologismele, cele care participă la protocolul artistic, la spectacolul savantului, al alesului naufragiat în cătunul celeilalte lumi". Care era "cătunul celeilalte lumi"? Implicarea "Ticvaniului", șansa sau neșansa

lui de a sugera un loc al "trecherilor dincolo", al "ticvelor", devine iritantă pentru cărturarul acesta fixat la marginea spațiului geografic, într-un tărâm insular privat de răsfățul vacanțelor ferice. Axa Ticvani-Oravița pare perdantă pentru timpul poezilor. Retragerile lui Gheorghe Azap din mândra istorie sunt însă recuperatoare. El a rămas acolo, el n-a evadat, el este poetul, cântărețul acestor locuri extraordinare cărora le-a dăruit, (și) prin el, unicitate. Nu mai contează numărul volumelor pe care le-a publicat, al poeziilor demne de orice antologie și de orice spectacol, al absenței sale din locurile care ar dori să-l celebreze. El afirmă și dă sens, prin scrisul său, unui tipar bănățean, unei comunități capabile să-și trăiască sărbătoarea, jocul, "piesa". Învie, prin scrisul său, tradiții care au murit – personalități care, odinioară, au dat vitalitate și rost barocului bănățean. Nu știu dacă mulți rețin numele satului în care s-a retras poetul, dar știu că acolo, în acel cotlon al lumii bănățene, trăiește și scrie poetul Gheorghe Azap.

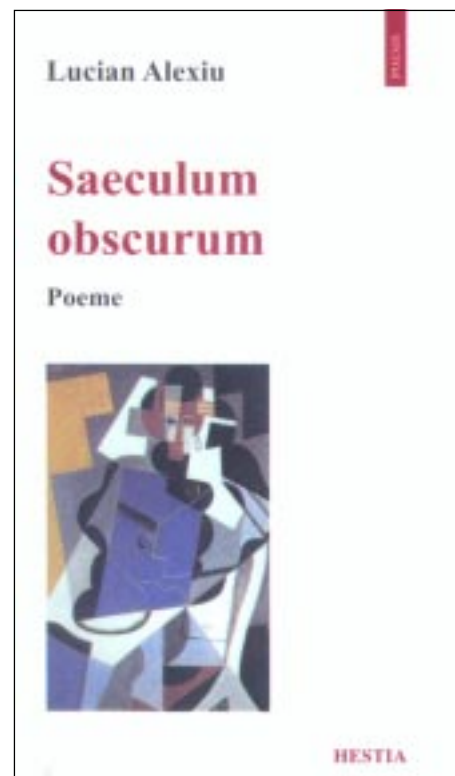
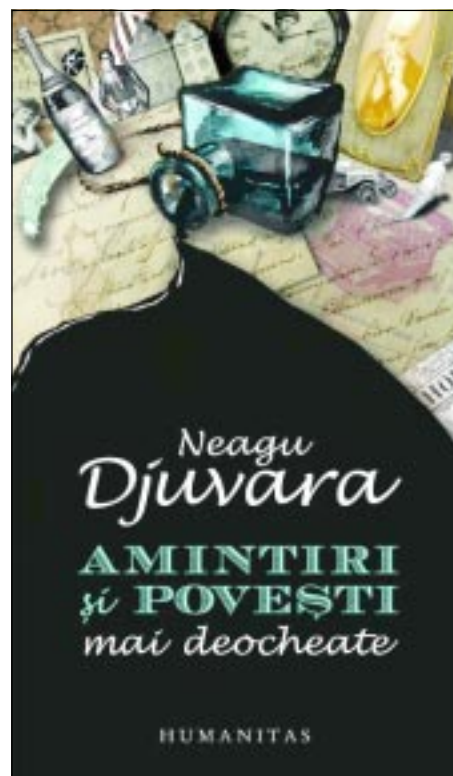
3) **Gheorghe Jurma, între profesori și discipoli.** Nu cunosc prea mulți critici sau istorici literari care să urmeze culoarul desenat de cei care i-au fost profesori. "Mă ocup de Eminescu, va scrie Gheorghe Jurma (și Jurma este un eminescolog care ar trebui luat în seamă), fiindcă s-au ocupat de el cu strălucire profesorii mei, Eugen Todoran și G.I.Tohăneanu". După Eminescu l-a descoperit pe Sadoveanu. "Astăzi, mai mulți intelectuali se răstesc la el (ca și la alții) acuzându-l de compromisuri, dar păcatele omului sunt definitiv iertate de operă...E, fără îndoială, cel mai mare prozator român al secolului XX, cum văd că scrie și Nicolae Manolescu, un critic care-i cunoaște profund opera". Gheorghe Jurma e autorul unei cărți importante despre Sadoveanu (**Sadoveanu sau lupta cu balaurul**, Editura Timpul, 2002) pe care încearcă să o rezume, într-un interviu, neinițiatilor: "Revelația întâlnirii extraordinare dintre Sadoveanu și Creangă este demnă de reținut pentru literatura română. Deci un Sadoveanu citit prin Creangă. Un Creangă care nu este un primitiv, ci un rafinat, un mare cunoscător, chiar al unor mistere, al unor taine pe care nu știu cum le-a descoperit, poate și prin lecturi ezoterice, poate printr-o intuiție extraordinară specifică marilor spirite". Fiind și autorul unei cărți despre masonii din Banat, Gheorghe Jurma mai face și aceste ocoluri: "Despre asemenea profunzimi a scris Vasile Lovinescu, iar de curând Mircea Tămaș, un foarte interesant ezoterist". Curiozitățile lui Gheorghe Jurma nu sunt divergente: criticul elaborează dicționare ale presei din Banat, ale scriitorilor din Banat. Scrie proză (o proză despre care am scris cu superlative are în centrul ei pe Afilon, dansator și teoretician al dansului din Banat) și recapitulează mereu, în cărți alcătuite sub semnul unei răvne ordonatoare, articolele risipite prin jurnalele provinciei.

Conduce o revistă, **Semenicul**, care a fost și este un Centru al vieții culturale cărășene. (Sau, având în vedere impasul cultural, să scriem că **a fost?**) Numerele speciale ale revistei sunt importante pentru oricine vrea să înțeleagă Banatul. Cenaclul **Semenicul** condus în ultimele câteva decenii de Gheorghe Jurma a împlinit, iată, șase decenii. Revista condusă de Gheorghe Jurma îl aniversează, fiindcă pe aici au trecut personalități care au definit istoria culturală a orașului. Unii, ca Ion Chichere, Ana Selenă, Constantin Brândușoiu, I.G. Șeitan au trecut deja dincolo, alții, precum Costel Stancu, au preluat frâiele vieții cenacliste reșitene. O aniversare importantă, cele șase decenii ! Conducător de cenaclu, ziarist, prozator, critic și istoric literar, Gheorghe Jurma este animator de excepție și prin editura **Timpul** – instituție definitorie pentru trecerea prin cultură a unui cărturar cu vocația construcției. Desigur că ipohondriile acestui *homo aedificator* de excepție nu sunt fără rost. **O posfață sau un necrolog** se intitulează paginile care încheie una dintre "dările de seamă" ale scriitorului – cartea **Cu editura Timpul, peste timp**.

4) **Ionel Bota s-a fixat de vreo trei decenii în Oravița** și, fiindcă a publicat multe cărți inegale, monografii în care grila teoreticianului permitea avalanșa unor superlative șocante pentru cititorul liniștit, s-a trecut prea ușor peste volumele sale de poezie: vii, cu partituri expresioniste citabile, cu viziuni deloc comune autorilor de serie din preajmă. Foarte importante sunt cercetările lui Ionel Bota asupra spațiului orăvițean. Seria **Oravița. Studii și documente** sau **Caielele Mitteleuropa (I: O contribuție la istoria comunității ebraice din Banatul Montan**

1650- 1950) etc. sunt ale unui istoric remarcabil care descoperă personaje, locuri, evenimente uitate. Ionel Bota stăruie în arhive și a rămas între arhivele instituțiilor din Oravița, abandonate de cărturarii preocupați doar de Centru. Bibliografiile (impresionante prin cuprinderea lor) reușesc uneori să depășească paginile broșurilor pe care le avem autorul ni le propune. Pe o pagină descoperim liste de instituții și de publicații patronate de Ionel Bota. **Mitteleuropa** face parte din grupul de publicații "Carașul". Iar din Grupul de publicații "Carașul" mai fac parte **Foaia Oraviței, Carașul, Opinia noastră, Accente, Accente rebusiste, Accente muzicale, Actualitatea cărășeană, Ethos, Generații, Teiul, Studii de muzeologie și muzeografie locală, Mitteleuropa, Oravița. Studii și documente muzicale**. Ultimele șapte sunt înființate după 1989, probabil de Ionel Bota sau cu participarea lui Ionel Bota. Pe alte pagini descoperim numeroase dedicații care omagiază cărturarii preocupați de Oravița, de la Sim.Sam.Moldovan la colegii de bătlăii culturale a autorului. Mă întreb câți dintre cei doritori să cunoască viața culturală a locurilor au avut șansa să pună mâna pe aceste publicații. Sub semnătura lui Ionel Bota au mai apărut primele trei volume din **Istoria teatrului vechi din Oravița. O instituție culturală românească din Mitteleuropa**. "Puse laolaltă, cele trei volume....certifică un solid istoric și o contribuție importantă la istoria culturii românești și central-europene", scrie Gheorghe Jurma în prefața volumului al treilea. Și aceste volume sunt, însă, greu de procurat. Cărturar remarcabil, poet bine așezat într-o generație literară de succes, Ionel Bota trebuie să-și adune cercetările într-un singur volum – într-o carte a bibliotecilor.

CARȚILE LUNII AUGUST

DUBLĂ ANIVERSARE
ȘERBAN FOARȚĂ

Lui Dușan Petrovici (*23 august 1938)

Pe lângă șaptezeci, șaptezeci și-unu
e-un început; încât, stând tu la prova
acestei vârste, – eu înscriu pe bunu'
ei lemn, cu alb, INCIPIT VITA NOVA!

Lui Andrei Pleșu (*23 august 1948)

Pe lângă șaizeci fix, șaizeci și unu
e-un început; încât, stând tu la prova
acestei vârste, – eu înscriu pe bunu'
ei lemn, cu alb, INCIPIT VITA NOVA!

BLOGRES SAU
CAPCAUNI DE PE NET
MARCEL TOLCEA

1. Lista mea

Nu prea mai înțeleg ce se petrece cu lumea românească a intelectualilor. Unii dintre ei au ajuns bogătani, alții s-au scufundat în tăceri, alții au urme de ruj ca marmelada de la mogulii. Cu cine mai defilez eu, în gând, dintre toți cu care am fost din 1989 încoace? Ce să mai cred despre Nistorescu atunci când aruncă peste nume de elită ale culturii române cu borhot eructat?! Sau unde să îl pun pe Dorin Tudoran atunci când expediază în derizoriul orgoliului reacțiile firești ale unui prieten de o viață?

Iată de ce, mai abitir decât lunile trecute, mă tot gândesc la reperele mele.

1. Mai întâi, la cine mă gândesc eu atunci când am făcut sau sunt pe cale să fac o porcărie de dimensiuni variabile. Nu mi-ar plăcea să aflu, printre alții, nici Andrei Pleșu, nici Livius Ciocârlie, nici Nicolae Manolescu. Sau îmi închipui cum m-ar fi dojenit Părintele Avramescu, Profesorul Tudoran ori Petrică Stoica.

2. Dacă e vorba despre ceea ce scriu, cred că, în afara celor de mai sus, aș vrea să știu, de fiecare dată, ce cred Șerban Foarță, H.-R. Patapievici, Vladimir Tismăneanu, Cornel Ungureanu sau Eugen Dorcescu.

3. Dintre prietenii mei, contează enorm atunci când Adriana Babeți, Mircea Mihăieș, Biju (Ioan T. Morar), Mircea Pora, Vio Marineasa, Vighi, Bodnaru sau Robert Șerban îmi fac un semn despre capriciile mele jurnalistico-literare. Asta e lumea mea și numelor de aici/acolo le datorez mult, mult, fie că unii știu, fie că nu. În rest, nistoresturi.

2. Despre Îngerul meu Păzitor

Dacă nu aș fi fost eu, cine știe cui i-ar fi inhalat polenul din cotidienele buzunare. Posibil ca El să fi fost matur încă de când eu eram copil, adoles-scient, moale în miezul inimii. Sau poate că și atunci vocea lui stătea ghemuită în vocea casierului de la cinematograful orașenesc, iar la sfârșitul filmului arunca numai banii mei către cer drept mulțam. Așa se face că, în 1972, atunci când am plecat din Sănnicolau Mare, în spatele mașinii care ne ducea spre Jimbolia s-au strâns cumulus de 1 leu și nimbus de mărunți, argintii, pe care scria RPR, RSR. Despre îngerul meu păzitor știu că preferă apa de la chiuvetă, fiindcă ea urcă sus în apartamentele oamenilor fără ca un geograf să o fi lăudat pentru asta vreodată.

Că, primăvara, aude în somn plânsul lemnului bătrân, de fereastră. De câte ori seara vrea să vină a proasta, peste rând și chiar calendar, Îngerul meu scoate din geantă o lanternă mică și caldă pe care părinții mei au scris împreună, cu un creion chimic, poate în franceză, « Marcel ».

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA
FILIALA TIMIȘOARA

Von der Heide, 100. Organizată de Primăria orașului Jimbolia, de Asociația Șvabilor jimbolieni din Germania și de Muzeul presei "Sever Bocu", aniversarea revistei a devenit emoționantă prin felul în care a subliniat construcția culturală gândită de Petre Stoica, omagiat în comunicările consacrate revistei. Gândit de dr. Walter Engel și de Petre Stoica în urmă cu un an, simpozionul trebuia să illustreze (și) felul de a fi a Muzeului Presei, excepționala realizare a lui Petre Stoica. Deschis de primarul Jimboliei, Kaba Gábor și de Josef Koch (Asociația șvabilor jimbolieni din Germania) simpozionul a beneficiat de comunicările realizate de Vali Corduneanu, cordonator al Muzeului Presei, de Walter Engel, autor al unui șir de cărți consacrate presei de limbă germană din România, de Cornel Ungureanu și Hans Vaștag, dar și de o expoziție **Von der Heide**, gândită și realizată de același dr. Walter Engel.

IN MEMORIAM
VALERIU LEU
(1957 – 2009)

SUB SEMNUL UNEI
SCURTE DESPĂRTIRI
CORNEL UNGUREANU

Cred că eșecul meu cel mai mare a fost că n-am reușit să-l conving să se mute la Timișoara. Ne făcea daruri cum nu știu să ne fi făcut vreun altul. Lucram la un studiu despre Franyó, mi-a adus un dosar – copie xerox – cu arhiva Franyó din 1926-27, când scriitorul era director al Teatrului timișorean. Pe urmă altele și altele, cărți ale lui despre Banat, dar și texte inedite de care aveam mare nevoie. Tot ce scriam despre Centrul Europei se adăuga cu paginile de istorie a Banatului, gândite de el: era, de undeva din adânc, un punct de sprijin. La "A Treia Europă" a adus istorie, argumente, pagini împlinite în acea "Cronologie..." realizată împreună cu Nicolae Bocșan. Și dacă și Nicolae Bocșan regretă că n-a reușit să-l mute la Cluj, într-o școală realizată de marii profesioniști ai acestei științe, Reșița, Carașul, Banatul se pot sprijini pe demersurile sale – cele mai bune din ultimele decenii. A rămas în centrul acestei lumi, care avea nevoie de un sfânt al ei. În vremurile acestor infinite risipe, Valeriu Leu devine, pentru noi, un reper. Până la întâlnirea care va fi, să ascultăm această rodnică vorbire.

**VALERIU, ADICĂ
ISTORICUL VALERIU LEU
OTILIA HEDEȘAN**

Deschid catalogul electronic al Bibliotecii Centrale Universitare din Timișoara și caut ce cărți se ordonează după indicatorul Autor: Valeriu Leu. Paisprezece titluri se selectează de îndată, dinspre anul 2008 (*Căi ferate care ne unesc*, Reșița, Editura Eftimie Murgu – ultimul volum indexat) până la anul 1993 (*Banatul între arhaic și modern, Mentalități în veacul Luminilor*, Reșița, Editura Muzeului de Istorie al județului Caraș-Severin, 1993).

Sunt cărți apărute în edituri de circulație mare, cum ar fi Polirom (de exemplu volumul scos în colaborare cu Nicolae Bocșan, *Cronologia istorică a Europei Centrale (1848 – 1989)* (2001) ori Presa Universitară Clujeană (bunăoară antologia de documente excelent prefăcute *Școală și comunitate în secolul al XIX-lea, Circularele școlare bănățene*, 2002), după cum sunt și texte multiple de edituri mărunte, locale, reprezentative însă pentru orașele bănățene (Marineasa – din Timișoara, Editura Fundației – Novi Sad, Banatica – editura Muzeului Banatului Montan din Reșița).

Încerc să mă obiectivez la maximum, străduindu-mă să trec peste faptul că *Autor[ul]: Valeriu Leu* mi-a fost prieten și încă unul dintre cei foarte buni și procedez ca și când principala sursă de informație pe care o am despre personalitatea sa este acest catalog de bibliotecă. Citesc, așadar, din titlurile cărților: *Cartea veche românească din Voivodina* (2007), *Memorie, memorabil, istorie în Banat* (2006), *Circularele școlare bănățene* (2002), *Prefața la Germanii din Banat prin povestirile lor* (2000), *Cartea veche românească din bisericile eparhiei Caransebeșului* (1996), *Cartea și lumea rurală în Banat* (1996), *Din istoria frontierei bănățene. Ultimul război cu turcii* (1788 – 1791), *Banatul în memorialistica "măruntă" sau istoria ignorată. 1914 – 1919* (1995), *Banatul între arhaic și modern* (1993) și mi-e imposibil să nu notez caracterul inamovibil al interesului pentru Banat al întregii opere a lui Valeriu Leu.

Istoria Banatului ar trebui scrisă – este una dintre formulele care, de la Iorga încoace, se repetă în diverse contexte, cu variate mize și mai ales cu multiple speranțe. Se repetă în pofida amplei, laborioasei și tot mai diversificatei bibliografii a domeniului. Un șir de cărți precum cele amintite mai sus reprezenta, fără îndoială, un demers consistent și destul de sistematic de asumare a acestui domeniu.

Cărțile publicate de Valeriu Leu au scos la iveală documente până de curând inedite asupra istoriei Banatului. Ele au deschis drumuri, obținând, prin interpretări consecvente, făcute cu instrumentarul *noii istorii* al Școlii de la Annales, drept de cetate în documentaristica istoriografică pentru o serie întreagă de fapte lăsate la "pubelele istoriei" canonice, de cei mai mulți cercetători.

Continuare în pagina 13

DESPRE "ZOMBIFICAREA" TEATRULUI ROMANESC

DRAGOȘ BUHAGIAR

Alina Mazilu: Spuneai la un moment dat într-un interviu că scenografia ar fi o cârjă în ecuația spectacolului... În ce măsură e valabilă afirmația aceasta pentru scenografiile pe care le crezi tu?

Dragoș Buhagiar: Scenografia e o cârjă în general atunci când forța regizorului scade pe măsură ce se înaintează în repetiții: dacă se pierde conceptul, iar scenografia rămâne pilonul principal, atunci nu e în regulă. Lucrurile trebuie să evolueze în paralel, la același nivel, ba chiar scenografia ar trebui să fie mai puțin evidentă, mai puțin tipătoare, să susțină doar conceptul regizoral și jocul actorilor, și nu să devină elementul principal al spectacolului.

– Adrian Mihalache scria despre tine într-un eseu că rămâi tu însuși, schimbându-te mereu. E ceea ce mă uimește și pe mine de fiecare dată când văd câte o scenografie de a ta – faptul că nu reușesc să descopăr structuri recurente. Ai totuși o semnătură?

– Poate că și această lipsă a semnăturii este o semnătură...

– Îți propui în mod programatic să nu te repeți?

– Nu, dar nici nu cred că aș avea cum să mă repet pentru că atât textele, cât și căutările sunt diferite. Atât cât reușesc, creez în zona respectivului text și a respectivului regizor; nu încerc să îmi transfer măiestria dintr-un spectacol în altul. E adevărat că am obsesiile mele, de exemplu faptul că spațiul scenografic e, de cele mai multe ori, în mișcare: se deschide, se închide, nu rămâne cap-coadă identic. Spațiile devin: mai mari, mai mici sau există prin deschideri repetate. De asemenea, se poate întâmpla ca un costum să se transforme în timpul spectacolului. Până în prezent am fost într-o căutare continuă: mi-e frică să nu încep să folosesc, de exemplu, aceleași materiale... În toată adolescența mea am văzut spectacole în care se utilizau aceleași texturi: aceeași pânză de sac sau de cort, aceleași tifoane, aceleași pene... Lucrurile erau fie duse până la perfecțiune, fie lăsate într-o fază incipientă, însă pe scenă vedeai de fiecare dată aceleași materiale. Nu se întâmpla nimic nou la nivel vizual. Astăzi suntem puternic concurați de ceea ce se întâmplă în jurul nostru în *advertising*, în televiziune, în film și trebuie să fim proaspeți și să reușim să ne surprindem spectatorii.

– Cum? Mergând în aceeași direcție în care merge filmul?

– Nu. Mijloacele teatrului sunt cu totul diferite de cele ale filmului.

– Crezi că teatrul poate concura în mod real cu cinematografia?

– Greu... Totuși, teatrul are niște atuuri foarte puternice: emoția, de exemplu. Ca spectator ești mult mai aproape de suflul actorului, nu există nici un baraj, schimbul se petrece direct. E ca diferența dintre a asculta un concert înregistrat pe CD sau a-l vedea *live*. Există o energie specială care răzbate dinspre scenă. Sigur că cinematograful are alte mijloace, decupajul poate fi alert, muzica poate funcționa perfect cu decupajul regizoral, actorii pot fi foarte buni... Dar totuși teatrul are acest avantaj. Și mai e ceva: teatrul te constrânge la a

rezuma și la a păstra esențialul.

– Ai lucrat cu mai toți marii regizori români. Ai vreun regizor fetiș? Care sunt calitățile pe care trebuie să le dețină un regizor ca să te intereseze?

– Regizorii sunt foarte diferiți. Ei trebuie să fie surprinzători și să fie foarte buni coechipieri, pentru că teatrul înseamnă în mod obligatoriu lucru de echipă. Au fost regizori cu care m-am înțeles bine și de la care am învățat teatru și mă refer aici în special la Alexandru Dabija. De curând, cu Silviu Purcărete am avut o colaborare perfectă.

Sigur că am mai făcut spectacole importante și cu alți regizori, cum ar fi Cătălina Buzoianu sau Alexandru Tocilescu, cu care am lucrat foarte bine la *Oblomov*. Când am făcut *Chira Chiralina* cu Cătălina exista o stare de grație care trecea dincolo de rampă. Dar spectacolele importante sunt rare – sunt câteva într-o carieră.

Am lucrat minunat, foarte aproape de ceea ce îmi doresc eu de la teatru, cu Radu Nica și cu toată echipa de actori la *Hamlet*. A fost o experiență aproape totală, pentru că simțeam cu toții la fel și lucrurile se nășteau firesc și foarte aproape de adevăr. Eu sunt o persoană deschisă la efortul care trebuie depus, pentru că în afară de echipă, teatrul conține o energie pe care noi o adunăm și o lansăm, la un moment dat, pe scenă.

– Ești unul dintre puținii scenografi români preocupați la modul serios de lumină și chiar acum, în *Turandot*, ai o scenă în care lumina creează senzația de apă, substituindu-i-se practic. Spune-mi care e, pentru tine, rolul luminii în ecuația scenografiei...

– Din punctul meu de vedere, lumina e aproape la fel de importantă ca spațiul în sine. În general îmi gândesc spațiile în raport cu lumina pe care o voi folosi și niciodată altfel. Nu fac lumina după ce am conceput decorul. În momentul în care construiesc decorul știu exact de ce îl fac într-un anumit fel și ce lumină voi avea. Pentru mine, uneori, obiectele sau decorurile au din concept lumina lor proprie. Așa e firesc, ele nu pot fi concepute separat, la fel cum un anumit rol și un anumit costum sunt pentru un spațiu anumit, nu pentru unul oarecare. Ideal ar fi să se înțeleagă că într-un anumit decor nu se mai poate juca și alt text decât cel pentru care a fost gândit. Ambiguitățile în teatru nu sunt de bun augur. Dacă lăsăm loc de interpretare, jocul nu e câștigat.

– În România, teatrele nu stau grozav din punct de vedere al dotărilor tehnice, cel puțin la lumină. În ce măsură devine *light-design*-ul un compromis?

– Nu aș spune că e un compromis. Ești limitat, dar de foarte multe ori acest lucru te împinge la soluții foarte artistice, chiar dacă uneori ele sunt radicale. Dacă este asumată, și nu se merge împotriva ei, uneori constrângerea poate deveni un context bun pentru actul artistic, dovadă anii petrecuți sub dictatură în care multe spectacole au ieșit foarte bine.

– La un moment dat afirmai că primele sentimente legate de cum va arăta

scenografia îți vin din timpul lecturii. Ce fel de cititor ești și ce citești atunci când nu citești teatru?

– Citesc foarte multe cărți de specialitate, văd expoziții, citesc și romane. Nu cred că am un mod special de a citi teatru... și nu tocesc textul. După prima lectură las să treacă o perioadă în care să mi se așeze impresiile. Și mă documentez în legătură cu ce s-a întâmplat în pictură, în design, în imprimărie în perioada în care a fost scrisă piesa, mai ales dacă textul e localizat temporal. Mă dezvolt în zona respectivă, aflu de ce se purtau anumite culori, de ce arătau obiectele într-un anumit fel, pentru că toate sunt foarte strâns legate de posibilitățile tehnice ale perioadei respective. Fac un *research* foarte serios și foarte tehnic. De exemplu, sunt perioade în care culorile erau mai puțin strălucitoare pentru că se foloseau anumiți coloranți naturali. Atunci când au apărut coloranții chimici, culorile au explodat. Toate sunt legate de ce s-a întâmplat tehnic în epoca respectivă.

– Înțeleg că ești mai degrabă genul de creator lucid, care lucrează inginereste...

– Da, aș spune că sunt foarte lucid și la un moment dat rup această luciditate cu amintiri sau cu lucruri care m-au impresionat și care nu au neapărat legătură cu epoca, dar care se integrează organic în spectacole. Rup toată corectitudinea studiului cu elemente de plasticitate.

– Premiul – șansă sau neșansă? Ziceai, la un moment dat, că mai toți artiștii au fost "stricați" de premii.

– Depinde de ce înseamnă premiul. Dacă pentru un artist premiul înseamnă un capăt de drum, atunci premiul este o neșansă. Dacă premiul trece pe lângă artist ca rapidul prin haltă, atunci...

– Cum e în cazul tău? Tu ai primit multe premii...

– Da, așa e, și am realizat că din moment ce l-am acceptat pe primul, nu le mai puteam

refuza pe celelalte, deși clasificările în artă mi se par absolut aberante. E foarte greu și uneori abuziv să faci clasificări... Pentru mine premiile au fost la nivel de mici confirmări, cu unele am fost de acord, în cazul altora am considerat că le meritam mai degrabă pentru alte creații. E extrem de relativ. Însă premiile nu m-au ajutat să evoluez, ci au fost doar niște cercei. Uneori îi pun, alteori nu...

– Care consideri că sunt etapele esențiale în formarea ta ca scenograf?

– Etapele importante din formarea mea sunt legate de niște întâlniri din viața mea care m-au marcat evident. A fost, mai întâi, perioada Cluj.

– Tu ești brăilean...

– Da, sunt brăilean și am făcut Liceul de Artă din Cluj. Acolo am avut niște profesori foarte buni, tineri cu toții și dispuși să ofere și exista o atmosferă foarte bună pentru creație. Acolo mi-am deschis ochii spre acest tip de manifestare artistică. Erau spectacole foarte bune pe vremea aceea – între anii '79 și '82. Monta Mihai Mănișu, erau actori puternici ca Marcel Iureș, actori pe care i-am văzut și revăzut în spectacole importante. Apoi m-am decis să studiez scenografia și l-am cunoscut pe Mihai Tofan, care a fost un profesor foarte dur, dar care m-a crescut în cel mai bun sens, mi-a fost mai mult decât profesor, mi-a fost mentor.

Întâlniri importante am avut la începutul anilor '90 cu profesorii pe care i-am adus în Academie după Revoluție, cu Dan Jitianu, Vittorio Holtier, Ion Popescu Udriște, Mihai Mădescu. Nu am lucrat cu toți, dar cunoscându-i în facultate și având discuții lungi cu ei, acest fapt a însemnat enorm pentru mine.

Esențială în formarea mea a fost colaborarea cu Alexandru Dabija, cu care am lucrat câțiva ani la începutul carierei mele de scenograf, pe când eram ca o coală de hârtie – pe care el a putut să o îndrepte,

să o scrie, să o mototolească sau să o modeleze după cum a vrut. Pentru asta îi voi mulțumi toată viața.

De asemenea, întâlnirea cu Sanda Manu a fost una excepțională pentru că e unul dintre cei mai buni profesori de teatru din țară și un om foarte bine informat în domeniul artelor plastice. Apoi am început să lucrez cu regizori importanți, cum ar fi Cătălina Buzoianu, Dragoș Galgoțiu... am lucrat cu Alexander Hausvater într-o perioadă foarte interesantă a lui, cu Alexandru Tocilescu – oameni extrem de diferiți și m-am lăsat purtat de ei în zone teatrale diferite, pentru că eu consider că nimeni nu deține adevărul absolut despre teatru...

– *Și, prin extrapolare, nici despre viață...*

– Da, evident că ceea ce spunem noi acum sunt truisme, dar încerc să trag niște semnale de alarmă pentru că sunt foarte mulți cei care cred că teatrul se face doar într-un anume fel... Am constatat că pot să învăț și la patruzeci de ani foarte multe lucruri despre teatru dacă mă întâlnesc, de pildă, cu Andrei Șerban. Am întâlnit actori importanți care m-au marcat: Valeria Seciu, Mariana Mihuț, Victor Rebengiuc. La fel cum m-au impresionat și actorii de la Sibiu când am lucrat la *Hamlet* pentru că era o explozie de energie și de dorință de a face teatru cum nu am mai întâlnit niciodată, decât poate la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț pe la jumătatea anilor nouăzeci.

– *Tu ai lucrat aproape în exclusivitate la București. Percepi venirea la Sibiu ca pe o evadare?*

– O percep ca pe o nouă etapă din viața mea artistică.

– *Din ce cauză?*

– Este vorba despre un anumit tip de preocupare față de teatru. Neavând altă "șansă", aici oamenii sunt interesați la modul real de această meserie. Nu se împart între televiziune, publicitate, film și altele. Întrucât stăm cu toții într-un sos, într-un fel de cantonament, concentrarea este pe spectacolul respectiv, pe textul respectiv, iar energiile se focalizează.

– *La un moment dat, în timpul conferinței pe care ai susținut-o de curând alături de Andriy Zholdak la Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu ai făcut o afirmație care m-a amuzat și m-a întristat în același timp și anume că în teatrul românesc se petrece o "zombificare". Poți să dezvolti ideea?*

– Am senzația că majoritatea oamenilor de teatru se găsesc într-un somn teatral. Ne-am găsit mijloacele și am ajuns pe un platou teatral pe care ne mișcăm ca niște somnambuli. Lucrăm într-o zonă caldută, nu mai avem curajul să aruncăm ancore sau să mergem în zone pe care nu le cunoaștem. Ne e frică că nu ne iese, ne e frică să riscăm. Faptul că nu mai riști în teatru e letal pentru că în acel moment nu mai ai cum să descoperi ceva sau să evoluezi. Și nu vorbesc despre o evoluție ca în povești – să crești într-o zi cât alții în șapte ani. Eu cred că mijloacele sunt specifice unor ani – nu poți să rămâi toată viața cantonat într-o epocă. Nu pot să rămân toată viața nouăzecist, perioada în care am început să fac teatru – lumea se schimbă, datele se schimbă, se încinge planeta, oamenii sunt mai pesimiști, teatrul și mijloacele noastre nu au cum să rămână la fel. Suntem bombardați de tot felul de informații și de tot felul de stări. Nu e normal să ne creăm o coajă asemeni unui lac cald în care stai până la gât și te simți bine. Mai trebuie și să ieși atunci când bate vântul și îți se face pielea de găină...

– *Crezi că lucrul acesta e valabil doar pentru București sau pentru întreaga Românie?*

– Pentru întreaga Românie, doar că la București fenomenul e mai acut din cauză că acolo toată lumea aleargă după bani și atunci forțele se împrăștie. La un moment dat creierul nostru devine foarte gelatinos, nu mai e antrenat să facă bine ceva, ci face din toate câte puțin. Cu atât mai mult cu cât la București repetițiile se consumă seara la telefon. Energia pe care ar trebui să o consumăm în repetiții o risipim între nouă și doisprezece noaptea la telefon, bârfim, vorbim și despre piesă, ne preocupăm mai mult de ce fac alții decât de ceea ce facem noi – "cooperative munca în zadar"...

– *De Prințesa Turandot în regia lui Andriy Zholdak te-ai apropiat inițial destul de precaut. Spune-mi, cum percepi acum proiectul?*

– Da, e adevărat, recunosc că din cauză că Andriy are o personalitate foarte puternică, vulcanică mi-a fost teamă, mai ales că e un om ancorat mult mai bine decât mine în ceea ce se întâmplă în peisajul teatral mondial. Îmi era teamă să nu existe un decalaj în zona aceasta, dar pot să spun că ceea ce s-a întâmplat până la urmă e cam ceea ce cred eu că ar trebui să se întâmple într-un caz fericit în teatru: nu lucrăm separat, ci ne dăm mâna și lucrurile trec corect dintr-o zonă într-alta. A fost frumos, a fost foarte greu, foarte dur, dar consider că e o etapă importantă în viața mea.

– *Aici ai avut decorul pe scenă aproape din prima zi de repetiție...*

– E ceva ce mi s-a mai întâmplat în ultimii ani, pentru că și eu am insistat în acest sens. Mi-am dat seama că de multe ori e bine pentru spectacol să se întâmple în acest fel.

– *Ce se schimbă?*

– Există șanse mai mari ca decorul să fie asumat, ca el să fie al acestui spectacol, și nu al unuia oarecare.

– *Spectacolul crește în decor...*

– Da, spectacolul și actorii cresc în decor, ceea ce e bine. Astfel, decorul nu devine o lucrare de artă independentă. Sunt șanse mari ca, dacă decorul se aduce în ultimele cinci, zece zile înainte de premieră, el să fie rupt de ceea ce s-a petrecut până atunci la repetiții.

– *Nu există, pe de altă parte, riscul ca, având de la început decorul, lumea să se obișnuiască, să se relaxeze?*

– Da, există și riscul acesta. La Iași, când am lucrat cu Silviu Purcărete, s-a întâmplat invers. La *Urișii munților*, fiind vorba despre un text foarte complicat, extrem de dificil era greu să te poți gândi de la început la ceva concret, necunoscând nici trupa, și lucrând pentru prima dată cu Silviu. Decorul s-a născut altfel: am săpat pământul împreună și am pus semințele împreună. E și aceasta o metodă. Nu cred că trebuie să absolutizăm un anume mod de a lucra. Cred că cel mai important e să fii deschis și flexibil ca scenograf.

Sunt cazuri în care regizorul dorește un anume mod de lucru: de exemplu, Andriy spunea la un moment dat că i-ar fi plăcut să aibă costumele gata de la începutul perioadei de repetiții. Acest lucru ar fi fost mai greu, pentru că dacă decorul a fost clar din start, costumele s-au născut la acest spectacol pe parcurs, în legătură cu mișcarea, cu dramaturgia, cu ceea ce observam că vrea el și în legătură cu direcția în care a luat-o conceptul lui.

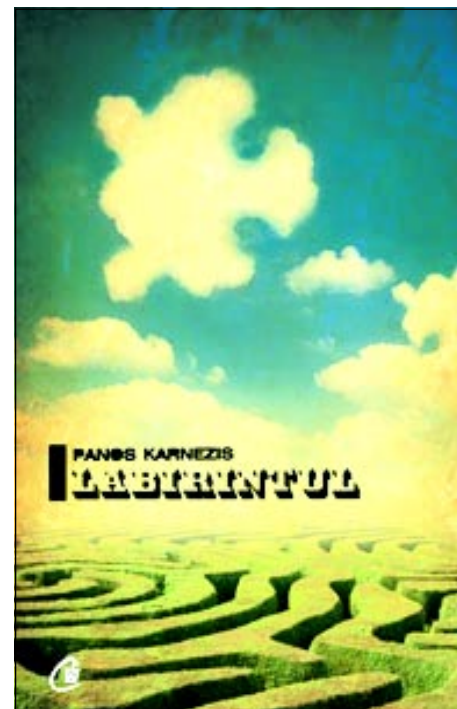
Interviu realizat de
ALINA MAZILU

Ilustrațiile din acest număr reproduc imagini ale scenografiilor realizate de Dragoș Buhagiar pentru spectacolele *Hamlet*, regia Radu Alexandru Nica și *Prințesa Turandot*, regia Andriy Zholdak, Teatrul Național "Radu Stanca" Sibiu, *Elisaveta Bam*, regia Alexandru Tocilescu și *Lear*, regia Andrei Șerban, Teatrul Bulandra, *Baal*, regia Dragoș Galgoțiu, Teatrul Mic București, *Leonce și Lena*, regia Alexandru Dabija și *Alchimistul*, regia Anca Maria Colțeanu, Teatrul Odeon, *Urișii Munților*, regia Silviu Purcărete, Teatrul Național "Vasile Alecsandri" Iași.

Fotografiile au fost realizate de Mihaela Marin, Dragoș Lumpan, Silviu Purcărete, Tudor Predescu, Mihaela Ghenescu, Alin Pătru, Corina Tudose, Cătălin Neghină.

NOU la CURTEA VECHE

S.O.S.

ALEXANDRU BUDAC

Volumele remarcabile de proză scurtă sunt tot mai rare. Am senzația că genul e pe cale de dispariție, la noi, dar și la alții. Proza scurtă presupune stil, rafinament, putere cognitivă și imaginație, ca și poezia sau romanul, de altfel, doar că aici demonstrația de virtuozitate trebuie făcută rapid, convingător, cu introduceri ce te fac să-ți ții respirația, cu fandări surpriză și împunsături de floretă, distrageri ale atenției demne de un magician și finaluri meșteșugite, de efect. Este nevoie de ritm susținut, de personaje cu cărți de vizită impecabile, de viniete menite să-ți rămână în memorie, de intrigi în ținute *haute couture*, de strunirea punctuației. Gândiți-vă numai cum arată împrejurimile Salemului în povestirile lui Hawthorne, cum se sfâdesc cuplurile la Raymond Carver, amintiți-vă chipul hirsut și vorbele Vânătorului Gracchus, moartea lui Hagi Murad și suferințele candidei Eréndira, urmăriți raționamentele lui Father Brown sau ale cinicului Dandy Scharlach, împărtășiți-vă prima iubire în parc, alături de vagabonzii lui Beckett, și o să vă convingeți că nu trebuie să fii Moby-Dick ca să faci valuri. Nu în ultimul rând, proza scurtă are nevoie de cititori inteligenți, o altă specie pe cale de dispariție.

Răzvan Petrescu, singurul dintre scriitorii noștri care menține astăzi standardele prozei scurte la nivelul de excelență, a respins categoric, într-un interviu din *Suplimentul de cultură*, opinia potrivit căreia în artă există "genuri minore" și "genuri majore". Argumentul său rămâne de nezdruncat: e imposibil, susține el, să te copleșească arhitectonica romanescă, dar să nu fii în stare să apreciezi geniul miniaturistilor. "Nimeni, în teritoriul muzical, de pildă, nu ar spune că muzica de cameră e un gen minor – aș putea face o asemenea comparație, proza scurtă e ca muzica de cameră sau partitele ori sonatele etc., romanul e din specia simfoniilor. Beethoven era un tip mohorât. Ce-ar fi făcut dacă i s-ar fi spus că lucrările lui pentru pian sunt minore?" Nu pot decât să subscriu.

Cred că și datorită faptului că am absolvit Filosofia, n-am avut niciodată tendința de a face ierarhizări între genuri. E drept, în filosofie, criteriile de apreciere ale unui text diferă considerabil de instrumentarul criticii literare, însă oricine are lecturi temeinice în domeniu știe că un fragment din Heraclit poate cântări la fel de greu ca un dialog de Platon, că un aforism semnat de Nietzsche poate înfrunta argumentația kantiană sau că austerul *Tractatus Logico-Philosophicus* e la fel de important ca impunătoarea *Sein und Zeit* pentru gândirea speculativă a secolului XX.

Am făcut această lungă introducere spre a sublinia mai bine dezamăgirea teribilă cu care am închis volumul de proze scurte al lui Bogdan Dumitrescu. Am pus ochii pe carte încă de când era anunțată pe site-ul editurii Polirom și m-am apucat de citit cu sinceră curiozitate

și bună dispoziție. În fond, e încă vacanță, iar recomandarea lui Mircea Cărtărescu de pe coperta a patra promitea "parabole surprinzător de grațioase, dar și înțelepte, venind din Cortázar sau Borges la fel de mult ca și din postmodernii americani". N-am regăsit nicăieri aceste influențe la Dumitrescu, iar de înțelepciune nici n-are rost să pomenim. Sunt douăzeci și nouă de proze în volum, și mai bine de jumătate par nefinisate. Parabola constituie, într-adevăr, *intenția* autorului, dar ea nu se regăsește în produsul final. Ca să scrii parabole trebuie să fii geniu (Kafka e primul nume care-mi răsare în minte), întrucât parabola nu este doar cel mai vechi gen, ci și cel mai dificil. Numai un autor extrem de puternic poate aborda un tip de scriitură cu rădăcini ferme în textele sacre (în *Biblie*, de pildă). Parabola presupune un grad mare de universalitate și rămâne întotdeauna mai tare decât interpretările pe care le provoacă. În literatura zilelor noastre există doar doi autori de parabole în adevăratul sens al cuvântului: José Saramago și Cormac McCarthy.

Povestirile lui Bogdan Dumitrescu îți dau senzația că au fost abandonate în faza de schițe: mai multe idei interesante, câteva paragrafe reușite, titluri cu lipici și zeci de pagini unde numai autorul știe ce-a vrut să spună (deși, nu bag mâna-n foc). Folosirea slash-ului, potrivit, să zicem, într-un articol de presă, devine gafă, în proză ("A respins la sfârșit mâna/îmbrățișarea lui", "cu cât crima/accidentul/dezastrul erau mai grave"). Naratorul rămâne, de cele mai multe ori, ambiguu, iar textele seamănă atât de

mult între ele, încât nu reții mai nimic din carte. De exemplu, *Început și Reîndrăgostirea* sunt ideale dacă vrei să-i demonstrezi cuiva cum poți să umpli pagini cu fraze corecte gramatical, fără să spui nimic. Ioana are amintiri, aflăm în cea dintâi. Ni se înșiră câteva amintiri. Punct. De ce m-ar interesa amintirile Ioanei? Ce au atât de special? În *Reîndrăgostirea*, el (soțul) face dragoste cu ea (soția), se oprește și-i spune că gândul îi stă la Cristina, iubirea din liceu. Pleacă de acasă, ajunge într-un bar, stă la masă cu niște cunoscuți, dar se însoțește cu o necunoscută. Face dragoste cu ea, se oprește din nou și-i spune "Îmi pare rău, iubesc pe altcineva". Își ia hainele și pleacă. M-am întrebat dacă Dumitrescu chiar se ia în serios sau ține morțiș să predea o lecție de *coitus interruptus*?

Below the Line este doar o listă poetizantă, de o incoerență perfectă. *Vacanța cu trenul din Franța* descrie, fără un strop de emoție, viața unui călător care, în urma unui accident feroviar, primește o nouă identitate. În *Hotărâre, Ofertă și De la Ocean la Lună* autorul încearcă niște crochete distopice, dar dacă a vrut, cum bănuiesc, să facă un semn cu ochiul sf-ului umoristic al lui Vonnegut, nu i-a ieșit. Lipsesc tocmai fantezia și umorul. *Dreptul la replică* (o aluzie la "replicanții" lui Philip K. Dick) propune, pe un ton neutru, îmbinarea clonării cu criogenia, pentru o garanție mai sigură a conservării speciei umane, în vreme ce *Paradisul acum* (altă aluzie transparentă, de data aceasta la filmul *Apocalypse Now*) încearcă să descrie o lume a viitorului edenică, în doar trei paragrafe cam vlăguite. Singurele povestiri care mi-au reținut atenția sunt *Îmbunătățitorii*, *Colaj* și *SMS* (*Save My Soul*). Ideea din *Îmbunătățitorii*, a existenței unui grup de specialiști capabili să recondiționeze și să refacă filme vechi

după standardele publicului de astăzi este interesantă, dar nu și pusă-n pagină cu stil. În *Colaj*, un regizor fără imaginație și fără succes (bri)colează creațiile altora, montajul final fiind, de fapt, propria-i viață. Toate bune până la deznodământul de un patetism insuportabil. *SMS* rămâne singura povestire din carte construită pe o idee exploatată inteligent, cu o mică surpriză drept bonus. Un pasionat de rachetomodelism construiește racheta visurilor sale, dar aceasta lovește o navă reală, chiar la intrarea în atmosferă. Imaginea cosmonautului ascuns în atelier și complicitatea iubitei nu sunt lipsite de tandrețe. Faptul că Bogdan Dumitrescu a ales ca *SMS* să dea titlul volumului mă face să cred că el însuși a fost conștient de această reușită. Unica, din păcate.

Am spus luna trecută că debuturile literare din ultimii ani sunt, cu puține excepții, catastrofale. Încă mai aștept să mi se infirme convingerea.

O RECOMANDARE TARDIVĂ

E.L. DOCTOROW
Ragtime

traducere din limba engleză de Antoaneta Ralian
Editura Leda, 2007

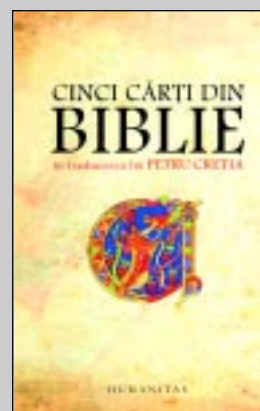
Traducerea în română a faimosului roman al lui E.L. Doctorow a apărut pe la sfârșitul anului 2007, dar, până acum, n-am găsit prilejul să scriu câteva rânduri despre el. *Ragtime* (ecranizat de Milos Forman în 1981) este o ghirlandă literară în care destinele a trei familii fictive din New York-ul începutului de secol XX se împletesc cu perioadele de glorie ale unor personalități (vizita lui Freud în America, drama starletei Evelyn Nesbit, nașterea uzinelor Ford, escaladarea influenței corporatistului J.P.Morgan, succesul lui Houdini). Dacă la Thomas Pynchon, colegul de generație al lui Doctorow, protagoniștii rămân întotdeauna la marginea marilor prefaceri ale istoriei, damnați să le interpreteze fără încetare, dacă personalitățile reale sunt privite de la distanță, iar efigiile stropite cu tuș de *comics*, în *Ragtime*, cititorului i se oferă accesul direct la megalomania lui Morgan, un soi de Citizen Kane obsedat de propriul său Xanadu, la zămbetul încrezător al lui Henry Ford, la ambițiile desperate ale imigrantului est-european Harry Houdini. Narațiunea bate uneori cam mult înspre relatarea documentaristică, însă romanul lui E.L. Doctorow trebuie degustat pe îndelete.

ESTETICĂ STRĂVECHE

Cinci cărți din Biblie
traducerea lui Petru Creția
Editura Humanitas, 2009

În mediile literare anglo-saxone e cât se poate de firesc să abordezi *Biblia* ca pe o operă de artă, s-o studiezi pornind de la aspectele de natură estetică. Orice student de la Engleză ar trebui să știe cât datorează Shakespeare Bibliei de la Geneva sau unde se folosește Herman Melville de retorica Versiunii King James. Nu puțini sunt filologii care consideră că William Tyndale a contribuit la nașterea englezei moderne la fel de mult ca Bardul din Stratford. În cultura noastră există foarte puține încercări de a traduce textele sacre cât mai literar. Petru Creția, un autor tot mai neglijat astăzi, din nefericire, ne-a lăsat cinci traduceri din Vechiul Testament (*Cartea lui Iov*, *Cartea lui Iona*, *Ecleziastul*, *Cartea lui Ruth*, *Cântarea Cântărilor*), într-o română splendidă. Creția s-a apropiat de texte cu venerație și, totodată, cu modestie, a ascultat cu atenție vocile înțelepților din trecut, a ales cu răbdare cele mai frumoase cuvinte și a scos astfel la iveală un inepuizabil filon estetic. Comentariile ce însoțesc traducerile sunt erudite, clare, de bun-simț, mai apropiate de speculația filosofică decât de teologie. După ce ai închis cartea înțelegi că a fi un mare poet (sau profet, în vechime, era același lucru) nu constituie niciodată un păcat.

DIN NOU DESPRE "EPOCA DE AUR"

(ÎN DULCELE STIL REALIST-MAGIC)

ELENA CRAȘOVAN

Câștigătorul premiului pentru proză la Concursul de Debut al Editurii Cartea Românească, Dragoș Voicu a devenit, în scurt timp, autor de bestseller, romanul *Coadă* înregistrând vânzări record la Bookfest 2009.

Tema cărții este una intens exploatată în ultimii ani la noi, cea a amintirilor din copilăria comunistă. E greu, după *Orbitor*, să scrii fără crisparea redundanței. Se mai adaugă, la Dragoș Voicu, și incongruențele perspectivei: un narator matur intră în pielea copilului de odinioară, asumând reprezentările despre lume și limbajul unui băiat de zece ani, întrerupt adesea de glosările inevitabile ale povestitorului adult, sub presiunea decalajului temporal între realitățile anilor 1980 și lumea generațiilor postcomuniste. De aici și "Întâmpinarea" de cronică ce precede textul propriu-zis, în care autorul se adresează "generațiilor care știu, spre amintire, generațiilor viitoare, spre povestire".

La cititorii din prima categorie, cartea "prinde", tocmai datorită mulțimii de lucruri mărunte care țeseau cotidianul în ultimii ani ai comunismului: obiecte (sifoanele, guma Turbo, sucul Cico, uniforma de pionier), relații, ritualuri, toate înconjurate de un nor de senzații în care idilicul și nostalgia copilăriei se suprapun peste "Epoca de Aur". De aici, poate, densitatea semnificațiilor și amestecul (viabil estetic) de fabulos și grotesc, de feeric și absurd, rezultând ceva în genul realismului magic în variantă autohtonă.

Romanul începe alert, cu "răcnetul lui nea Stelică": *"Aruncă repede punga, banii și scăunelu', c-a băgat tacâmuri la Redresare!"*. Așa se formează "coada", realitate cotidiană odinioară, și se încheagă, în atmosferă de nebulie zglobie, o poveste. Vestea se răspândește repede pe străzile orașelului de la Dunăre și în scurt timp coada se lungeste ca un "șnur de oameni, negru și gros, care ne-ar fi sugrumat cu oraș cu tot".

Coadă asta hipertrofiată nu e doar subiectul și imaginea centală, ci și mecanismul romanului: scenele și dialogurile se aglutinează, ordonându-se, cu legături mai strânse sau mai laxe, ca vecinii care-și țin rândul. Astăzi mai degrabă accidentală, coada era, "înainte de '89", o practică zilnică: coada la pâine, lapte, ouă sau la ce "se băga"/"se dădea" ocazional – la carne, portocale..., vată! Din alergătura asta vioaie și amară naratorul imaginează, hiperbolic, un mod de viață. Coadă se întinde nu doar spațial ("Orașul era înfășurat până la sufocare în coada de la tacâmuri"), ci și în timp, înghițind mai bine de-un an din viața personajelor.

Zilele trec, apoi anotimpurile, incertitudinea lui ce-și-când-"se dă" crește, dar oamenii nu se clintesc: fac cu schimbul, apoi se întorc de la școală sau de la lucru și reintră "în rând". O microsocietate a cozii multiplică regulile din lumea cea mare: se înfiripă relații de bună vecinătate sau de rivalitate, cunoștințe, schimburi; Ionel, protagonistul copil (devenit mai târziu narator-polițist) își înlocuiește tatăl și, ca să nu stea degeaba, ia meditații la matematică și la română chiar pe trotuar. Oamenii se îndrăgostesc, se căsătoresc, mor... tot la coadă și alături se întind mesele de ospăț sau "de petrecanie" și se sărbătorește Crăciunul: *"De Crăciun toată lumea a venit la coadă îmbrăcată mai frumos ca de obicei... Ete că ne prinse și Crăciunu', zise Nea Marin. Io cred că au adus ăștia tacâmurile, altfel nu mai stătea atâta amar dă lume degeaba p-aicea... Le-a adus sigur... dăn săptămie, dă când am venit, am înaintat câțiva metri. Asta înseamnă că să-ntâmplă ceva acolo în față."*

Personajele (foarte bine conturate în

caracterizări lapidare) sunt vecinii de cartier: Nea Marin – magazinerul, Nea Costel – pensionar, Domnul Georgescu – profesor de matematică, Tanti Nuți, Tanti Florica..., iar schimburile de replici veridic transcrise. Absurdul situațiilor glisează mai mereu spre umor: nimeni nu poate să accepte că "doi plus doi împărțit la doi fac trei"; în ciuda explicațiilor tovarășului Georgescu, una e teoria la matematică și alta realitatea "dă pă teren".

Cele mai bune pagini sunt cele cu... milițieni. "Organele de ordine" soluționează dileme serioase, precum mijloacele alternative de iluminat când "se ia curentul": ce e mai bun: becul conectat la bateria de la mașină, lumânările sau lămpile cu gaz? *"Bateria merge pă curent, prin urmare când e curent dumneata îl furi cu redresoru și îl depozitezi în baterie. Când se ia curentul, bagi bateria în funcțiune, baterie în care ai ascuns curentul furat atunci când acesta exista și îl consumi! Păi dumneata, tovarășe, tragi Statul în piept?"*. Celelalte modalități, lumânările și lampa cu gaz, sunt permise *"doar cu respectarea strictă a normelor de prevenire și protecție a incendiilor. Vă trebuie stingător, lădiță de nisip, lopată și târnăcop, toate vopșite cu roș și fixate într-un panou de lemn"*, concluzionează tovarășul plutonier.

O altă scenă memorabilă este cea în care Tataia Ghiță de la Scaieți, venind de la porumb, găsește un iepure mort în șanț. Milițienii satului îl amendează pentru vânatoare în perioada nepermisă, chit că iepurele n-are urme de gloanțe și "vânătorul" e fără pușcă. Apoi, când milițienii vin acasă la tataie să încaseze amenda, tot păgubiții îi ospătează: *"să-i omenim pă oameni, că*

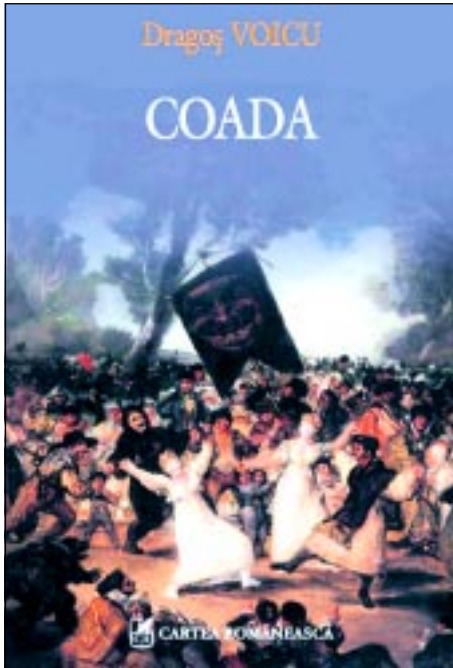
ți-a intrat și ție, mă, milițienii în curte. Nu poți să știi când oi avea și tu nevoie".

I s-a reproșat autorului absența structurii, romanul fiind mai degrabă un inventar de întâmplări, obiceiuri și obiecte de epocă (poeziile pionierilor, întâmplările de la practica agricolă, trocul cu produse între vecinii din scara blocului, avorturile ilegale), toată lista canonică a ororilor "reciclate" în viziune infantilă.

La fel de greu de plasat în desfășurarea romanului sunt povestirile sau poemele în proză pe care Domnul Georgescu, profesorul de matematică prins și el în ritmurile cozii, le scrie și apoi le aruncă. Producții mototolite sunt recuperate de Ionuț și livrate cititorului în lectura pios-romanțată a mamei. Prozele sunt scrise în notă suprarealistă sau realist-magică, multe frumoase, dar greu de integrat în ansamblul cărții, accentuând senzația de fractură între capitole.

Epilogul, retrospectiv, accentuează dublarea protagonist-narator și reia în alt registru motivul central al cărții. Ionuț Fy devenit polițist, descoperă în arhivele Securității dosarul "Coadă": aceleași personaje, cu nume de cod, cu istorii paralele, scriind fiecare, dar nu literatură, precum profesorul Georgescu... Poate că, râvnind exhaustivitatea, autorul supralicitează temele fierbinți ale actualității politice din ultimii ani.

Deși motivul central pare mai degrabă static, "statul la coadă" este prezentat, în clișee savuroase, ca o adevărată încercare inițiată: *"Și coada e o școală a vieții. Mai afli cum să încălzește lumea, cum face rost dă lumină când e curentul tăiat, cum izgonește țăntarii. N-ai văzut că înveți și mate-*

matică?... ca să nu mai vorbesc că ai citit și poeziile lu' domnu' Georgescu... io cred că d'aia a făcut Statu' coada. Să ne mai întâlnim unii cu alții, să mai stăm dă vorbă. E adevărat că e cam înghesuială, da' nu costă bani să stai la coadă. Și dacă mai și apuci ceva, pleci și fericit acasă. Coadă e ca o armată. Dacă n-o faci, nu ești bărbat...". Încheierea poveștii e pe măsură: după ce relatează victorioasa achiziționare a tacâmurilor, fiul bea, alături de tată, primul "sprîț".

Amestecul de amintire reală și intarsii fabuloase, grotescul și umorul, dialogurile, alternanța epic-poematic, creionarea personajelor, scenele memorabile contrabalansează punctele slabe ale structurii. *Coadă* este o carte bine scrisă, o lectură "de plăcere", de "răsu-plănsu", cel puțin pentru cei care "știu".

UN ROMAN POLIȚIST, ALTFEL

TANGUY VIEL

Perfecțiunea absolută a crimei

Editura Bastion, 2008

Colecția "Vertigo" a Editurii Bastion cuprinde titlurile unor autori deja consacrați între iubitorii *policierului*. Publicată la celebra editură franceză Minuit, tradusă pentru prima oară la noi, *Perfecțiunea absolută a crimei* are toate ingredientele genului: gangsteri, jaf, crime, trădări, suspans și, mai rar întâlnit, un stil impecabil. Un grup de bandiți în retragere încearcă o ultimă "mare lovitură": un jaf de proporții la cazinoul din localitate. Narată sub forma unei reconstituiri, din perspectiva unui membru al bandei ajuns prizonier, povestea alternează rememorarea scenelor reale cu descrierea reluărilor simulate. De aici subtile diferențe de ton și de perspectivă, pentru care traducătoarea Ana Scalcău reușește o transpunere inspirată în română. Intriga: un membru al bandei (însoțit, desigur, de o superbă blondă), pierde repede 60 000 de franci la ruletă, mimează un scandal pentru a ajunge la patron, de acolo la seif, pe acoperiș, în port, recuperează banii... și... gata! Planul era perfect, totul a mers bine până la sfârșit, când intervine... turnătorul. O parte dintre bandiți sunt prinși, urmează procesul, condamnarea, răzbunarea finală. Lovitura cea mare se întâmplă însă în cursul reconstituiri. Sub ochii polițiștilor inculpatul repetă, în detaliu, acțiunile din seara jafului. Doar că, în loc să piardă cei 60 000, la simulare bila se oprește pe 36, numărul jucat... "Ce s-ar fi întâmplat dacă aș fi câștigat pe 31 decembrie ... 900 000 de franci, cu zece minute înainte de spargere?" Infracțiunea perfectă e dublată, deci, de o reconstituire ratată... Iar acțiunea cu bandiți și jafuri în stil mare la cazino are în spate prietenii trădate și răzbunări sângeroase. Povestea clasică! În plus, tonul elegant, crud și nostalgic (amintind de filmele *noir* ale anilor '50), regretele pentru ceea ce ar fi putut fi "perfecțiunea absolută a crimei" și măruntele banalități care dejoacă cele mai iscusite planuri. O lectură palpitantă.

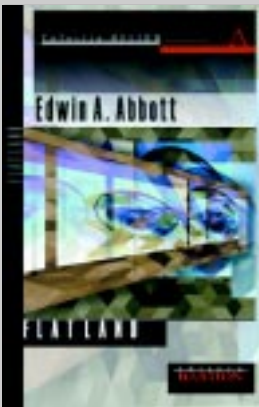

EDWIN A. ABBOT,

Flatland

Editura Bastion, 2008

Edwin A. Abbott, profesor, matematician și teolog englez, este celebru pentru nuvela *Flatland* (1884), "o povestire cu mai multe dimensiuni", cum o anunță subtitlul. Citită și ca o satiră fantastică a societății victoriene din Anglia sfârșitului de secol XIX, *Flatland* rămâne o continuă provocare pentru imaginarul cititorilor. Societatea în Flatland (**Țara Plată**) este una bidimensională, ai cărei locuitori nu pot concepe o existență pe verticală. Naratorul, un patruler întemnițat pentru a fi propovăduit "erezia" celei de-a treia dimensiuni, descrie pentru locuitorii "**Țării Spațiului**", realitatea universului bidimensional, în care evoluția este asigurată prin multiplicarea numărului de laturi, de la un tată dreptunghiular, la un fiu pentagon, un nepot hexagon ș.a.m.d. Suprema desăvârșire o reprezintă un poligon cu atât de multe laturi, încât ajunge să pară cerc. Societatea este întreținută de muncitori triunghiulari și apărată de militari la fel, triunghiuri isoscele care speră să ajungă echilaterale. Femeile sunt creaturi inferioare deosebit de periculoase, triunghiuri isoscele atât de ascuțite, încât par mai degrabă linii, cu vârful ca un ac mortal. Așa cum în lumea cu o singură dimensiune, în **țara Linie** explorată de pătratul-narator, monarhul este un punct autosuficient sieși, care nu poate concepe existența universului bidimensional, figurile din **țara Plată** nu acceptă a treia dimensiune, iar locuitorii **țării Spațiu** îl reneagă, la rândul lor, pe patrulaterul-narator pentru ideea nebunească de a concepe o lume superioară, cu o a patra dimensiune. Uluitoare la data apariției, fascinand generații de matematicieni, până la informaticienii mileniului III, cartea a fost elogiată de Asimov, ecranizată atât pentru adulți, cât și pentru cei mici. Descriind dintr-o perspectivă insolită lumile posibile, cu diferențele dintre societăți, atât de greu de gândit, *Flatland* obligă la revizuirea reprezentărilor pe care le avem despre lumea "noastră" sau despre alte universuri posibile, cvadridimensionale.

ANOTIMPURILE LUI KOMARTIN

TUDOR CRETU

Un anotimp în Berceni – din capul locului, titlul mi-a părut o mult prea evidentă parafrază rimbaldiană. Citind cartea, mi-am dat seama că exact cuvântul care lipsește, "infern", i s-ar potrivi cel mai bine cărții și, mai ales, *Poemelor cu tătuca* – poate ce a scris mai bun Komartin. Ciclul conține cele mai sonore texte komartinieni. Adjectivele "apocaliptice" (gen *îngrozitoare*) sunt la locul lor, iar toposul e marcat, la rândul lui, de sonorități primitiv-gregare: Chircani etc. Ispita negrelii maximalizată, a terificului e recurentă la Komartin. Ceea ce explică multe dintre rateuri: texte care mi-au dat, de la început, senzația unor falsuri de porțelan negru, crăpat. În *Poemele cu tătuca* îi iese cel mai bine. Vigoarea sonoră a lexicului: dincolo de burtă, ficat, puroi etc, verbele însele sunt tari, unele chiar onomatopeice: burta bolborosește etc. Când tăria nu e onomatopeică, cuvintele însele intră în categoria celor "forte" sau gregare – secreție, vomă, urlete, copturi. Tonul e, constant, sentențios: "Nimic nu l-ar mai putea scăpa". Performanța stă, aici, în a funcționaliza și gestiona estetic asemenea "tării", în efectul, iar nu defectul de patetism și dramatism. Versurile-definiție sunt mai acasă aici decât în restul volumului și volumelor. Skepsisul ar fi următorul – plasticitatea, acuitatea celui de al doilea "termen" să răscumpere procedeul în sine; fără plasticitate și acuitate, definirea căzând în pură sentențiozitate, în gravitate inexpressivă.

Poemele sunt scrise cu "negru pe negru". Substanța lor are densitatea și, mai ales, temperatura catranului proaspăt. Boala apare ca lucrare – ca proces sau chiar procesualitate surprins(ă) pe viu sau, așa zicând, pe mort. Senzația e de forțată organică, de disoluție clocotitoare. "Tătuca e doar o carcasă de celule în descompunere, / un sac de piele în care/din ce în ce/își face loc boala/iar dracul forează tot mai adânc". "A bag/sack of shit, guts" – expresia există. Komartin reușește s-o scoată din limba obișnuită. Iar poezia începe tocmai în/din zona în care expresia, potențată, își depășește uzualitatea sau uzitarea clișeizată. E o accentuare care, prin acuitatea-i șocantă, generează poezie. Punga, sacul, zicala însăși sunt reabilitate poetic tocmai de purulența și gregaritatea conținutului.

De altfel, Komartin lucrează, voluntar? involuntar?, destul de mult cu clișee (poetice). În ciclul "de față" reușește o resuscitare performantă a lor. Iată, de pildă, una dintre cele mai banalizate reprezentări ale sufletului – care-și ia zborul sub formă de pasăre: "Tata stă pe marginea patului, e aproape vânat/și urlă să îl lăsăm în pace. Îi prind capul în mâini/și-o pasăre fâlfâie prin încăpăre încercând să găsească ieșirea". Contextualizarea face poezia, iar nu zborul paserii. În plus, acest zbor pare a fi o prelungire a unui dat fiziologic – tremurul (aproape subînțeles) al capului, corpului bolnav luat în mâini. E spectacolul germinației patologice.

Komartin e un poet care, mai degrabă, "agravează", îngroașă, decât taie. Simțul textului nu e, în nici un caz, punctul lui forte. În pofida reclamei de "stilist desăvârșit" pe care unii critici încearcă s-o facă să pâlpâie. Sigur, surplusuri se pot găsi la oricine, însă

nu neapărat ca acestea: "carnea mea s-a împletit pe cadrul metalic al patului/în structuri torsionate, formând o rețea". Anatomia unei burți textuale. 1. a) Versuri despre structuri torsionate, împletiri etc sunt specifice, în primul rând, "lucizilor", manierștilor, rafinaților. Cel puțin primele două "abțibilde" (lucid, manierist) au cam fost lipite și pe fruntea lui Komartin. b) Acest vers se sinucide ca un șarpe care, în loc să se încolăcească, se strangulează; adaosul de plumb îmbogățit – construcția gerunzială din final. 2. Când asemenea "structuri" nu ies, ele devin opusul rafinamentului abstractizat – nu mai sunt împletituri, ci încălceli, iar recursul la ele pune sub semnul întrebării tocmai luciditatea, rafinamentul și, în cele din urmă, bunul simț...textual.

De altfel, unul dintre minusurile cele mai acute ale cărții contrazice taman diploma de "stilist desăvârșit". Abundența construcțiilor gerunziales, soluție stas (a se citi facilă) de a "lega" textul. La un moment dat, am vrut să număr "gerunzialesle". Mă rezum, însă, la câteva exemple: "La început, credeam că așa trăiesc oamenii/dar i-am văzut umblând dezinvolti/umilind toate lucrurile mișcătoare din jur". Din același text: "scriu știind că nu voi cunoaște voioșia sau ura". Sau "ca și cum toți anii i s-ar fi strâns acolo/umplându-le cu ceva ca o măduvă murdară, neroditoare"; Romanian Oddity: "/.../într-o singură clipă totul a ars,/făcându-se scrum în fața ochilor mei" – problema cu gerunziile acestea nu rezidă doar în recurență, ci și în bășicile textuale (surplusurile) pe care, nu odată, le generează: explicări futele și alte asemenea. Dar să încheiem suita de exemple cu un extras ceva mai fericit: "tot ce e înăuntru toată chestia aia învăluită într-un abur auriu/susurând a împăcare și liniște" (versurile cu care se deschide placheta).

Să propunem o minimă alternativă/schimbare, cazul poemului și peste sute de ani..., în care gerunziile apar de trei ori: "Am sufletul împovărat și gândurile sleite/știind că nimic nu se va schimba înainte ca soarele/să se prăbușească în golul/lăsat de absența ta". Să tăiem, pur și simplu, *știind* că. Îmi pare mie sau chiar sună mai bine: "Am sufletul împovărat și gândurile sleite – /nimic nu se va schimba înainte ca soarele să se prăbușească în golul/lăsat de absența ta". Dacă n-aș ști că e Komartin, când citesc versuri care încep cu *Am sufletul împovărat*..., instinctiv, mi s-ar părea că e vorba de un amator. (Am, și eu, prejudecățile mele). Una din mizele lui pare a fi o simplitate gravă, riscul proxim fiind de compunere liricoidă și gravitate forțată. Corectitudinea politică generează, printre alte calamități, și "incorectitudine" poetică. Cum vă sună, aici, dezabilitat: "curtea de ape din capul ei veșted/devenea o morișcă lucioasă și rotitoare, fragilă/a unui copil dezabilitat"?

Claudiu Komartin își dilată textul, preferă, constant, o desfășurare de cuvinte, unde unul singur ar fi de ajuns. "sunt acolo, în iarbă, la loc sigur în tine/ca un mesaj extraterestru pe care nimeni/nu va ști să-l deschidă pentru a-l descifra". Eșecurile sunt/pot fi la fel de emblematice ca și reușitele.

Să luăm această bucată: "un mesaj extraterestru pe care nimeni/nu va ști să-l deschidă pentru a-l descifra".

Din punctul meu de vedere, "figurile" cu mesaje care nu pot fi descifrate se înscriu în fondul peren de locuri comune. Din păcate, Komartin dezvoltă în exces clișee. Ar fi fost, cred, mai bine *indescifrabil* sau, pur și simplu, mesaj *extraterestru*. Oricum, partea cea mai greoaie e, evident, cea cu *pentru a-l descifra* – un simplu aditiv textual.

Problematică e și punctuația. Sunt, sub acest aspect, adeptul ipotezei ori-ori. Ori punctuezi până la capăt, complet și corect, ori renunți la punctuație. În carte – vina s-ar putea să fie a editurii – când găsim, când nu găsim virgulele puse la locul lor. Impresia e de scăpare generalizată, de hibă cronică. Sigur, autorul își poate asuma "soluția" găsită. Cred, însă, că la re-editare, ceva ar trebui schimbat.

Interesant e că cele mai bune versuri ale cărții aparțin extremelor: decăderii puru-

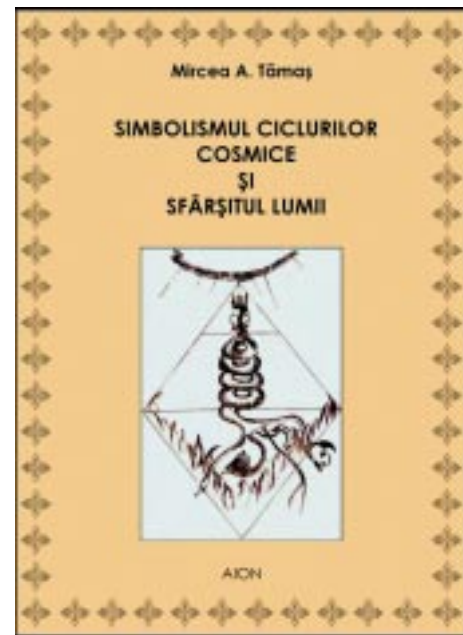
lente, gregare, fiziologice (*Poemele cu tătuca*) și, pe de altă parte, delicateții, palorii: "mâinile lor să mă atingă cu un foșnet ușor/ mâinile lor palide alungite ca niște crini sub pulberea albă". Mi-au mai plăcut *Din confesiunile unei fracturiste*, *blues*, *iubesc acel oraș*, poemul cu fluturile și gimnastul. Cei trei autori "de Cartier", formează un desant al anului 2009. *Biographia litteraria* e peste *Monstrul fericit*, iar *Ghinga peste Dicționarul Mara*. Doar în cazul lui Komartin, e vorba de cea mai bună carte de până acum. Sigur, volumele lui Vancu și Coman sunt, în primul rând, cărțile unor experiențe: alcoolul și paternitatea. Crescendoul acestei generații s-a cam temperat. Dintre cei care contează, cei mai mulți sunt la al treilea titlu (publicat sau în pregătire). Lipsesc, în continuare, cărțile mari, care să însemne ce a însemnat *Ieșirea* pentru nouăzecism sau *Levantul* pentru generația 80. Dar, până una alta, nici zilele, nici autorii n-au intrat în sac sau nu și l-au deșertat pe deplin.

PREMIUL "MIHAIL AVRAMESCU" AL ORAȘULUI JIMBOLIA

Premiul "Mihail Avramescu" a fost oferit în acest an universitarului canadian de origine română Mircea A. Tămaș. Juriul, prezidat de Î.P.S. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, a apreciat îndelungata activitate a lui Mircea A. Tămaș în domeniul științelor tradiționale și traducerile din opera lui René Guénon ca fiind o continuare a preocupărilor lui Mihail Avramescu din perioada interbelică.

Despre personalitatea laureatului a vorbit scriitorul Marcel Tolcea, care a subliniat laborioasa activitate în domeniul simbologiei și al științelor tradiționale a lui Mircea A. Tămaș, prezent cu traduceri sau texte originale în spațiul anglofon și cel francofon.

Premiul a fost instituit acum patru ani la inițiativa regretatului scriitor Petre Stoica, din juriu făcând parte și primarul orașului Jimbolia, Kaba Gábor.

FELIX NICOLAU: UN ROMAN AL CUPLULUI IN TRANZITIE*

GHEORGHE MOCUȚA

ROMAN EROTIC
SI PARODIE A
VREMURILOR NOI

Romanul *Tandru și rece*, apărut la editura Cartea Românească în 2007, e adevărata surpriză a universitarului Felix Nicolau care oscila între poezie și critică. E o carte plină de forță și energie proaspătă ("un roman turbo", după părerea lui Robert Șerban), scris cu răbdare sau în orice caz, cizelat și rescris pe alocuri. El conține două planuri, inegale ca desfășurare și valoare, planul lui Cosmin care deține jurnalul lui Leo, dispărut în mod misterios, un fel de contrajurnal care reia clișeul minimalist, și planul lui Leo (Leonard Tupilat), veritabil roman al cuplului și al tranziției. Roman erotic, fără a fi scris în genul mizerabilism, cartea e în același timp o parodie a vremurilor prin care trece cuplul Leo-Sabina, cu trimiteri directe la evenimentele tranziției (afacerea Caritas, a treia mineriadă etc.) și la personajele politice (Iliescu, Dinescu, Coposu). Tânărul profesor de liceu încearcă să reziste împreună cu iubita sa care nu-și găsește de lucru în infernul capitalei. E un bun prilej de a schița o imagine a învățământului românesc aflat în derivă și a vieții mizere a cuplului într-un București sufocant, apocaliptic. Povestea destoinică, înzestrat cu nerv umoristic, Felix Nicolau își scoate biografia la meza și o vinde în felii de viață:

"Zilele treceau ca în basme: vara stăteam pe o piatră în fața casei și citeam. Când se făcea prea cald, coboram până în strada mare și aduceam două găleți de apă. Pe una mi-o turnam în cap. Noaptea puneam piatra în fața ușii, sub un bec de 100 W, și citeam înconjurat de un nor de insecte curioase. La școală lecturam din Heidegger, să-mi țin colegii la distanță. Acasă citeam Noica, să n-o sperii pe Sabina. Partea din spate a casei era ocupată de o familie simpatică de olteni-țigani, Zână, hoți din tată-n fiu. Erau chiriașii mătușii mele, tanti Cucu, care venea rar, cu un plasture pe ochiul lipsă. Clanul Zână ne mai invita pe la ei pe la masă, "să auziți și voi o muzică adevărată, nu d-aia sifilitică, Fetofăn ăla". De fapt ne chemau ca să ne ceară apoi bani cu împrumut. "

DE LA REALISMUL
IDILIC LA SARCASMUL
NECRUȚĂTOR

Prozatorul comite adevărate scene de viol și râs, într-un registru ce evoluează de la de realismul idilic la sarcasmul necruțător. Viața intimă a tânărului cuplu alternează cu viața tulbură a nației, cu viața socială, prilej de a observa năravurile: viața clanului Zane, țigani care trăiau din furat, atmosfera de la inspectoratul școlar și cea de la școală, faza cu examenul de bacalaureat, traiul de chiriaș, călătoriile la Botoșani, la părinții

Sabinei, drumul la Cluj, în orașul lui Hunar și Stoica. El își trece viața pe curat, turnând-o în formele incandescente ale autoficțiunii. Textul e savuros și surprinde atmosfera, întâmplările și incertitudinile, inovațiile și improvizările românului, dezechilibrat de șocurile tranziției:

"În sfârșit, din personalul puțin a târfă nespălată s-a ivit făptura rotofeie a mătușă-mi. Trage după ea un cărucior de butelii cu doi saci în el. Cum dracu' l-o fi băgat în compartiment? Imediat ce mă vede, îmi arde una peste ceafă. Iar umbli în pantaloni scurți? Dita! goblizanu! Când pleacă la Roman ia pâine, cartofi și fasole, când vine în capitală aduce pâine, cartofi și fasole. Sunt cam 30 de grade la umbră, dar ea e în pantaloni și pulovăr gri, de lână. E tunsă scurt, pierdut la spate și în părți – oarecum stilul lui Mike Tyson. Are ceafa groasă, umeri lați și picioare subțiri-subțiri. Peste fața cu trăsături mărunte – gen Rocky Graziano – poartă o pereche de ochelari pătrați. O lentilă e neagră – să-i acopere ochiul de sticlă sau bandajul cu leucoplast, când pune ochiul în portofel să nu-l piardă. "

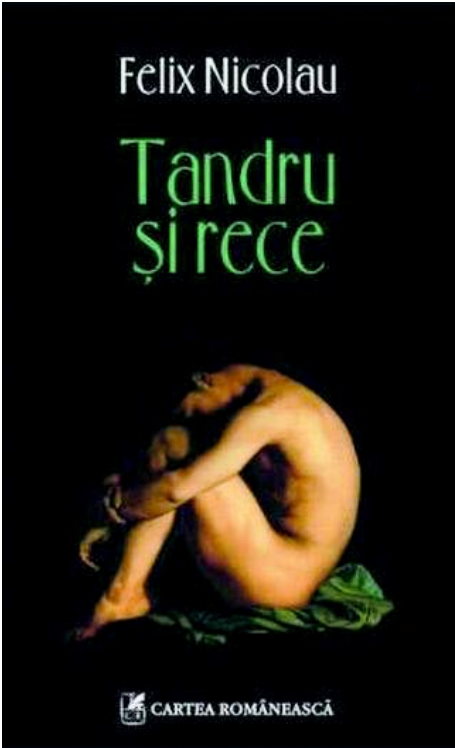
Imaginea Bucureștiului, cu căldura de afară, cu frigul din apartamente, cu zgomotul, cu mizeria și noroaiele, cu omul-kitsch, cu obiceiurile și ritualurile miticești, cu furia, cu neputința autorităților, cu marasmul balcanic, cu improvizatia politicianilor, e o imagine sugestivă a tranziției, a infernului și anormalității:

"Berceni e un cartier multicolor, cu mici crânguri între blocurile confort patru, din care locatarii aruncă pe fereastră conținutul oalelor de noapte. Noi avem șansa unui confort doi. Sabina își revine la viață. Noaptea facem dragoste în stil clasic. Patul în care murise unchiul lui Marius scârțâie până bat în țeava caloriferului vecinii de sub noi. Niște frustrați! Oricum, n-ar fi putut dormi, din cauza manelelor de la cârciuma de peste drum, Meduza. Dimineața, după obiceiul meu, mă trezesc mai devreme, să citesc în toaletă."

UN ROMAN
CINEMATOGRAFIC

Referințele la cotidian dau prospețime și culoare discursului și atâtă curiozitatea cititorului, îl țin în priză: cu filmele americane, cu vipuri, cu televiziune, cu internetul și corespondența electronică. Prozatorul își trece vremurile prin tăișul ascuțit al ironiei și sarcasmului. Cu detașare, cu cinism, cu finețe. Cartea e o meditație indirectă asupra alienării, prin episodul dezechilibrului Sabinei și al internării ei într-o clinică de psihiatrie. Nu întâmplător viziunea sa e aproape de cea a tinerilor regizori preocupați de cotidian: Mungiu, Caranfil, Porumboiu. E un roman cinematografic.

Fie că se sufocă în cotidian, fie că plonjează în "obsesia genealogică" (Leo își caută arborele genealogic până la Maria Tereza), prozatorul folosește când registrul dur al relatării brute, când registrul "tandru și rece" (cu varianta "tandru și casnic") al ironiei, al bășcăliei, al demitizării. Viziunea asupra istoriei și "locurilor memoriei" nu diferă prea mult de cea a istoricului Ovidiu Pecican, metamorfozat și el în romancier, în *Imberia*. Romanul e dinamic, intriga e liniară și plină de surprize, nu ai timp să te plictisești. Personajele sunt conturate cu o mână sigură în economia cărții, iar finalul "esoteric" e o parodie inteligentă cu trimitere la producții de tipul romanelor lui Dan Brown. E un roman de suprafață, în cheie frivolă, fără pretenția unor adâncimi, dar cu destule subtilități, un roman complice al timpului nostru, cu eroi ai timpului nostru. Talentul de prozator al lui Felix Nicolau îl depășește cu mult pe poet. E o carte care îl face mult mai vizibil și mai competitiv și îl introduce în circuitul național.

FELIX NICOLAU
Tandru și rece
Editura "Cartea Românească",
2007

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

Sărbătorile nu s-au încheiat!

Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!

ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?

ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!

Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

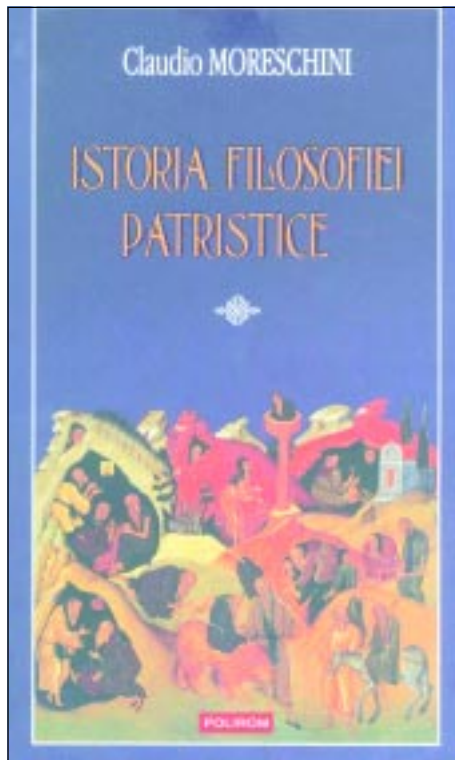
ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

CARTE SI BIBLIOFILIE (I)

CLAUDIU T. ARIEȘAN

(I) Iubirea de cărți nu doar utile ci și frumos întocmite și elegant publicate și-a găsit cu prisosință hrana cuvenită în acest răgaz văratic. Deocamdată, prima parte din acest periplu bibliofil. Un *volumen* remarcabil datorat clasicistului ce predă la Universitatea din Pisa dar și la Institutul Augustinianum de la Vatican **Claudio Moreschini, Istoria filosofiei patristice**, trad. Alexandra Cheșcu, Mihai-Silviu Chirilă, Doina Cernica,

Editura Polirom, Iași, 2009, 741 p. completează ideal demersul său anterior concretizat în masiva *Istorie a literaturii creștine vechi grecești și latine*, realizată în colaborare cu Enrico Norelli și publicată la aceeași editură românească de referință. Studiind acut reinterpretarea creștină a filosofiei grecești, bogatul tom enciclopedic încearcă să nuanțeze pretinsa "elenizare" masivă a gândirii creștine, descifrând modul și măsura în care a fost aceasta realizată de titanii patristicii, relevând înțelepciunea profundă pe care aceștia au dovedit-o în toial complexei adaptări cultural-spirituale. Sintetizând șapte veacuri de mentalități teologale, studiul stăpânește magistral o materie imensă și fluidă, explicând pe îndelete punctele comune și deosebiri, influențele și inovațiile decurgând din contactul prelungit al celor două "cetăți" intelectuale aparent distincte, cum le-ar fi numit Augustin (una păgân greco-latină și cealaltă compozit creștină), dar care dovedesc multiple puncte comune în valorificarea calității umaniste perene.

(II) Un al treilea volum din opera Sf. Ambrozie cel Mare, *Tâlcuiri la Facere*, III, trad. Andreea Stănculescu, Editurile Cartea Ortodoxă și Egumenița, Galați, 2009, 302 p. a văzut lumina tiparului de curând. Dacă traducerea *Omiliilor la Hexaemeron* este în general corectă, deși manifestă inconsistențe în redarea unor aceiași termeni prin variante românești diferite, notele și comentariile par amatoristice și forțat arhaizante: "capul" în loc de "capitol", *Republica* lui Platon e redată ca "Viața cetății", se scrie î.Hr. (nota 34), cum e normal într-o lucrare patristică, dar și varianta materialist dialectică "i.e.n." (nota 35); cât despre sursa unică pentru versiunea locală, ea a fost tutelată, nu editată de Biblioteca Ambrosiana (care nici nu se scrie cu doi s), de asta ocupându-se profesioniști ai domeniului ca F. Gori, în 1984. Și dacă tot vorbim de ținuta estetică a cărților, cele trei volume din această utilă

tălmăcire patristică arată complet diferit, de la formatul la milimetru la concepția grafică a copertei, ceea ce le face greu de plasat alături în biblioteca personală. Mai multă atenție nu strică în domeniul acesta distins al bibliofiliei.

(III) Continuarea proiectului ciclop de readucere în atenția publicului cititor a operelor complete hasdeiene se face cu **Bogdan Petriceicu Hasdeu, Scrieri istorice**, vol. I-II, ediție critică de I. Opreșan, Editura Vestala, București, 2008, 575/400 p. Apare ca formidabil efortul editorial întreprins solitar de Ioan Opreșan, care începe acum o integrală a studiilor istorice scrise de marele savant român, pornind cu cele publicate inițial în volume și continuând cu cele rămase în periodice, majoritatea nerecuperate nici în ediția selectivă a lui Mircea Eliade din 1937 și nici în seria neterminată de *Scrieri* devenită de la volumul al III-lea *Opere*. Să nu uităm că același neobosit cărturar a mai tipărit recent la editurile sale, cu ajutorul unor colaboratori, publicistica economică și cea politică, culegerile de basme, folcloristica și arhiva spiritistă aparținând "magului de la Câmpina". Insolite rămân pentru cititorul modern excursul hasdeian privind *Istoria toleranței religioase în România* dar și analizele filologico-istorice ale uricelor și zăpiselor cuprinse în volumul 2, ce acoperă deocamdată perioada publicistică 1858-1864. Un model enciclopedic ce a făcut valvă în toată Europa la vremea sa și nu s-a bucurat de o receptare pe măsură la noi.

(IV) Minunat florilegiul Mitropolitului bănățean **Nicolae Corneanu, Pe aripile cuvântului**, Editura Învierea, Arhiepiscopia Timișoarei, 2009, 263 p., oferit cititorilor fideli de învățatul ierarh ortodox. Ca

propovăduitor devotat al Cuvântului, el resimte datorita de a împărtăși mai departe gândurile sale bisericești, istorice și literare. Astfel intrăm iarăși în lumea sa de suflet, unde întâlnim grupaje omogene de studii și articole sub genericile "Probleme bisericești", "Biserica la români", "Ortodoxia bănățeană", "Pagini patristice" iar în final câteva "Interviuri și declarații". Tonalitatea sa caldă, părintească, plăcut didactică și lipsită de rugozități dezbate cu încredințare teme precum religiozitatea românilor și personalitatea lui Andrei Șaguna, rezistența anticomunistă din Banat și Revoluția din Timișoara, rostul Oastei Domnului și teologia eminesciană, carisma pedagogică a Părinților Bisericii. Lectura lui nu te lasă niciodată nerăspălit, fie și prin bucuria reîntâlnirii cu un om având chipul și sufletul luminate mereu de dragoste frățească și cultură genuin creștină.

CHICI CINE VINE LA CEAI DANSANT?

cărturești
carte, ceai, muzică, dichis

Chici cine vine la ceai dansant?

Consultați panoul literar-muzical de la casă. Recunoașteți autorul citatului/interpretul refrenului săptămânii, scrieți numele pe un bilet și lăsați-l în urnă.

O dată pe lună cineva câștigă dreptul de a-și chema prietenii apropiați la o petrecere în ceainăria Cărturești*

* Prin tragere la sorți. Petrecerea va fi într-o zi de duminică, la ceainăria din strada Mercy, între orele 17-22. Oferim muzică, ceai și film pentru maximum 30 de persoane.

PORT.ro **24-FUN** **cărturești**
carte, ceai, muzică, dichis

Cărturești Timișoara se pregătește să ofere un privilegiu, iar cum un privilegiu nu se obține fără un mic efort, gata suntem să vă încercăm cu o probă ce măsoară inteligența. Favoarea: un party dichisit în Cărturești – ceva ce altfel nu se poate procura. Metoda: răspunsuri corecte la întrebările afișate pe cursul de schimb cultural de la casă ... și noroc din naștere.

Iată și manualul complet de utilizare a concursului. La ambele librării (Mercy 7 și Mall) se găsesc tăblii cu întrebări: cine a scris asta?/cine a cântat asta? Dacă știți răspunsul, e numai bine. Primul pas spre petrecere l-ați și făcut. Scrieți răspunsul pe un bilețel și lăsați-l să se odihnească în urnă. În fiecare săptămână schimbăm cursul literar-muzical (un bilet x 4 săptămâni = de patru ori mai multe șanse de a câștiga), iar o dată pe lună luăm sorții deoparte și tragem de ei până ne arată un câștigător. Norocul de pe capul lui: își poate chema prietenii, apropiații, colegii (cel mult 30) la o petrecere privată în ceainăria Cărtureștiului – privilegiu, nu? – într-o zi de duminică, de la ora 17 la 22. Muzică de-a noastră bună, ceai de Cărturești și un film, dacă se cere – cu asta venim noi. Buna dispoziție ține de stofa clientului.

EDITII BIBLIOFILE

ALEXANDRU RUJA

Prin realizarea edițiilor bibliofile din Colecția "Manuscriptum", Muzeul Literaturii Române a dovedit nu doar că este o instituție vie, dar și una interesată de patrimoniul literar, existent în propriile colecții/depozite sau în altele instituționale ori particulare. Se precizează că această colecție "reia în formă și concepție seria interbelică a acesteia, mai puțin modalitatea de selecție a manuscriselor autorilor. Editorul interbelic comanda textele direct autorilor în viață (Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Ion Minulescu, Liviu Rebreanu ș.a.). Muzeul Literaturii Române *colaborează* cu ei în eternitate, procurându-și manuscrisele din arhivele timpului. Un volum se editează, în genere, cu ocazia aniversării unor date importante din biografia marilor noștri scriitori. Apare într-o singură ediție originală, care odată epuizată nu se mai tipărește." Sunt mai multe volume apărute în această colecție, dintre care amintim: Ion Barbu, *Joc secund*; Lucian Blaga, *Poeemele luminii*; Mihai Eminescu, *Sonete*; Tristan Tzara, *Litanii avantdada*; Nicolae Labiș, *Moartea căprioarei*; Gheorghe Pituț, *Ochiul neantului*, V. Voiculescu, *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare*, G. Bacovia, *Lacustră* ș.a. Tehnica este a reproducerii anastatice a manuscriselor scriitorului, aflate în colecția Muzeului Literaturii Române sau în alte colecții. Valoarea bibliofilă este sporită în condițiile în care, în era computerului, manuscrisul dispăre, atât manuscrisul poeziei/prozei/textului critic, cât și manuscrisul epistolar. De aceea, și citatele pe care le dau din volumul care reproduce manuscrisul poetului respectă cu strictețe ortografia autorului. Există o singură ediție originală, cu tiraj limitat (1500 exemplare), din care 200 exemplare sunt tipărite pe hârtie *vergé*, numerotate de la 1 la 200. De aceea, continuarea publicării unor asemenea ediții ar fi un lucru de dorit, constituindu-se într-un act de cultură.

Ștefan Baciuc este un poet încă puțin cunoscut și, încă mai puțin comentat, ușor excentric, un "destructor de frontiere literare", cum a fost numit în critica hispano-americană. Din creația lui Ștefan Baciuc, în "Colecția Manuscriptum" a fost publicat volumul *Căutătorul de comori*. După cum precizează realizatoarea ediției "exemplarul-manuscris, deținut de muzeu, este, probabil, transcrierea olografă a textului definitiv pregătit de autor și predat editurii "Fundatia pentru Literatură și Artă «Regele Carol al II-lea»", unde a apărut în 1939. Textul manuscris nu conține decât puține și nesemnificative corecturi, iar în final poetul însuși alcătuiește *Cuprinsul*, ordinea titlurilor fiind cea stabilită de autor și respectată de editură. Cele 59 de poezii (60 în *Cuprinsul* manuscrisului prin numerotarea eronat separată a celor două părți ale poemului *La o fecioară*) sunt grupate de Ștefan Baciuc în patru cicluri."

Ștefan Baciuc s-a născut în 1918 la Brașov, unde urmează cursurile Liceului "Andrei Șaguna", avându-i ca profesori, între alții, pe Emil Cioran și Octav Suluțiu. Apoi, urmează Facultatea de Drept și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din

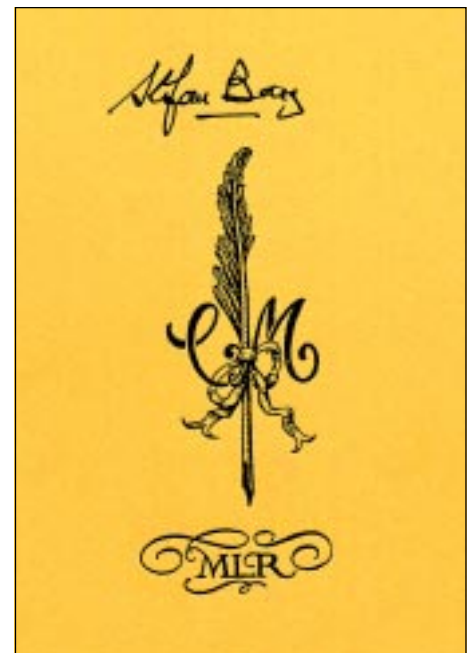
București. În toamna anului 1946 a plecat ("cu ultimul vagon ministerial") ca atașat de presă pe lângă Ambasada României de la Berna, unde a funcționat până la demisie (1948). În anul următor a plecat și s-a stabilit, împreună cu soția sa – dr. Mira Baciuc – în Brazilia, prima țară care le-a acordat viză, din mai multe țări solicitate. Ștefan Baciuc s-a impus printr-o bogată activitate literară, universitară, jurnalistică. A fost ales "Cetățean de onoare" al orașului Rio de Janeiro. A fost profesor de literatură braziliană la Universitatea Washington (Seattle), iar din 1964 s-a stabilit în Honolulu, fiind profesor de literatură braziliană și civilizație hispano-americană la Universitatea din Hawai, Honolulu. Nu a reușit să mai vină în țară, deoarece s-a stins din viață la începutul lui ianuarie 1993.

Remarcat încă de la primul volum – *Poeemele poetului tineri* (1935) – pentru care a primit "Premiul scriitorilor tineri", Ștefan Baciuc a fost obligat să-și realizeze cea mai mare parte a creației în exil. ("Exilul este o fereastră deschisă către lume, și, incontestabil că literatura mea ar fi fost cu totul alta dacă aș fi trăit într-o Românie liberă, tot timpul acasă, între Brașov, Râmnicu-Vâlcea, București și Constanța, făcând, din când în când, câte un voiaj până la Paris sau Viena. Orizontul pe care mi l-a dat exilul este un orizont universal. Am învățat atâtea lucruri, și, cum spunea un prieten din Brazilia, am avut destule experiențe și mi-am făcut destule cucuie în cap, încât exilul are, firește, pâinea lui amară, dar are și părțile lui universale, care îmbogățesc."). Din anii duri și amari ai exilului, Ștefan Baciuc a avut inspirația și tăria să valorifice această existență universală a creatorului de poezie.

Dacă unii scriitori din exil s-au fixat într-o țară, Ștefan Baciuc a fost un exilat itinerant, ajungând până în îndepărtatul Honolulu. A cunoscut și a intervievat personaje excentrice și contradictorii ale istoriei, ca Fidel Castro și Che Guevara. L-a redescoperit în Peru pe Grigore Cugler, creatorul lui Apunake, scriitorul de o originalitate aparte, aproape dispărut în lume, despre care nu se mai știa nimic. A fost prieten cu importanții scriitori hispano-americani. Ștefan Baciuc a fost ceea ce aș numi un scriitor planetar. A dorit, însă, să rămână și a rămas un scriitor român. ("[...] Am reușit să rămân scriitor român, devenind cunoscut în America de Sud, în America Latină, în Caraibe, în America Centrală, unde am publicat, fără exagerare, zeci de cărți."). Ștefan Baciuc avea clare repere pentru creația poetică, între care evidenția libertatea creației și eliminarea oricăror constrângeri, respingerea compromisurilor și menținerea "liniei drepte", capacitatea creației poetice de a transgresa granițe și de a internaționaliza mesajul. Avea o atitudine clară privind poezia în libertate, citând ades versul lui Teofilo Cid: "păstrați linia dreaptă, poeți!". În Honolulu a scos revista "*Mele*", despre care poetul afirma că nu este o revistă, ci "*o scrisoare internațională de poezie*", iar "*Mele* a scos zeci de mii de pagini de poezie, la un tiraj de 2-3000 în fiecare număr, în

toate limbile pământului, sub un titlu local, hawaiian, pentru că *Mele* înseamnă în limba hawaiiană poezie, cântec, melodie." "*Mele*" era o adevărată "*Carta internațională de poezie*", după cum apreciază prestigioasa publicație "*La Prensa Literaria*", într-un articol publicat cu ocazia aniversării a douăzeci și cinci de ani de la apariția revistei (1989).

Volumul *Căutătorul de comori* are patru cicluri: *Fata din ierburi*, *Pre Tine Te lăudăm*, *Stele căzătoare*, *Panta rhei*. Este, de fapt, primul volum de o mai evidentă complexitate și sugestie valorică. Se întâlnesc în el poezia confesivă, psalmul sau rugăciunea, lirica subțiată de imixtiunea erosului, dar și o poezie a deschiderii expresioniste, pe o linie ce se va dovedi, în timp, una a modernității în spațiul literar european. Poeziile exersează rigorile unei construcții echilibrate, înainte de a atinge distorsunile de forme din volumele ulterioare. De aceea, poemul ritmat armonios, în catrene, plasticizează subtil: "Harfa cu strune rupte, căzute într-o parte/ Ca o enormă frunte cu părul despletit./ O sticlă de cerneală uitată pe o carte/ Pe care-am plâns atâtea, când versul l-am cetit./ / O pernă pe un scaun, un coș cu pere coapte./ O ceașcă și tristețea pusă-ntr-un vas de flori./ Și umbrele coboară în fiecare noapte/ Ca o rețea de plante, de sânge sau de nori./ Și lângă toate-acestea o veche carabină/ Cu care, hăt, pe vremuri tristețea am ucis./ Și-acuma cade, rară, o ploaie de lumină/ Cu unduiri albastre de apă și de vis./ *Natură moartă*! Sau, hrănit de sursele mitului, în descenderii expresioniste, imaginează călătorii spre alte lumi sub aura legendei ori a surprinzătoarelor metamorfoze: "Deschide-te lumină și vom porni în seară./ Cu ochii către stele, cu gândul ne-ntinat./ Vom merge către țara cu vânturi, moi, de vară/ Să ne clădim din vise și alge un palat./ / Ne îmbarcăm pe vasul cu pânzele umflate/

ȘTEFAN BACIU

Căutătorul de comori

Ediție bibliofilă alcătuită de Elena Fluerașu; Editura Muzeului Literaturii Române, Colecția Manuscriptum, București.

Și vom vâsli cu toții prin fiecare val./ Vom face corturi albe, vom ridica cetate/ Din sticlă și din cântec, sargasse și coral./ Și vom trăi-mpreună pe țărmuri legendare/ Și inima-n acvariu noi o vom preschimba./ Deschide-te lumină, căci pentru fiecare/ O stea sau o femeie solemn va aplauda. // *Cântec de bord* // Accentele și ecourile expresioniste se regăsesc și în confesiunile de artă literară, configurând o opțiune și indicând un drum al relaționării cu modernitatea: "Din toate visurile mele nu rămâne/ Până la urmă decât slovă și sudoare./ Strânse și frământate-ntr-o pâine/ De ritm, de rimă și de soare./ Mi-e stea polară inima în piept/ Și sdrențele de gând se strâng: cămașe;/ Condeiu mic, ținut în pumnul drept./ E, ca în frâu, o iapă năvălășă./ Mă urc, scobor din munți lunari/ Speriu căprioarele, încalec cerbii./ Fluier haiducii, frații mei stelari/ Și dorm sub cap cu perna ierbii./ Așa e poezia mea: de dragoste și cer./ Fierbinte, colorată, tinerească./ Tot eu sunt grădinar, amant, oier:/ Pasc versul, îl iubesc și-l fac să crească. // *Poesis* /

la HUMANITAS

POVESTE DE DRAGOSTE CU LĂUTARI

OTILIA HEDEȘAN

Printr-o întâmplare fericită a vieții mele și nu printr-o strategie de teren aparte, prin anii '93 -'94 am descoperit cu fascinație cântatul tradițional din Timoc. Mai degrabă diletantă întru ale muzicii tradiționale, dar deja lămurită de încă paupera bibliografie antropologică ajunsă prin bibliotecile din România că trebuie să te dedici, în teren, la ceea ce îi interesează pe localnici și nu numai la ceea ce te preocupă pe tine, nu am avut ezitări prea mari când oamenii s-au oferit să-mi cante, urmând ca eu să-i înregistrez. La fel de drept, însă, este și că inițial nu mi-am pus nici o problemă referitoare la ce voi face vreodată cu informațiile pe care le obțineam.

O experiență de teren deja consolidată prin satele din Banat mă formase în așteptarea situației când interlocutorii tăi nu prea știu ori se eschivează pur și simplu să răspundă la întrebări, iar atunci, ca o ieșire din impasul comunicării, este chemat sau chiar se oferă cineva să cante. Când mă pregăteam să intru la Geambu, în Serbia, în camera în care Geambu mă anunțase că voia să-mi cante "exact așa cum a auzit de la populație și exact așa cum cântase el la românii și sârbii din Austria și Șvaiterka", accentuând de fiecare dată pe e-ul din *exact*, șirul babelor veleitare, care rataseră virtuale cariere de vedete locale și pe care le cunoscusem în împrejurări diferite mi s-a părut, pur și simplu, că se colorează, adăugându-l pe acel bărbat în putere, care vorbea dezinvolt despre aproape orice, de la tradițiile locale, trecând prin istoria romanțată a locului, la inventarea unor mașini agricole care să funcționeze fie ca *perpetuum mobile*, fie utilizând untură de porc în loc de benzină. M-am așezat cu stoicism pe fotoliul elvețian de piele sintetică, model inimaginabil de modern pentru România acelei vremi și am așteptat resemnată clipa în care Geambu trebuia să-și înceapă performanța. În fața unui fototapet care acoperea un întreg perete, bărbatul a trecut de câteva ori mâinile peste clapele acordeonului și a început direct un *leagănă-te, vârf de brad, că și eu m-am legănat...*, cu accente și inflexiuni incredibile.

Amestecul dintre *kitsch*-ul imaginii din fundal și autenticitatea aproape stranie a cântecului m-au făcut să realizez cu o bruscă pe care am resimțit-o corporal, că sunt martoră la ceva cu totul excepțional, un fenomen în care ponderile dintre aproape sacru și nespul de profan sunt, mereu, într-un echilibru precar. O bibliografie rasă la repezeală câteva zile mai târziu nu mi-a lămurit fenomenul, nici măcar în morfologia sa cea mai generală, însă m-a pus la curent cu faptul că în urmă cu aproape un secol alți cercetători români, la vremea aceea cam de vârsta mea din anii '90, simțiseră cam același fior străbătând aceeași regiune. Și atât...

În lunile imediat următoare am înregistrat ore în șir cântăreți care cunoșteau repertoriul narativ tradițional din Timoc. Am ascultat *Meșterul Manolea* sau *Miorița*, *Chira Chiralina* și *Iovan Iorgovan*, *Moșlean Bătrân*, *Miu Haiducul*, *Dediul* ori *Gruia lui Novac* fără să fac vreun efort special ca să

stănesc memoria oamenilor. Era evident că acestea erau textele care ieșeau la iveală cu cea mai mare ușurință, că acestea erau reperele principale ale repertoriului local. De fapt lăutarii din Timoc, cei care știau aceste balade nu aveau știință de carte în românește, astfel că ideea influenței școlii asupra memoriei lor era exclusă.

Un alt an bun am transcris aceste balade. Mi-am terorizat cunoscuții și prietenii, am impresionat sau intimidat, după caz, diverse alte persoane care au auzit aceste texte, blocându-i deopotrivă la contactul cu melosul spectaculos, când tânguitor, când extrem de dinamic, și mai ales la ascultarea limbii acelor povești. Ce spuneau, de fapt, lăutarii? Despre ce era vorba în cântecele lor? Ce rămânea după ce glasul intens transformat al lui Slobodan era curățit și adus la un gen de formă standardizată a rostirii? Cât mai tulbura după comentariile lui Draghi, după micile demonstrații de virtuozitate ale lui Geambu, după curiozitatea mănuii arcului cu mâna stângă a lui Ghiță, după postura de aed antic a copilului orb Nicola, după întrebarea fermă a lui dedo Floro *de ce ai venit abia acum?*

Nu am răspuns în tot acest răstimp la aceste întrebări, deși am publicat articole în reviste bine cotate despre fenomenul cântatului tradițional în Timoc, deși am lăsat ca frânturi din înregistrări să fie difuzate la radio și mai ales am purtat conversații telefonice asidue și pitorești cu toți acești oameni, care au devenit, încet – încet, un fel de bunici ai mei înțelepți dintr-o cultură pe care o predam la facultate și căreia nu-i aparținusem niciodată.

De câteva săptămâni m-am reîntors la textele lăutarilor pe care le pregătesc pentru tipar. Ar trebui să numesc aici indicative, numere, repere pentru a-mi bifa obligația față de un proiect finanțat de Institutul Cultural Român, care asumă cercetarea. Formatez acum, în pagină scrisă, lucrurile pe care le-am auzit, făcând, practic, o muncă de traducător... Sunt multe lucruri care scapă, multe care se adaugă, căci pagina spune altceva decât contextul interacțional cu oamenii vii...

Ceea ce mă mișcă, însă, cel mai mult este caracterul de traiect inițiat pe care l-au avut întâlnirile mele consecutive și ședințele de înregistrare succesive cu lăutarii. Poate că hiperinterpretez și găsesc un sens unor lucruri care s-a potrivit să fie, pur și simplu, astfel...

Ideea este că lăutarii mi-au transmis, de la bun început, textele lor esențiale. Slobodan, bunăoară, mi-a cântat ca primă piesă la prima noastră întâlnire un *Mașter Manoilea* care are peste 300 de versuri. Așa cum recitesc paginile transcrise, recunosc neliniștea oamenilor de a nu lăsa lucruri importante pe din afară și re trăiesc sentimentul pe care l-am avut imediat după 1990, când am fost prima dată în străinătate, iar seara nu mă înduram să intru în cameră, de teamă că a doua oară nu voi mai avea ocazia să merg singură exact pe acolo pe unde doream.

Dar dacă e ceva ce mă responsabilizează la maximum din toată această lungă poveste de dragoste cu lăutarii din Timoc și textele

lor, aceasta e optica pe care au încercat, rând pe rând, cu toții să mi-o transmită: aceea de a afla originea cântecelor, pe care o numeau obsesiv *rădăcină*, care va să zică sensul pentru care ei știau acele texte și nu altele, motivele care îi făcuseră să nu le uite.

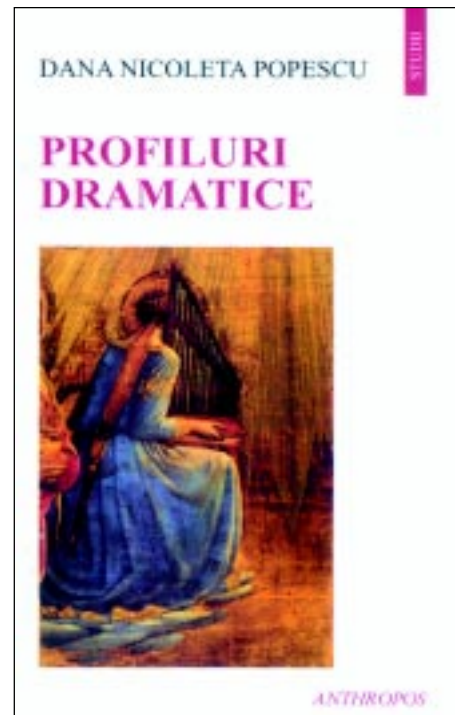
Vă oblighez, dar se zice la voi oblighez, să-mi găsiți rădăcina cântecului, rădăcina Dediului... — mi-a repetat de vreo câteva ori Draghi, iar eu, îmi amintesc exact, am dat din cap cu gestul potrivit, ca și când aș fi fost de acord și m-am gândit trufaș la învățăturile structuraliste pe care le consideram soluția secolului, teorii potrivit cărora prin colaje de formule pe canale funcționale, cu susțineri actanțiale, lucrurile părea să-și găsească un sens.

Nu am devenit, între timp, un fan al interpretării strict istorice a textelor de cântec tradițional. Cred, mai departe, că Eliade are dreptate când vorbește, în linia lui Van Gennep, despre mularea poveștilor pe arhetipuri exemplare și

valoroase pentru comunități. Nu mă dezic nici de Parry și Lord și, în consecință, nici de teoria oralității pe care au construit-o în prima jumătate a secolului trecut.

Înțeleg, pur și simplu, că lucrurile cu transmiterea repertoriului de narațiuni cuiva, cum s-a întâmplat să fiu eu, de atâta vreme, configurează un proces prea sinuos, în care sunt implicate prea multe valori și prea multe întâmplări mărunte, un proces suprasaturat de speranțe și întrețesut cu numeroase empatii. Mă întreb dacă e un paradox sau chiar finalul unei lungi învățări a hermenuticii sistemului faptul că acum, când sunt pe punctul de a încheia cartea, întrebările pe care mi le-au pus, în timp, lăutarii, mi se par și mie chestiunile – forte ale analizei. Ca și când aș scrie cartea *pentru ei*, or ei nu știu să citească... De fapt, ca și când aș scrie cartea *în numele lor*, cei care s-au îndurat de mine și mi-au spus tot ce știau, măcar că eu n-am nici un talent să cânt, țin minte versuri cu anevoie și am uitat să mănuiesc vioara de treizeci de ani buni.

NOU la ANTHROPOS

LA JUPALNIC, ULTIMA, DAR SI CEA MAI PRAPADITA DINTRE GARNIZOANELE IMPERIALE

VIOREL MARINEASA

Despre starea Banatului în deceniul al optulea din secolul al XVIII-lea (moment important și prin faptul că provincia a trecut, în 1778-1779, de la statutul imperial la cel de parte componentă a Regatului Ungariei) au produs texte devenite *clasice* eruditul abate Grisellini, Ehrler, funcționar superior al administrației habsburgice, preotul militar Nicolae Stoica de Hațeg, mai puțin școlat decât ceilalți, dar destul de învățat încât să se descurce în latinească și să fie apt a scrie, pe lângă savuroasa cronică în limba română, și una în germană. Iată că eminentul istoric Costin Feneșan, implicat decisiv în editarea celor trei mai sus pomeniți, propune cititorului interesat un alt volum ce se referă la aceeași perioadă, de data asta fiind vorba de un autor autodidact, pantofar de meserie, originar din Gotha: Johann Kaspar Steube, *Nouă ani în Banat (1772-1781)*, Ed. de Vest, Timișoara, 2008. Pentru ediția românească, Costin Feneșan a avut la dispoziție cartea *Wanderschaften und Schicksale* (Drumeții și destine), Gotha, ed. Ettinger, 1791, pe care a preferat-o lucrării *Briefe aus dem Banat* (Scrisori din Banat), Eisenach, ed. Wittekind, 1793, datorită faptului că nu există deosebiri esențiale între cele două atunci când se vorbește despre ținutul nostru.

Plecat de-acasă în 1766, la 19 ani, pentru a-și desăvârși printr-o călătorie intrată în tradiție pregătirea de calfă, Steube intră pe panta unei existențe aventuroase: caporal în regimentul de gardă al reginei Suediei; dezertor; cambuzier pe un vas olandez de război; peregrinări în Maroc, India, Malacca; apoi calfă de pantofar la Livorno; furier în regimentul habsburgic Ried; un an și jumătate în spitalul din Cremona. Devenind militar reformat, capătă îngăduința din partea superiorilor de a pleca spre extremitatea sud-estică a imperiului, și astfel începe experiența sa bănățeană. Cum bine remarcă Feneșan, partea incitantă a scrierii lui Steube este aceea în care își asumă condiția de *povestăș*, asemeni omologului său român Nicolae Stoica de Hațeg, unele povestiri fiind evident preluate de la localnici, mari maistori în această privință. Pe de altă parte, el își are istoriile sale, trăite pe propria-i piele, relatate cu aplomb, cu simț al dramaticului, cu ironie, cu umor. Atunci când se dă erudit, Steube recurge fără jenă la cartea de-abia apărută a lui Grisellini pentru a transcrie inscripțiile romane de la Băile Herculane și de la Caransebeș.

Că a ajuns într-un capăt de lume, asta o constată din start, comparând spitalul din Cremona ("cei mai buni doctori, medicamente excelente, mâncare bună și îngrijire pe potrivă și, de asemenea, o curățenie vrednică de a fi imitată") cu cel din Mehadia, unde corpul medical se reducea la un felcer preocupat mai mult de cârciumărit decât de cei suferinzi; acesta era ajutat de un

practicant aflat pe aceeași lungime de undă, căci "cu greu puteai hotărî care dintre ei era mai ignorant sau mai bețiv". Totuși se pot trage și beneficii de pe urma izolării și a distanței față de centru: eticheta nu e prea rigidă, așa că el, Steube, "un simplu furier", a fost invitat la balul dat de colonelul von Hubel, comandant al Regimentului de graniță româno-iliric din Banat, "deoarece un ofițer este adeseori singur-singurel într-un district de patru și chiar mai multe mile", deci nu e de mirare că la asemenea ocazii, la Mehadia, primește invitație de participare până și încasatorul de dări.

Apropierea Paștilor prilejuiește o "spovedanie poznașă", în companie aflându-se 37 de italieni "care știau la fel de puțină germană pe câtă italiană pricepeau preoții". Părintele Marcellus s-a sfătuit cu capelanul și împreună au hotărât ca Steube să asculte confesiunea italienilor și s-o traducă preotului în germană sau în română. Dar când și-au dat seama că intermediarul e luteran, au renunțat la aranjament, înlocuindu-l cu un soi de chestionar tradus în italiană. Lucrurile n-au ieșit prea bine, deoarece doamna Vigna, soția adjutantului, "o italiancă de ispravă, cu sentimente sensibile", fiind bombardată cu "întrebări indecente", "mai mult s-a supărat decât a fost reconfortată de spovedanie, jurând că nu se va mai înfățișa părintelui Marcellus".

Până la urmă, moartea a rezolvat problema, căci într-un an au murit 29 din cei 37 de italieni, doborâți de clima nesănătoasă. Steube dă în spital peste tânărul Tannert citind din Homer. Socotește că "la granița cu turcii va fi ajuns ca soldat de rând doar datorită unor împrejurări potrivnice". După ce acela se face bine, "ne-am dus aproape în fiecare zi la Belareca, unde se află răsfirate mai multe colibe românești și o întreagă livadă cu pomi fructiferi. Acolo ne petreceam timpul cât se poate de plăcut." Dar prietenia nu durează, fiindcă tânărul moare "de pe urma unei febre acute".

Steube primește ordin să plece la Jupalnic, lângă Orșova, unde se află "ultima, dar și cea mai prăpadită dintre toate garnizoanele imperiale". Aici funcționează, tenebros și exact, Carantina care desparte cele două imperii.

Cartea lui Johann Kaspar Steube nu a trecut neobservată de către contemporani. Goethe în persoană îl pomeneste pe "meșterul pantofar din Gotha (care) își povestește drumețiile sale agitate", punându-l surprinzător alături de marele Plutarh, unul nu-și explică propria viață, iar celălalt – istoria universală "decât acceptând că există o ființă supremă de nepătruns, care domină totul" (apud C. Feneșan, "Studiu introductiv" la J.K. Steube, *Nouă ani în Banat*, p.20).

VALERIU, ADICĂ ISTORICUL VALERIU LEU

Urmare din pagina 3

Nu mă îndoiesc că după ce va trece puțin timp, atât cât e necesar pentru a reciti aceste cărți pentru ele însele, dincolo de personalitatea carismatică a autorului lor, locul și însemnătatea lor pentru domeniul care poate fi istoria Banatului vor deveni evidente pentru toată lumea.

Din nefericire, ele nu vor fi urmate, așa cum își dorea Valeriu Leu, de compendiul de istorie bănățeană pe care, cel puțin prietenii săi literați, îl așteptau de la el. Acea carte în care ar fi urmat să fie vorba despre viața de zi cu zi ori măcar de sărbătoare a nobilimii *de trei pruni a Banatului*, despre clevetitorii din urbea Caransebeșului secolelor XVII-XVIII, despre lumea săracă și dornică de învățătură a *muntei* bănățean, respectiv bogată, cu *pământuri pe care le-ai fi putut întinde pe pâine*, a câmpiei Torontalului, despre lumea cu răzmerițe ciudate și cu liniștiri la fel de neobișnuite, ei bine, acea carte pe care Valeriu Leu o lăsase să fie întrevăzută în numeroasele sale povestiri peripatetice spuse prietenilor a dispărut odată cu foarte recenta sa plecare dintre noi.

După cum știu că se derulează, în prezent, lucrurile, nu am nici un dubiu că în curândă vreme vor apărea tomuri sistematice de istorie a Banatului. Regret, însă, că discursul aproape ficționalizat, în care Valeriu găsea conexiuni, motivații și efecte între evenimente mărunte și traiecte istorice tari, între personaje – cheie ale istoriei mari și oamenii care se întâmplase să apară prin documentele păstrate oarecum aleatoriu, acel discurs care m-a făcut întotdeauna să tresar, care m-a determinat definitiv să fiu mândră că țin cu toate rădăcinile mele de această lume bănățeană și care (în cazul meu, semn de aprobare absolută!) m-a făcut de câteva ori să plâng de emoție, acel discurs nu se va mai înșira niciodată în tom scris.

Îl invidiez, de aceea, pe cititorul inocent, care poate să se ducă la tomurile din rafturile bibliotecilor și să găsească acolo o operă amplă, documentată și responsabilă. Viziunea lui Valeriu despre Banat era una infinit mai complexă și mai răscolitoare, însă, din păcate, timpul nu a mai avut răbdare ca el să o ducă la bun sfârșit.

UMBRA ȘI MODELUL

DANIELA MAGIARU

MADE IN POLAND

Antologie de teatru polonez

Antologie și postfață de Iulia Popovici

Prefață de Roman Pawlowski

Editura Art, București, 2008

Antologia de teatru *Made in Poland* cuprinde mostre de dramaturgie actuală din țara lui Mrozek și Milosz. Ce se scrie? Cum se scrie? Despre ce se scrie? Sunt întrebări la care primim răspunsuri citind piesele antologate. Volumul adună șase texte scrise între 1991 și 2004, diferite ca structură, variate ca temă, cu accente pe social, politic, religios. Nu lipsesc studiile relațiilor de cuplu și de familie, ale cenzurii, bătrâneții, bolii, revoltei. Prefața criticului Roman Pawlowski face o scurtă, dar utilă istorie a dramaturgiei poloneze a ultimelor două decenii și jumătate, cu accente pe noul teatru. Perioada de schimbarea a limbajului dramaturgiei datează în Polonia din anii '80. Teatrul documentar e practicat *in extenso* de la sfârșitul anii '90, la fel și deschiderile către spațiile neconvenționale. Reformarea radicală a textului de teatru se produce începând cu anul 2000, odată cu apariția unei noi serii de dramaturgi. Aceștia abordează două direcții: neorealismul (definit prin limbaj colocvial, renunțarea la convenții, apel la subiecte șocante) și teatrul postdramatic (ilustrat de fragmentarism, lipsa personajelor și acțiunilor închegate). Micile dosarele de receptare ale pieselor și montărilor conferă o binevenită substanță demersului.

Baladă pentru Zakaczawie de Maciej Kowalewski, Krzysztof Kopka și Jacek Glomb prezintă o lume deprimantă, gri, deloc diferită de a noastră, deși reperele temporale se referă la intervalul anilor 1958 – 1989, iar acțiunea e plasată într-un mediu de tip *underground*, într-un cartier "dubios", populat de "baștani", băieți "de top", hoți de buzunare, traficanți de droguri. E un anturaj care folosește mijloace alternative de învățare: "școala vieții" și a pungășilor — importantă meserie, adevărată brătară de aur! Aceștia au un cod propriu, bazat pe onoare și principii, dar pe care nu îl respectă în totalitate. Nu e o societate fără modele, întrucât hoții sunt fascinați de Winnetou sau Muhammad Ali.

Baladă este cea mai "vie" dintre piesele volumului, cea mai complexă din punct de vedere al dramaturgiei și al mijloacelor de expresie (cel mai adesea din zona umorului și grotescului). Întrunirile politice din Zakaczawie sunt evenimente în care se remarcă personalitățile momentului. În cadrul lor se rezervă sesiuni de întrebări și răspunsuri, dar nu se răspunde la nicio întrebare, ba chiar sunt date răspunsuri de care nimeni nu are nevoie. Oamenii trăiesc cunoscuta nostalgie: "era mai bine înainte". E o populație cu mulți conducători. Statutul de șef nu pune și problema moralității, căci poziția este mijlocul perfect de a-și etala puterea, cu toate avantajele ce decurg din ea. În acest context, persoanele agreeate sunt lingușitorii, iar favoritismele sunt și ele la ordinele zilei.

Miliția are metode speciale de acțiune: interogatoriile se fac cu votcă, la fel și marile negocieri militare sau sportive. O strategie de combatere a infracționalității prin box, descrisă cu mult umor, este prilej de cooperare și de co-knock-out-are ruso-polonă. O serie de fapte ale personajelor trimit la filmele cu mafioți în care atacurile, violurile și

uciderea ocupă prim-planul. Șeful bandei locale pune ochii pe noua dansatoare de striptease și, îndrăgostit, o cere în căsătorie. Dar nu e un amor de bun augur, căci e părăsit (soția nu dorește să-și petreacă viața în cartier, alături de un soț "plictisitor"), iar el sfârșește sub roțile unui tir, după ce și-a dat consoarta în urmărire prin Interpol și a plecat în căutarea ei cu un pașaport fals. Predarea șefiei bandei înseamnă și schimbarea de generații. Se trece la afaceri mai serioase: drogurile. În plus, nici modelele nu mai sunt păstrate: "Cine naiba e Winnetou asta? Vreun Batman sau cine?"

Prorocul Ilie de Tadeusz Slobodzianek propune o discuție despre religie în contextul secolului XX. Într-un sat, un om pe nume Ilie susține că poate face miracole, iar consătenii decid să scape de toate păcatele prin sacrificarea falsului profet. Textul are o anumită muzicalitate, împrumutând când tonalitate de imn, când de discurs publicitar. Totul se vinde: marfă, portrete cu Marx, Lenin, Stalin, un nou Iisus. Religia se vinde și ea. Orice e cuantificabil, minunile sunt condiționate de cantitatea rugăciunilor întocmite "la normă". Răul adoptă o interfață în ton cu zilele noastre: Lucifer cutreieră Pământul motorizat; Raiul este un loc unde se servește supă de pui și se bea votcă. Printre oameni rămân ca teme și temeri îndoiala și inutilitatea existenței. Dar populația decide să forțeze destinul. Dacă Iisus trebuie să vină și a doua oară, atunci să vină acum, pentru ca lumea să fie mântuită. Iar răstignit e cel aflat mai aproape de divinitate, Ilie, făcătorul de miracole.

Personajele sunt prinse în mecanismele gloate și ale habotniciei, într-o religie în care nu cred, pe care o pângăresc la fiecare pas: "Noi suntem mai sfinți decât sfinții". Norodul adunat să izbăvească lumea face o repetiție, proliferând falsurile: "Să ne prefacem că facem, ca să nu ne facem de râs." Nici nu mai contează că cel răstignit nu e Iisus, ci un oarecare Ilie. Trebuie doar să existe un țap ispășitor pentru a potoli, fără prea mare efort, Răul lumii. Situația scapă de sub control când sunt evaluate cele două consecințe firești: închisoarea (dacă Ilie nu învie) și iadul (dacă Ilie învie). Planurile sunt zădărnice și asistăm la o Judecată de Apoi improvizată și pripită, în care se împart pedepse sau iertări.

Copilul de Maria Spiss analizează problemele de cuplu și aduce în discuție subiecte precum nerăbdarea, frustrarea, dorințele, amănările, singurătățile și despărțirea în urma înstrăinării treptate. Discuțiile din cadrul cuplului se duc în paralel, interlocutorul are doar rolul de sac de box lingvistic și producător de enunțuri. Replicile sunt servite ca într-un meci de ping-pong. Fapte banale sunt alăturate detaliilor sau viselor esențiale. Reproșurile și compromisul sunt mijloace la îndemână. Repetatele plecări ale unuia dintre parteneri presupun și o re-familiarizare cu viața în doi, dar induc și nevoia acută de schimbare. Aceasta este evidentă și în piesa scurtă *Să discutăm despre viață și moarte* de Krzysztof Bizio. Aici o familie își ia deciziile la telefon, fiecare membru e bine izolat în propria conversație. La fel de bine ar putea exista separat în propriile cabine telefonice. De reținut aluziile la seria *Roșu, Alb, Albastru* a lui Krzysztof Kieslowski: personajele, mama, fiul și tatăl, poartă numele acestor culori.

Made in Poland de Przemysław Wojcieszek, piesa care dă titlul antologiei, are în centru un tânăr în derivă. Boguś își trăiește viața într-un cartier rău famat. Dominat de violența fizică și de limbaj, personajul evoluează în zona infracțiunii și a delictului. Poartă cu el o bată de baseball, pentru că datorită ei simte că poate influența realitatea, dar tot ce face e ridicol: sparge cabine de telefon și mașini. În frunte are tatuată expresia *fuck off*, un banal act de teribilism, un afront ce se vrea adus lumii întregi. Personajul e doar un rebel fără cauză, certat cu religia, legea, cămătarii și cu Dumnezeu dar care în final este împlânzit prin puterea dragostei. Visul lui Boguś este revolta. Se vrea singur împotriva tuturor. Nu e măcinat de nevoia de a afla cine e. Se autodefineste, iluzoriu, prin religie, e un "catolic din clasa muncitoare" (care nu a muncit decât o scurtă perioadă ca ajutor al preotului). Ca personaj, e inconsistent, parcurgând un traseu lipsit de coerență: ura și revolta se anihilează reciproc. Renunțarea vine ca o soluție facilă, dar inevitabilă.

Călătorie la Buenos Aires de Amanita Muskaria (pseudonimul surorilor Gabriela Muskala și Monika Muskala) e de departe cea mai emoționantă dintre piese și singura care reușește să creeze un personaj verosimil, Victoria Foryč. Între luciditate și delir, între boală, viață și moarte, între trecut și un prezent, Victoria nu-și mai aparține. Subiectele de discuție sunt de-o cumplită banalitate: pensia, copiii, profesia. Vorbind însă, personajul scrijelește răbojul propriei vieți. Sentimentul predominant e neputința: femeia simte că i s-a luat totul. Boala face ca nu numai memoria faptelor să trebuiască reconstruită, ci și memoria gesturilor cotidiene. Ele nu mai sunt formule firești de exprimare, ci chestiuni ce definesc o personalitate.

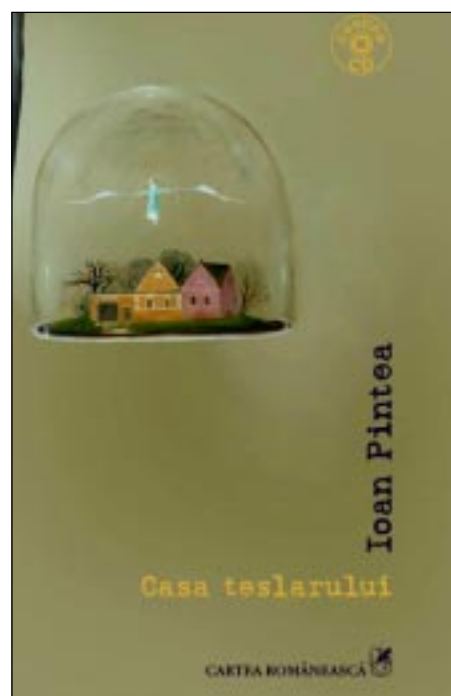
Absența unui *acasă* este frustrantă și chinuitoare. De aceea impulsul natural al personajului e să plece, deși singura călătorie posibilă e una în jurul patului — un univers meschin, dar care i se pare vast și demn de explorat. Spațiul e sortit să rămână inaccesibil, în schimb sunt posibile căderile în timp.

Degradarea fizică, boala și autoincriminarea îi dau stări coșmarești. Acestora li se adaugă teama de moarte și spaima că va deveni o povară pentru ceilalți. Uită unde își pune proteza: "fără inimă, fără suflet, fără dinți la bătrânețe", simte că viața îi este confiscată, ca o pedeapsă. Bătrâna se agață de semnele realității, așa cum le percepe sau cum și le amintește: știri, creme, ciocolată, coafură, scrisorile către copii sau rude. Finalul e atent nuanțat: lumina se micșorează, conștiința i se stinge, la fel și discursul, din care nu mai percepem decât frânturi: semnele marii treceri, în sunet de clopote, spre lumină.

Cele șase piese nu surprind la nivel tematic sau compozițional. Ele sunt mai degrabă fișe de consemnare a unei realități lesne identificabile. Iubirea, bătrânețea, identitatea — teme mari — sunt consumate în drame mici. Ritmul pieselor e fie prea alert, fie prea lent, astfel încât nu provoacă la lectură o emoție specială. Limbajul e violent, dar virulența e și ea împrumutată direct din stradă. Personajele rămân în cele mai multe cazuri doar contururi cărora le lipsește consistența. Poate pentru că nu o au nici modelele reale.

NOU la CARTEA ROMÂNEASCĂ

FALSIFICĂRI

MARCO DENEVI

Marco Denevi (1922-1998), romancier și dramaturg argentinian, este autorul unei opere baroce și pline de imprevizibil care i-a adus numeroase premii și simpatia unui public de inițiați. A publicat următoarele volume: **a. romane** - *Rosaura a las diez* (1955), *Un pequeño café* (1966), *Parque de diversiones* (1970), *Los asesinos de los días de fiesta* (1972), *Manual de historia* (1985), *Enciclopedia de una familia argentina* (1986), *Música de amor perdido* (1991), *Nuestra señora de la noche* (1997), *Una familia argentina* (1998); **b. povestiri** - *Ceremonia secreta* (1965), *Falsificaciones* (1966), *Salón de lectura* (1974), *El emperador de la China y otros cuentos* (1978), *El jardín de las delicias* (1992), *Hierba del cielo* (1991), *El amor es un pájaro rebelde* (1993); **c. teatru** - *Los expedientes* (1957), *El Segundo Circulo o el infierno de la sexualidad sin amor* (1970), *Los locos y los cuerdos* (1975) (**Ciprian Vălcău**)

ÎNVĂȚĂTORUL TRĂDAT

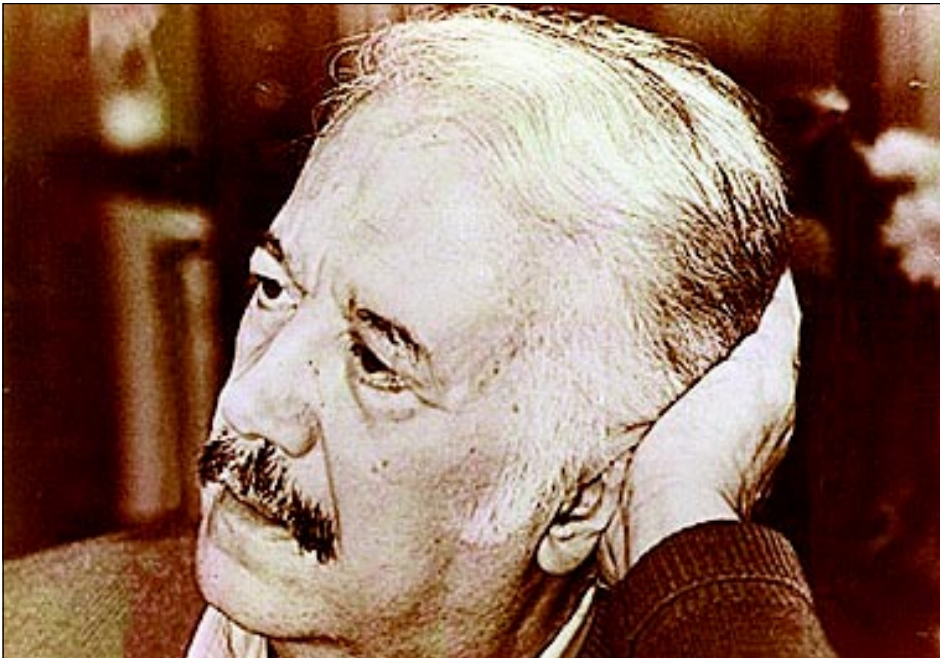
Era cina din urmă.
- Toți te iubesc, o, Învățătorule!, a spus unul dintre învățăcei.
- Nu toți, răspunse cu gravitate Învățătorul. Știu pe unul dintre voi pe care îl roade invidia și care o să mă vîndă pe treizeci de arginți de îndată ce o să se ivească ocazia.
- Știu cine este, exclamă discipolul. Și mie mi te-a vorbit de rău.
- Și mie, adăugă alt discipol.
- Și mie, și mie, strigară toți ceilalți. Toți, în afară de unul singur care rămînea tăcut.
- Dar e sigurul, continuă cel care luase cuvîntul primul. Și ca să ți-o dovedim, o să-ți spunem toți în cor numele lui, fără să ne fi vorbit între noi.
Toți învățăceii, în afară de cel care stătea în continuare cu buzele încleștate, s-au pus de acord din priviri, au numărat pînă la trei și au strigat numele trădătorului.
Zidurile cetății s-au clătina din pricina vacarmului, pentru că discipolii erau mulți și fiecare dintre ei strigase un nume diferit.
Atunci, cel care nu scosese nici un cuvînt, ieși din casă și, eliberat de muștrări de cuget, își săvîrși trădarea.

REGINA FECIOARĂ

Acum știu că Elizabeth I a Angliei a fost un bărbat deghizat în femeie. Travestiul a fost impus de mama lui, Ana Boylen, hotărîtă să își pună feciorul la adăpost de ura celorlalți fii ai lui Henric al VIII-lea și de uneltirile politicianilor. După aceea a fost prea tîrziu și prea periculos ca să mai poată fi dată pe față caecalmau. Urcat pe tron, înfășurat în mătăsuri și salbe, n-a mai putut să-și ascundă urîțenia, chelia, inteligența și nevroza. Dacă se prefăcea înamorat de Leicester, de Essex și de sir Walter Raleigh, nedepășind însă limitele unui flirt inocent, era doar ca să nu dea de bănuț. Respingea, pe de altă parte, cu vehemență și fără vreun motiv întemeiat, recomandările credinciosului ministru Lord Cecil privitoare la căsătorie, invocînd mereu argumentul că are deja un soț, poporul. În realitate, era îndrăgostit de Maria Stuart. Întrucît îi era cu neputință să o aibă, a recurs la substitutul iubirii: la moarte. A poruncit să fie decapitată, ceea ce, în dragostea lui nefericită, va fi fost singurul mod de a o strînge la piept.

O VIAȚĂ RUTINARĂ

Prizonier al englezilor, Napoleon Bonaparte a ajuns pe insula Sfînta Elena la 15 octombrie 1816. Medicul care l-a consultat la sosire i-a diagnosticat un cancer la stomac și a prezis că nu va trăi mult timp.
Guvernatorul insulei, sir Hudson Lowe îi purta lui Napoleon o ură de o răceală britanică. Dispus să-l facă să plătească scump cei cincisprezece ani de glorie, gîndi în felul următor: "Omul acesta o să moară în scurt timp. Întemnițarea lui în Sfînta Elena va fi scurtă și, chiar punînd la socoteală prezența mea lîngă el, nu o să fie de-ajuns ca să-și răscumpere toată vina. Nu am altă soluție decît să-i prelungesc artificial durata prizonieratului".
În condițiile astea, a pus la cale un plan. În apartamentele lui Napoleon, toate zilele erau aceleași zi. Ceasurile nu funcționau. Calendarele arătau o singură foaie și foaia spunea: 15 octombrie 1816, miercuri. Micul-dejun, prînzul și cina erau invariabile. Invariabile erau și cuvintele, pauzele, gesturile, îmbrăcămintea și mișcările celor care se ocupau zilnic de împăratul căzut.
Napoleon se plimba în fiecare seară prin galeriile interioare ale fortăreței (trebuiau evitate schimbările climatice, altfel totul se ducea de rîpă) și în timpul acestor preumblări găsea mereu aceeași temperatură și aceeași lumină, vedea aceleași fețe, auzea aceleași voci și primea aceleași saluturi. Noaptea își scria memoriile. Să scrie sănătos tot ce-i trece prin cap: în dimineața următoare paginile erau albe și trebuia să ia totul de la început. Sau să tot citească: în bibliotecă exista o singură carte, reproducă în o sută de exemplare identice.
În fiecare dimineață îl vizita doctorul. Aceleași lovituri ușoare în abdomen, aceeași recomandare involuntar ironică (dietă, odihnă, lectura Bibliei), aceeași reverență ipocrită. Apoi îl vizita sir Hudson. De fiecare dată îl întreba: "Aveți vreo plîngere?" și oricare ar fi fost răspunsul adăuga: "Voi ține seama" și pleca suflîndu-și nasul anabaptist în aceeași batistă din pînză fină irlandeză.
Farsa aceasta s-a repetat timp de cîteva luni. Că va supraviețui o zi sau un an, gîndea Lowe, pedeapsa o să i se pară eternă. Dar s-au scurs anii și Napoleon tot nu murea. Medicul îl informa pe guvernator: "De necrezut, starea lui de sănătate se menține constantă". Lowe mormăia: "Cu atît mai bine". Însă rutina îi înnebunea pe toți. Erau sătui să se tot comporte ca niște păpuși mecanice. Au izbucnit proteste, cîteva încercări de revoltă. Sir Hudson nu a cedat. Îmbinînd discursurile patriotice și amenințărilor cumplite, a reușit să se impună în fața subordonaților. Aceștia au îndurat vreme de cinci ani. Dar la 5 mai 1821 sir Hudson Lowe însuși a fost cel care și-a pierdut răbdarea. A năvălit în apartamentele lui Napoleon și a început să răcnească și să blesteme. De îndată prizonierul a murit de cancer la stomac. Din acest episod istoric s-au inspirat Edgar Allan Poe pentru al său Mr. Valdemar și Adolfo Bioy Casares pentru o povestire, considerată pe nedrept originală, al cărui titlu este *Sperjurul zăpezii*.
BIOGRAFIA SECRETĂ A LUI NERO
Dezlegarea o oferă Suetoniu în *Cei doisprezece Cezari*. *Viața lui Nero Claudius, LI*: "Avea ochii albaștri și vederea slabă". Împărații, cu pretențiile lor de-a fi egali zeilor, își ascundeau cu disperare defectele

fizice. Poporul mai degrabă le ierta o crimă decît un neg. Ce n-a făcut Cezar ca să-și ascundă chelia! Cîte n-a mai scornit! Pînă la urmă a smuls senatorilor o lege care îl autoriza să folosească în permanentă o coroană de lauri. Octavian Augustus s-a lăsat torturat cu un dispozitiv ortopedic în formă de carîmb, pe care, sub pretextul că-i foarte friguros îl ascundea și iarna și vara sub vreo trei-patru tunici, și asta doar pentru că schiopăta ușor. Lui Vespasian un comic i-a făcut, în plin teatru și de față cu toată lumea, o glumă scabroasă, din cauză că avea tot timpul fața congestionată de parcă tocmai și-ar deșerta burta. Nero, timid, sensibil, amenințat de rivali puternici, a trebuit să-și țină secretă miopia. La circ, izolat în loja lui, nu putea distinge dacă degetele mulțimii arătau în sus sau în jos. Curtenii îl priveau, așteptîndu-i decizia. Să contrariezi îndurarea gloatei e mai puțin periculos decît să-i contrariezi setea de sînge. Nero porunca să fie omorîți atleții și gladiatorii și așa și-a creat renumele de necruțător. Prieten prea iubitor, îi plăcea să-i ospăteze el însuși pe cei dragi, să le servească cu mîna lui mîncărurile și băuturile. Dar de fiecare dată încurca borcanele, greșea ingredientele, credea că-i servește cu vin și le dădea otravă. În felul ăsta protestele a făcut vînt pe ceea lume unor oameni pe care-i adora.
Dar nu putea nici să-i jelească, trebuia să surîdă așa, cu un zîmbet perfid, să dea de înțeles că-i o crimă ceea ce de fapt nu era decît o greșală de miop. Pe la spate, toți îl calificau drept ucigaș. Odată, pe stradă, dintr-o lectică, o femeie îi face un semn pe care el îl crede insinuant. Aleargă, o îmbrățișează. Atunci descoperă că e mama lui, Agripina. Poporul, martor al scenei, îl consideră incestuos. Altădată i se pare că vede, în mulțime, o tînră aidoma Popeei celei moarte. Poruncește cu voce tare să i se aducă fata. Cînd ea se apropie Nero își dă seama că nu-i o femeie, ci Sporus, un june care-și poartă părul lung, după moda alexandrină. Dar curtenii iau de bune cuvintele împăratului, îl preschimbă pe Sporus într-o fată și vreme de ani de zile Nero se vede nevoit să facă amor cu respectivul monstru. La fel s-a întîmplat și cu toate celelalte: incendiul Romei, persecutarea creștinilor, lungul șir de nelegiuiri, de nebunii și capricii pe care Tacit le înșiruie ca pe actele unui descreierat. În realitate, au fost gafele ale unui ins care nu vedea bine.
DULCINEA DEL TOBOSO
Trăia în El Toboso o fată pe care o cheama Aldonza Lorenzo, fiica lui Lorenzo Corchuelo și a Franciscăi Nogales. De atîtea romane cavalierești cîte citise, fiindcă era de felul ei cu multă aplecare spre carte, și-a pierdut mințile. Spunea că se numește

Dulcinea del Toboso, cerea ca în prezența ei oamenii să îngenuncheze și să-i sărute mîna, se credea frumoasă și tînră, dar avea treizeci de ani și toată fața îi era plină de găuri de la vărsat de vînt. Și-a inventat un amarez pe care l-a numit don Quijote de la Mancha. Spunea că don Quijote a pornit-o înspre împărății îndepărtate în căutarea încleștărilor și aventurilor, după modelul lui Amadis de Gaula și Tirante el Blanco, ca să aibă merite însemnate înainte de a se căsători cu ea. Stătea toată ziua la fereastră așteptînd întoarcerea pretendentului ei. Un hidalg din împrejurimi, un oarecare Alonso Quijano, care, în ciuda semnelor de la vărsat de vînt, era îndrăgostit de Aldonza, s-a gîndit el să facă în așa chip încît să fie luat drept don Quijote. Și-a pus o armură veche, a urcat pe mîrtoaga lui și a ieșit pe drumuri ca să repete isprăvile imaginărilor don Quijote. Cînd, încrezător că i-a reușit tertipul, s-a dus la Toboso și s-a prezentat în fața Dulcineei, Aldonza Lorenzo murise.
CE ÎNSEAMNĂ SĂ FRECVENTEZI MOARTEA
Maria Stuart a fost condamnată la decapitare pe 25 octombrie 1586, însă sentința nu s-a executat decît pe 8 februarie anul următor. Această întîrziere (asupra motivelor căreia istoricii încă n-au ajuns la un acord) a însemnat pentru nefericita regină un ajutor providențial. A avut la dispoziție o sută cinci zile și o sută cinci nopți pentru a-și imagina cumplita ceremonie. Și-a imaginat-o în toate detaliile, în amănuntele cele mai infime. De o sută cinci ori a ieșit într-o dimineață din camera ei, a traversat galeriile înghețate ale castelului Fotheringhay, a ajuns la marele hol central. De o sută cinci ori s-a urcat pe eșafod, de o sută cinci ori călăul a îngenuncheat și i-a cerut iertare, de o sută cinci ori ea i-a răspuns că îl iartă și că moartea o să pună capăt suferințelor ei. De o sută cinci ori s-a rugat, și-a așezat capul pe butuc, a simțit pe ceafă lovitura securii. De o sută cinci ori a deschis ochii și era vie. Cînd, în dimineața zilei de 8 februarie 1587 șeriful a condus-o la locul de execuție, Maria Stuart a crezut că visează din nou scena morții. S-a urcat liniștită pe eșafod, îl iertă cu o voce neșovăitoare pe călău, se rugă fără teamă, își puse pe butuc un gît impasibil și muri cu încredințarea că de îndată o să trezească din acest coșmar doar ca să îl viseze din nou în noaptea următoare. Lui Elizabeth, cînd a aflat ce admirabil s-a comportat rivala ei în momentul decapitării, i-a venit să se urce pe pereți.
Traducere din limba spaniolă de ILINCA ILIAN
(Fragmente din volumul Marco Denevi, *Falsificări* aflat în curs de apariție în cadrul colecției Exquisite a editurii Bastion din Timișoara).

LUCRURI TRANSPARENTE

VLADIMIR NABOKOV

Lucruri transparente (1972) este penultimul roman al lui Nabokov, dedicat, o dată în plus, puterii evocatoare a memoriei. "Lucrurile transparente" la care se referă titlul sînt, de fapt, oglinzi ale trecutului, mai mult decît ferestre spre acesta, căci ceea ce caută eroul romanului, "Hugh [Person], un tip nu prea rafinat din punct de vedere sentimental și nici un Personaj *foarte bun*", este doar o iluzorie epifanie. Centrată în jurul a patru călătorii, toate avînd efecte dramatice, ale protagonistului din America sa natală în Elveția, acțiunea romanului, cu amestecul de intrigă polițistă și aparentul interes pentru senzațional cunoscute din alte cărți ale lui Nabokov, este doar un pretext pentru o țesătură densă de aluzii literare și culturale, polemici deghizate și acrobații lingvistice

4

Aceasta era a patra lui vizită în Elveția. Prima avusese loc cu optsprezece ani în urmă, când stătuse câteva zile împreună cu tatăl său în Trux. Zece ani mai târziu, la vârsta de treizeci și doi de ani, revenise pentru a vizita orașul situat pe malul lacului și îl încercase un fior sentimental, alcătuit în egală măsură din nedumeriri și remușcări, când se dusese să revadă hotelul lor. O pantă abruptă și câteva trepte vechi îl aduseseră în fața hotelului de la nivelul lacului, unde un tren local îl lăsase într-o gară lipsită de personalitate. Ținea minte numele hotelului, Locquet, pentru că semăna cu numele de față al mamei sale, de fel din partea franceză a Canadei, după a cărei moarte Person senior supraviețuise mai puțin de un an. Mai ținea minte că era un hotel ieftin, prăfuit, așezat în chip umilitor lângă altul, mult mai bun, prin ale cărei ferestre de la *rez-de-chaussée* se puteau distinge vag contururile fantomatice ale unor mese în culori deschise și siluetele chelnerilor parcă umblînd pe sub apă. Acum ambele hoteluri dispăruseră și în locul lor se ridicase Banque Bleue, un edificiu alcătuit din oțel, suprafețe lustruite, sticlă și ghivece cu plante.

Dormise într-un fel de alcov în formă de alveolă, despărțit de patul tatălui său printr-o arcadă și un cuier pentru haine. Noaptea este totdeauna un uriaș, dar acesta se dovedi a fi prin excelență unul terifiant. Acasă, Hugh avusese totdeauna camera lui; ura din tot sufletul această groapă comună pentru dormit în nefericirea lui, spera că se va împlini promisiunea de a avea o cameră separată în etapele următoare ale turneului elvețian, care se întindeau înaintea lor într-un soi de ceață argintie parcă zugrăvită în acuarele. Tatăl lui, un bărbat de șaizeci de ani, mai scund decît Hugh și mai rotofei, îmbătrânise destul de urât în condiția sa recentă de văduv; lucrurile lui emanau un miros specific, slab, dar inconfundabil, ofta și gemea în somn, în timp ce visa blocuri masive de beznă ce trebuiau triate și mutate din drum sau peste care trebuia să se cațere în posturi chinuitoare cauzate de neputință și disperare. În analele turismului european nu se poate găsi nici măcar o singură excursie făcută la

recomandarea medicilor de familie, de grupuri de bătrâni, în ideea de a le mai alina amarul singurătății, care să-și fi atins scopul.

Bătrânul Person fusese totdeauna cam neîndemânatic, dar felul în care băjbăia în ultimul timp prin oceanul de spațiu, felul în care căuta năuc săpunul transparent al materiei evazive sau în care încerca zadarnic să lege sau să dezlege acele componente care trebuiau încheiate sau descheiate din unele articole industriale devenea din ce în ce mai comic. Hugh moștenise parțial această neîndemânare; accentuarea ei în ultimul timp îl enerva ca o parodie ce se tot repetă. În dimineața ultimei zile din viața bătrânului văduv, petrecută în așa-zisa Elveție (altfel spus, cu puțin timp înaintea evenimentului care, pentru el, avea să transforme totul în "așa-zis"), bătrânul prostănac se luptă cu jaluzelele vrînd să vadă cum e vremea, reuși să zărească pavajul umed, după care jaluzelele căzură zornăind în cascadă, iar el se hotărî să-și ia umbrela. Cum aceasta nu era bine pliată, se apucă să o îndrepte.

La început, Hugh îl urmări în tăcere, cu un sentiment de dezgust, cu nările dilatate și tremurînde. Disprețul lui era nemeritat, căci există multe lucruri, de la celulele vii până la stelele moarte, care suferă din când în când mici accidente prin intervenția mâinilor nu totdeauna capabile sau atente ale unor agenți anonimi. Faldurile negre se suprapuseră în dezordine, de unde nevoia de a fi aranjate din nou, dar când inelul panglicii ajunse în poziția potrivită (un cerculeț minuscul prins între degetul mare și arătător), nasturele se pierduse deja printre falduri și valuri de spațiu. După ce urmări un timp aceste încercări jalnice, Hugh smulse umbrela din mâinile tatălui său, atât de brusc, încât bătrânul continuă pentru câteva clipe să frămînte aerul cu degetele, înainte de a răspunde acestui gest lipsit de bunăvoință cu un zâmbet blînd prin care parcă încerca să se scuze. Fără a rosti un cuvânt, Hugh adună faldurile și le prinse cu panglica, iar umbrela căpătă astfel o formă care, să fim sinceri, nu era cu mult mai bună decît cea pe care i-ar fi dat-o într-un final tatăl său.

Ce planuri aveau pentru ziua aceea? O să ia micul dejun în același loc unde luaseră cina cu o seară înainte, apoi o să facă niște cumpărături și o să se plimbe, să viziteze orașul. Cascada Tara, o adevărată minune a locului, era pictată pe ușa closetului de pe culoar și ilustrată într-o fotografie uriașă de pe peretele vestibulului. Doctorul Person se opri la recepție și întrebă, aferat ca de obicei, dacă primise ceva prin poștă (nu că ar fi așteptat ceva). După o scurtă căutare, ieși la iveală o telegramă pentru o anume doamnă Parson, însă pentru el nimic (exceptând uimirea bine mascată în fața unei asemenea coincidențe incomplete). Lângă cotul lui se găsea întâmplător un centimetru de croitorie rulat și el începu să-și înfășoare în jurul taliei pînteoase, scăpînd capătul din mână de câteva ori și explicându-i totodată funcționarului sobru că are de gând să-și cumpere o pereche de pantaloni de

vară și că dorește să plece la cumpărături informat. Această pălăvrăgeală i se păru lui Hugh atât de detestabilă, încât porni spre ieșire înainte chiar ca panglica cenușie a centimetrelui să fie din nou strînsă.

5

După micul dejun găsiră un magazin care părea a fi ceea ce le trebuie. *Confections. Notre vente triomphale de soldes.* Vîntul nostru vîndut glorios¹⁾, traduse tatăl său, corectat apoi de Hugh cu un dispreț obosit. În fața vitrinei, pe un trepid din metal, stătea un coș plin cu cămăși împăturite, neadăpostite de ploaia care acum se întetise. Se auzi un tunet. Hai să intrăm aici, zise doctorul Person, a cărui teamă de furtuni însoțite de descărcări electrice era încă un motiv de iritare pentru fiul său.

În dimineața aceea, Irma, o vânzătoare vîlăguită și cam speriată, era, întâmplător, singură în prăvălia sărăcăcioasă în care Hugh intră, fără nici o tragere de inimă, în urma tatălui său. Cei doi colegi ai ei, soț și soție, tocmai fuseseră internați după un incendiu izbucnit în micul lor apartament, șeful ei era plecat cu afaceri și, în acea zi de joi, intrau în magazin neobișnuit de mulți cumpărători. Momentan se străduia să ajute trei doamne în vîrstă (membre ale unui grup sosit cu autocarul de la Londra) să-și aleagă ceva și, în același timp, dădea lămuriri unei alte persoane, o nemțoaică blondă îmbrăcată în negru, în legătură cu locul unde se fac fotografii pentru pașaport. Doamnele în vîrstă probau, pe rînd, o rochie imprimată cu flori, fără să o îmbrace, ci punînd-o doar peste piept, iar doctorul Person traducea înfocat într-o franceză proastă măcăiul lor de suburbie londoneză. Tînăra în doliu se întoarse să ia un pachet pe care îl uitase. Se mai desfăcură și alte rochii, se mai examină alte etichete pe care era înscris prețul. Și intră încă un cumpărător cu două fete. Între timp, doctorul Person ceru o pereche de pantaloni. I se dădură mai multe perechi pe care să le probeze într-o cabină alăturată; iar Hugh ieși pe furiș din magazin.

Se plimbă fără țintă, rămînînd pe cât putea la adăpostul ornamentelor arhitecturale ieșite în relief, căci zadarnic cerea cu insistență ziarul local al aceluia orașel ploios să se construiască o galerie care să protejeze cartierul comercial. Hugh cerceta exponatele dintr-un magazin de suveniruri. I se păru destul de nostimă o figurină înfățișînd o femeie care schia, făcută dintr-o substanță verde pe care nu izbuti să o identifice prin vitrină (era "alabastrit", ceva ce imita aragonitul, sculptată și colorată în închisoarea Grumbel de un deținut homosexual, chipeșul Armand Rave, care o sugrumase pe sora incestuoasă a iubitului lui). Dar cum ți se pare pieptenele ăla pus într-un etui din piele, cum ți se pare, ia zi... păi, s-ar murdări numaidecît și ți-ar lua o oră să scoți mizeria depusă pe dinții ăia deși cu una dintre lamele minuscule ale briceagului de-acolo, cu măruntaiele țepoase răsfirate fără rușine. Și ceasul ăla e tare nostim, cu poza unui cățeluș care se gătește, și nu costă decît douăzeci și doi de franci. Poate cineva și-ar dori să cumpere (pentru colegul de cameră din căminul studentesc) tava aia din lemn cu o cruce albă în mijloc, înconjurată de cele douăzeci și două de cantoane? Hugh avea și el tot douăzeci și două de primăveri și trăise toată viața cu spaima de simboluri ce sugerau coincidențe.

Clinchetul clopoțelului și lumina roșie intermitentă de la trecerea peste calea ferată anunțau iminența unui eveniment apropiat: în chip inexorabil, bariera se lăsa încet în jos.

Perdeaua cafenie era numai pe jumătate trasă, dezvăluind picioarele elegante, în ciorapi negri transparenti, ale unei doamne așezate în cabină. Suntem într-o grabă teribilă de a surprinde din nou momentul! Perdeaua unei mici cabine fotografice de pe trotuar, cu un fel de taburet pentru pian, și pentru cei înalți, și pentru cei scunzi, și un automat cu monedă, unde poți să-ți faci singur poze, pentru pașaport sau pentru propria plăcere. Hugh măsură din priviri picioarele, apoi anunțul pus pe cabină. Forma de feminin și lipsa accentului ascuțit creau un joc de cuvinte neintenționat.

Pe când el, încă virgin, își imagina tot felul de poziții îndrăznețe, se întâmplară concomitent două lucruri: un tren trecu în goană cu un bubuit de tunet și fulgerul luminii de magneziu străluci în cabină. Blonda în negru, care nici că dădea semne de electrocutare, ieși din cabină închizându-și poșeta. Oricare ar fi fost înmormântarea pe care ea dorea să o comemoreze imortalizându-și frumusețea blondă înveșmântată în negru, nu exista absolut nici o legătură cu cel de al treilea eveniment petrecut simultan în apropiere.

Ar trebui să o urmărești, asta i-ar da o lecție... să o urmărești pe ea în loc să te duci să caști gura la o cascadă: o lecție binemeritată pentru bătrân. Cu un oftat și o înjurătură, Hugh a făcut cale întoarsă – asta era cândva o exprimare metaforică reușită – și se duse înapoi la magazin. Mai târziu, Irma le povesti vecinilor că fusese sigură că bătrânul plecase împreună cu fiul său și că la început nici nu reușise să priceapă ce spune acesta din urmă, în ciuda faptului că vorbea o franceză curentă. Când a priceput în sfârșit, și Irma râdea de prostia ei, l-a condus pe Hugh la cabina de probă și, râzând încă din toată inima, a tras într-o parte perdeaua verde, nu cafenie, cu un gest care acum, privind în urmă, îi părea absolut dramatic. Dezordinea, harababura au întotdeauna o latură comică și nu multe sunt lucrurile care să aibă mai mult haz decât trei perechi de pantaloni împlețiți într-un dans încremenit pe podea – pantaloni largi maro, nădragi vechi din tricot gri și bluejeans. Pe când neîndemânaticul domn Person senior se lupta să-și vâre piciorul încălțat prin labirintul unui crac prea strâmt, simțise cum un vuiet roșu îi invadează capul. Murise înainte de a apuca să atingă podeaua, căzând parcă de la o mare înălțime, iar acum zăcea pe spate, cu un braț întins, care nu mai ajungea la pălăria și umbrela reflectate în oglindă.

6

Acest domn Henry Emery Person, tatăl lui Person al nostru, ar putea fi descris ca un omuleț simpatic, onest și plin de bune intenții, dar și ca un farsor ticălos, în funcție de viziunea și perspectiva celui care-l studiază. În bezna remușcărilor, în temnița ireparabilului se petrec o mulțime de gesturi disperate. Un copil de școală, chiar de-ar fi puternic precum ucigașul din Boston care-și sugruma victimele – ia să-ți vad mâinile, Hugh –, n-ar putea ține piept tuturor colegilor care fac comentarii pline de cruzime la adresa tatălui său. După vreo două-trei încercări stângace cu cei mai detestabili dintre ei, Hugh adoptase o politică mai inteligentă și mai josnică, o atitudine taciturnă de semiacceptare, care îl îngrozea când își amintea de vremurile acelea; dar, printr-un straniu joc al conștiinței, înțelegerea propriei groaze îl alina oarecum, dovedindu-i că nu este chiar un monstru. Acum trebuia să țină piept numeroaselor momente rămase în amintire de-a lungul vieții, când se făcuse vinovat de mici răutăți; amintiri de care trebuia să scape în chip la fel de dureros ca și de protezele și de ochelarii pe care autoritățile i le dăduseră într-o pungă de hârtie. Singura rudă la care putea apela, un unchi din Scranton, îl sfătuisese de peste ocean să-și incinereze tatăl în străinătate, mai degrabă decât să-i expedieze trupul

acasă cu vaporul; de fapt, calea nerecomandată se dovedi a fi mai lesnicioasă din multe puncte de vedere, mai ales pentru că îl ajută pe Hugh să scape de oribilul obiect imediat.

Toată lumea îi sări în ajutor. Cel care merită în mod special toate mulțumirile este Harold Hall, consulul american în Elveția, care a jucat un rol crucial în a-i oferi bietului nostru prieten tot ajutorul de care avea nevoie.

Dintre cele două emoții pe care Hugh le-a încercat, una a fost cu caracter general și una cu caracter specific. Senzația generală de eliberare a venit prima, ca o adiere mângâietoare, înălțătoare și pură, alungând o bună parte din mizeriile vieții. Cea specifică a venit când a descoperit trei mii de dolari în portofelul jerpelit, dar bine umflat, al tatălui său. Ca mulți alți tineri înzestrați cu o inteligență cam sumbră care pun semnul identității între un teanc gros de bancnote și abundența bucuriilor palpabile, nici el nu avea simț practic, nu avea ambiția de a face mai mulți bani și nu era încercat de remușcări privind mijloacele sale de subzistență în viitor (toate acestea s-au dovedit a fi neglijabile când s-a aflat că banii respectivi nu reprezentau decât puțin peste o zecime din moștenirea reală). Chiar în aceeași zi s-a mutat într-o locuință mult mai bună din Geneva, a comandat *homard à l'américaine* la cină și s-a dus să-și găsească pentru prima dată o curvă pe alea din spatele hotelului.

Din considerente vizuale și instinctuale, dragostea sexuală este mai puțin transparentă decât alte lucruri mult mai complicate. Se știe, totuși, că în orașul său natal Hugh curtasese o mamă de treizeci și opt de ani și pe fiica ei de șaisprezece, dar că se dovedise a fi impotent în fața celei dintâi și insuficient de îndrăzneț în privința celei de-a doua. Avem aici un caz banal de chemare sexuală îndelung amânată, de visuri ieșite din comun și de recurgere la practici individuale pentru obținerea satisfacțiilor obișnuite. Fata pe care o agăță era cam bondoacă, dar avea o față plăcută, palidă și vulgară, și avea ochi de italiancă. Îl duse într-un pat ceva mai bun dintr-o casă veche, sordidă, cu camere de închiriat... exact la "numărul" unde, cu nouăzeci și unu, nouăzeci și doi, aproape nouăzeci și trei de ani în urmă, un romancier rus poposisese în drum spre Italia. Patul – nu același, ci altul, cu tăblia rotundă din alamă – a fost făcut, desfăcut, acoperit cu o redingotă, făcut din nou; pe pat stă, pe jumătate deschisă, o geantă de voiaj de modă veche, în carouri verzi, iar redingota acoperă umerii călătorului în cămașă de noapte, cu gâtul gol și părul negru răvășit, pe care îl surprindem încercând să hotărască ce să scoată din geantă (pe care-o va trimite înainte cu poștalionul) și să mute în rucsac (pe care-l va căra singur peste munți, până la granița italiană). Se așteaptă ca prietenul său Kandidatov, pictorul, să-l caute aici în scurt timp și să iasă împreună la o plimbare plină de vioșie, cum fac de obicei romanticii, chiar și atunci când cade o burniță trecătoare de august; în timpurile acelea deloc ușoare ploaia încă și mai mult; are cizmele încă ude, de pe urma unui drum de șaisprezece kilometri făcut pe jos până la cel mai apropiat cazinou. Încălțările stau în fața ușii, cu aerul unor făpturi care au fost izgonite, iar el și-a înfășurat picioarele în câteva ziare de limbă

Lucruri transparente

POLIROM

VLADIMIR NABOKOV

germană, o limbă pe care, în treacăt fie spus, o găsește mai ușor de citit decât franceza. Acum, problema lui principală este dacă să-și pună manuscrisele în rucsac sau să le trimită cu poștalionul odată cu geanta – scrisori doar schițate, o nuvelă neterminată, scrisă pe un caiet rusesc legat în pânză neagră, frânturi dintr-un eseu filozofic notate într-un caiet albastru cumpărat de la Geneva și câteva file disperate dintr-un roman aflat în fază incipientă, purtând titlul provizoriu *Faust la Moscova*. Pe când el stă la masa de joc, exact aceeași masă pe care curva lui Person al nostru și-a trântit poșeta voluminoasă, din geanta aceea iese parcă la iveală prima pagină din aiureala numită *Faust*, presărată cu tăieturi hotărâte, adăugiri dezordonate făcute cu cerneală violetă, neagră și verde kaki. Imaginea propriului scris îl fascinează; haosul de pe pagină este ordine pentru el, stropii de cerneală sunt imagini, adăugirile făcute pe margini sunt aripi. În loc să-și pună în rânduială hârtiile, deșurubează capacul călimării portabile și se apropie de masă cu tocul în mână. Dar în aceeași secundă se aude o bătaie voioasă în ușă. Ușa se dă de perete și se închide din nou.

Hugh Person coboară scările după fata agățată la întâmplare, ajung la colțul de stradă preferat de ea și aici se despart pentru mulți ani. El sperase ca fata să-l țină la ea până dimineață, scutindu-l astfel de plata unei nopți la hotel,

unde tatăl său mort pândește din întunericul fiecărui ungher de singurătate; dar, când ea a înțeles că el ar vrea să rămână, i-a interpretat greșit planurile, i-a spus de la obraz că ar fi nevoie de prea mult timp pentru a repune în formă un partener atât de jalnic și l-a dat pe ușă afară. Și totuși, nu fantomele îl împiedicau pe el să doarmă, ci aerul sufocant. Deschise larg cele două ferestre batante; dădeau spre o parcare situată cu patru etaje mai jos; semiluna subțire de deasupra era prea anemică pentru a lumina acoperișurile caselor ce coborau în pantă spre lacul invizibil; lumina unui garaj dădea la iveală treptele unei scări pustii ce ducea spre un haos de umbre; totul părea depărtat și deprimant, iar Person al nostru, suferind de acrofobie, simți cum chemarea gravitației îl îndeamnă să se alăture nopții și tatălui său. În copilărie umblase de multe ori gol pușcă în somn, dar îl ocrotiseră împrejurimile familiare, până când ciudata tulburare cedase în cele din urmă. În noaptea asta, aflat la cel mai de sus etaj al unui hotel necunoscut, era complet lipsit de ocrotire. Închise ferestrele și-și petrecu toată noaptea într-un fotoliu.

Traducere de
ANCA-GABRIELA SÎRBU
Colecția "Biblioteca Polirom"

1. Confuzie între cuvintele franțuzești *vente* însemnând "vânzare", și *vent* – "vânt".

FRAGII DE CÂMPIE (I)

PAUL EUGEN BANCIU

O întâlnire cu cititorii mai puțin obișnuiți. Elevi ai claselor gimnaziale dintr-un sat de pustă, nu departe de granița cu Serbia. Ascultă prezentarea doctă, peste nivelul lor de înțelegere, a criticului și editorului, care nu uită să amintească de programul "Să ne cunoaștem scriitorii" al Uniunii Scriitorilor din România, pentru care alții, mai cu seamă din capitală, sau din țară primesc câte două sute de euro de căciulă. Noi, un pahar cu suc și câteva prăjiturile glazurate, cu ciocolată, altele galbene, rămase de la Rusalii, puțin cam mucegăite la interior, după cum avea să constate șoferul. Totul într-un preambul petrecut la biblioteca din comună, unde se facturează câteva cărți ce urmează a le fi date elevilor premianți la sfârșitul anului școlar. "Afacerea" e a editorului, una, evident, păguboasă, pentru că prețurile cărților de care vrea să scape din depozitul lui de acasă sunt aleatorii, iar pe lângă titlurile trecute pe factură, lasă câteva, ca donație, mai apropiate de lecturile vârstei lor. Suma propusă de bibliotecară e fixă și trebuie să se încadreze în cea alocată pentru acțiunea respectivă, care ar fi trebuit să se petreacă la bibliotecă, sau la căminul cultural, dar acolo, într-o sală se dădeau ore de *salsa* unor tineri care probabil n-au mai citit nimic, în afara traducerii dialogurilor de la filmele pe care le urmăresc la televizor.

Întâlnirea cu scriitorii ar fi fost a întregii suflări a satului. Dar cum să aduni lumea la ceva ce nu mai interesează pe nimeni? Nici măcar pentru politică nu mai pot fi adunați oamenii, dacă nu se dă ceva, și-atunci cum să-i strângi pentru ceva cultural, pentru literatură și încă pentru cea de azi, să vadă niște scriitori ce nu apar la televizor? Ar fi ceva dintr-o altă lume, paralelă, cu care săteanul de la capătul de vest al țării n-are nicio legătură.

Oricum, singurii sacrificați, ca oriunde în România, la asemenea manifestări, sunt elevii, care și așa trebuie să stea la școală până la ora unu din zi. Se organizează un fel de oră de dirigenție, iar câțiva dintre elevii mai isteți sunt puși să se gândească la niște întrebări, iar ceilalți să rabde o oră în care nu se dau note și nu se ia prezența. Editorul încearcă să se facă înțeles și de elevii de gimnaziu, vorbind mai puțin despre proiectele sale editoriale și mai mult despre autorul pe care-l au în față, amestecând date bio-bibliografice cu opiniile sale de critic vis-à-vis de opera celui prezentat, care, dacă n-ar fi fost directorul instituției județene a cărții, și într-un fel mentorul spiritual al bibliotecarei din comună, n-ar fi fost invitat la respectiva întâlnire. Cum s-a mai întâmplat de câteva ori și prin alte părți cu același tip de auditori.

Personal nu-mi doresc să ies în public decât prin cărțile mele, prin acești copii ai spiritului, să-mi dau măsura celor ce le port în suflet și în minte, ca apoi să aștept reacțiile generațiilor mai tinere, să aflu dacă mai sunt viu, dacă am fost suficient de limpede în felul de a-mi transmite mesajele, sau dacă mai fac parte, prin producțiile universului pe care mi l-am constituit în ani, din lumea de azi. Întâlnirile cu copiii, cu adolescenții mă încarcă de energie și speranță, chiar dacă din tot ceea ce le spun eu ei nu rețin decât poveștile legate de biografia mea de odinioară, și aceea glisată spre lumea lor. În realitate un tumult aproape visceral trăit pe

care mi l-a intuit și consemnat în niște pagini dintr-o carte un confrate alături de care am muncit aproape douăzeci de ani.

La întâlnirile cu studenții anilor mari, unde am fost adeseori invitat ca reprezentant al unei generații de scriitori care au crezut în creație, în literatură, în importanța lor pe fața pământului, când rememoram cam aceleași date despre universul cărților mele, lucrurile păreau mai simple. Studenții trebuind să aibă până la ora aceea ceva lecturi obligatorii din contemporani, să-i recunoască măcar după nume, dacă nu și prin ceea ce au scris. Dar, poate din teama de a nu fi penibili față de colegi, acei viitori dascăli nu mi-au pus prea multe întrebări, blocați fie de numărul prea mare al cărților necitite la care făceam referință, fie de varietatea domeniilor artistice prin care am trecut pentru a mă opri la beletristică.

În mijlocul copiilor de gimnaziu lucrurile sunt mai complicate. Le povestești ceva ce înțeleg, îi sperii cu două, trei cuvinte pe care nu le înțeleg, dar le-ar putea găsi în dicționarele de la biblioteca comunei sau a școlii, însă pe care nu le vor căuta, apoi îi lași să-ți recite câteva din poeziile scrise de ei sau la care țin mult, fie pentru că au trebuit să le învețe la ora de limba română pentru o notă mai bună, fie că au în ei deschiderea sufletească pentru aceste întâmplări ale culturii și trăiesc în taină o lume dublă, paralelă cu cea de fiecare zi, de acasă. Pentru ei lectura unei singure cărți e mult, necum cincisprezece mii, câte se spune că ar fi citit la viața lui scriitorul pe care-l au în față. Or pentru asta ar trebui să trăiască într-o localitate urbană cu cel puțin cincisprezece mii de suflete, care să fii citit la viața lor măcar câte o carte fiecare, ceea ce e greu de crezut. Și totuși dimensiunea acestei biblioteci enciclopedice adunată într-un singur om nu-i sperie și îl tratează ca pe bunicul lor de acasă, care o dată pe săptămână, duminica, în loc să meargă la slujba de la biserică, răfoiește un ziar să afle dacă s-a scris despre comuna lor măcar două rânduri, să aibă ce comenta apoi la o bere, la una din terasele înșirate pe șoseaua ce duce spre Serbia, în cazul de față, sau Ungaria, dacă localitatea e așezată pe drumul spre Cenad.

Aici totul se rezumă la ziua de mâine, la pâinea ei, pentru care se roagă concret atunci când repetă *Tatăl nostru*, și nu la Duhul sfânt, cum îi învață preoții din sat. Aici, vaca e vacă, câmpul dă roade sau se pârjolește sub soarele torid de iunie, găinile ouă, cocoșul cântă înainte de răsăritul soarelui, berea e bere, cu mult timp ascuns în spuma ei, copiii fac copii, apar moștenirile, botezurile, nunțile, îngropăciunile, ura dintre vecini pentru o jumătate de metru de umbră de pom ce trece peste gard ș.a. O lume concretă în care se plămădesc viitoarele odrasle, copii și nepoți, doar cu grija pământului, animalelor, vecinilor și neamurilor.

Descendenților unei asemenea lumi să le vorbești despre cicluri romanești e mai mult decât o aberație, dar dacă e o acțiune trecută în planul de muncă și finanțată de o agendă culturală, trebuie făcută, indiferent ce vor spune invitatul sau invitații așezați în prezidiu. Și totuși, neașteptat pentru pupitrul dascălilor, copiii pun întrebări: "De unde sunteți?... De ce ați venit în Banat?..."

Continuare în pagina 31

UIMIRI PIA BRÎNZEU

Mereu citesc sau văd câte ceva despre corp și rămân surprinsă de misterele acestei minunate mașinărie. Una dintre ultimele surprize a fost să descopăr că inteligența nu se asociază numai cu creierul, ci și cu alte părți ale corpului, cum ar fi celulele, intestinale, sistemul imunitar sau cel digestiv. Un medic american, Deepak Chopra, propune o teorie neașteptată în această direcție, pe care o argumentează cu nenumărate dovezi despre inteligența celulelor. Celula lucrează pentru bunăstarea întregului corp și este gata să moară pentru el. Evită egoismul chiar și atunci când este vorba despre propria sa supraviețuire. Are capacitatea de a se adapta numaidecât și este suficient de flexibilă pentru a reacționa la situații urgente. Deși are un set unic de funcții, se combină în mod creator cu alte celule. Activă, nu omite totuși să se supună unor momente alternative de muncă și odihnă, plămădind viitorul corpului în liniștea inactivității prezente. În plus, celula folosește cel mai mic consum de energie posibil și evită stocarea excesivă a hranei, aerului sau apei, activitatea ei de bază fiind de a da mai departe și nu de a stoca. Comportamentul rigid, egocentrismul, lipsa comunicării sau activitatea obsesivă sunt toate opțiuni respinse de celula sănătoasă. Printr-o înțelepciune a angajamentului față de întregul corp, ea participă pe deplin la misterul vieții. Dacă și noi am fi capabili să ne identificăm cu inteligența corpului, am trăi conform celor mai evolute reguli ale spiritualității.

A doua surpriză neașteptată am avut-o urmărind pe internet un film cu doi balerini chinezi de o frumusețe angelică. Dansând cu ușurința unei păsări în zbor, cuplul părea mlădios, aerian, transparent. Dibăcia cu care făcea piruete, sărituri sau figuri de acrobație, eleganța cu care tânărul își ridica partenera și o supunea câte unei rotiri neașteptate m-au făcut să plâng în fața ecranului: el nu avea un picior, iar ei îi lipsea o mână. El se ajuta de o cârjă, iar ea își ascundea o bucată de braț sub volănașul costumului. Și, totuși, nu am văzut nicio ezitare în dansul lor, nicio șovăială care să le întrerupă unduirea. Trupurile au rămas tot timpul ferme în ritmul muzicii, stăpâne pe propriile lor mișcări. Deși ciuntite de soartă, nu au întrerupt relația lor cu arta, dovadă că starea omului desăvârșit se poate regăsi chiar și în cea de nedesăvârșire fizică.

Stranietatea acestui dans, ca și noutatea teoriei lui Chopra, m-au făcut să accept din nou cât de limitat gândim și acționăm, noi, cei valizi, și câte ar mai trebui să facem pentru sănătatea conștiințelor noastre. Efortul celulei de a fi disciplinată, echilibrată și supusă unei armonii mai largi, ca și succesul celor doi invalizi de a transcende neputințele corpului mutilat sunt dovezi de netăgăduit ale nobleței materiei din care suntem plămădiți și ale libertății noastre fizice totale. Dar oare câți dintre noi suntem pregătiți să le înțelegem și să luptăm pentru ele?

KARAOKE ADRIAN BODNARU

Ne despărțisem greu: jumătăți de cămașă pătată cu mortar. În locul nasturilor își făceau de cap ninsorile: schimbau între ele bateriile ceasurilor, zdrobeau șoareci albi de pereții toaletelor, tușind, se amestecau cu mulțimile de tablete în cele mai bune pahare ale orașului și beau gin pe covoare roșii, întinse de bretele subțiri pe spatele rochiilor; apoi, în zori, șiroiau calde pe demisolul celei mai frumoase clădiri cu ferestrele arcuite ca niște decolteuri întoarse, de femei aruncându-se de sus, din dragoste. Primăvara era o stradă ce cobora mărgelile de benzină spre magazine și nu ne ocolea nici pe noi, fiecare.

CU TRACTIUNE INTEGRAȚIA PRIN PALATUL MOGOȘOAIA ROBERT ȘERBAN

N-am condus niciodată un 4x4. Dar m-am "dat" cu câteva – de la o Lada până la un X6 – ca pasager. Însă cea mai tare călătorie cu 4x4 am făcut-o prin Palatul Mogoșoaia. Și a durat din 27 iulie până în 4 august! N-am condus-o eu... mașinăria, mergea singură. Prin curtea palatului, pe coridoare, prin parc, prin iatacuri, pe malul lacului, în sala de ospete. Mai mult la relanti, dar, când era necesar, și la turație maximă. Câteodată eram singur, dar mai ales cu prietenii. Unii mai vechi, Dan Mircea Cipariu, Mihai Zgondoiu, Andra Rotaru, alții nou-nouți, câștigați chiar acolo, în "călătorie": Simona Vilău, Florina Zaharia, Francisc Chiuariu, Marian Dobre. Unii poeți, alții plasticieni. Sau artiști vizuali, cum le place lor să li se zică. Nu mai fusesem niciodată la Mogoșoaia, o știam doar din povești. Unele istorice, altele literare. Alea literare, de până în 1989, îi aveau ca personaje pe Marin Preda, Nichita Stănescu, Cezar Ivănescu, Petre Stoica, Fănuș Neagu...

Când am intrat în curtea palatului – plin de calești, cai, domnițe cu rochii vapoase și pălării pompoase, servitori, domni ofițeri la patru ace, domni civili "croiți" impecabil. Am vrut să strig la un valet "Băiete, o bere!", că veneam după nouă ceasuri grele de călătorit cu trenul și eram însetat, dar mi-a sușotit un nene: "Șșșt, se filmează..." Apoi a tunat: "Motor!" Motorul respectiv nu s-a auzit decât în ziua aceea și exact după o săptămână, când iarăși s-a filmat. "Aniela" s-a filmat. Primul serial românesc de epocă. Se va difuza din toamnă, pe "Acasă". Stați acasă! N-am jucat în "Aniela" noi,ăștia opt, ci în propriile noastre producții. Individuale sau de grup. Când singurei, când în echipă. În echipe. De doi. Am scris, am pictat, am pictoscris. Plasticienii, pardon, artiștii vizuali au dat corp unor poezii proaspete, de palat, pe care le citeam seara (după ce le scriserăm ziua) în... sala tronului. O sală cu aer condiționat!

Cele care le-au căzut cu tronc s-au transformat în cărți. Nu în sensul clasic al cuvântului. Și nu toate de hârtie. De exemplu, Francisc a folosit câteva oglinzi ori niște cartoane; Mihai – țiglele "ruginite" care au acoperit cândva acoperișurile acareturilor. Pe mine m-a "ales" Simona, fiindcă i-a plăcut un poem – cu niște cizme pe post de personaj principal – pe care l-a "transcris", în imagini și culoare, în opt lucrări ce vor fi paginile unei cărți-obiect. Pe Florina a "citit-o" Francisc. Andra a fost opțiunea lui Marian. Dan și Mihai bătuseră palma dinainte. Ei au fost și cu ideea să ne dăm cu 4x4 prin ctitoria lui Brâncoveanu. Eu am mai făcut

câte-o tură și prin București. O dată ca să văd Muzeul Țăranului Român (unde m-am întâlnit cu Călin Torsan și Cosmin Manolache) și încă o dată să văd lucrările și atelierul lui Francisc. Fiindcă una vezi pe site, alta-n catalog și cu totul altceva în realitate. Iar în realitate Chiuariu e un artist cu o mare disponibilitate creativă și cu un areal de exprimare complex. Ca să mă conving de asta, a trebuit să urc într-un pod unde erau cam 45 de grade Celsius și câteva zeci de pânze. Unele întinse pe șasiuri, altele făcute sul. Le-am privit pe rând și am descoperit un excelent desenator, dar și un meseriaș în ale culorii, subtil în lucrările abstracte, rafinat și ofensiv, totodată, în cele figurative. Mi-a părut rău că nu m-am întâlnit decât puțin pe viu cu arta Simonei și cu a lui Marian (despre Mihai știu aproape tot!), pentru că pozele pe care le-am găsit pe internet, după lucrări de-ale lor, m-au făcut curios. Dar fi-vor zile!

N-am făcut scurtă la mână scriind, însă am citit și m-am bucurat de tihna pe care n-ai bănuț-o că există doar la câțiva kilometri de nebunul București. Am preferat să-i fac studii fotografice lui Lenin, cel întins pe burtă în afara zidurilor palatului. Sau să-l urmăresc pe Mihai cum aranjează, în roz, capul aceluiași tovarăș și să mă amuz seara, împreună cu ceilalți, când Zgondi a descoperit că cineva dăduse cu negru peste bombon și îl... reabilitase, cât de cât, pe Vladimir Ilici. Poate cineva din grupul de ruși ce trecuse pe acolo în cursul zilei, în vizită de lucru, și constatase că "marele om" urmează să aibă o vie-en-rose... M-am plimbat pe malul lacului și am fost frustrat că nu puteam înota, întrucât apa era verde-maro. De la vilele de pe partea cealaltă, vile care fac, de când au crescut mari, pipi și caca în apa lacului! Am vizitat muzeul din palat, care găzduia și o expoziție de tapiserie a Zoei Vida Porumb, biserica Sfântul Gheorghe, construită în secolul al XVIII-lea, parcul. Pe îndelete, meticulous, cum rareori am timp pentru astfel de vizite.

Motorul 4x4 a mers tot timpul, fără prea mare zgomot, fără fum, însă eficient. Asta se poate vedea în 5 septembrie, când "călătoria" noastră, a celor opt, se va finaliza, tot la Mogoșoaia, cu o expoziție a cărților-obiect și a câtorva dintre fotografiile-martor; plus, ca spor de viteză, un recital de poezie. Palatul Mogoșoaia și-a deschis porțile din nou, după 20 de ani, pentru scriitori. Nu știu dacă trebuie musai un 4x4 ca să mergi până acolo, dar cine ajunge merită să aibă parte de (tr)acțiune integrală, cum am avut eu.

REPUBLICA BANAT (I) RADU PAVEL GHEO

Anul acesta, pe 3 august 1919, când în Timișoara se sărbătorește ziua orașului, tocmai s-au împlinit nouăzeci de ani de la evenimentul istoric marcat de data respectivă: intrarea oficială a trupelor române în Timișoara, care a consfințit trecerea orașului sub administrație românească și unirea *de facto* cu România.

Dat fiind momentul (și semnificația lui), mi-am amintit iarăși de o lamentație localistă auzită nu atât de des cât să fie luată în serios, dar nici atât de rar cât să o treci cu vederea: oare Banatul n-ar fi fost o regiune mai prosperă și mai bine orânduită dacă n-ar fi fost în România? Nu le-ar fi fost mai bine bănașenilor dacă n-ar fi depins de administrația coruptă și ineficientă de la București?

Acum, la nouăzeci de ani de la intrarea oficială a Timișoarei pe harta administrativă a României, e un moment tocmai bun pentru un astfel de exercițiu ucronic. Numai să vedeți...

Adevărul e că un Banat independent a existat pentru o scurtă, foarte scurtă perioadă de timp. Deși faptul e destul de puțin cunoscut, în perioada aceea tulbure din 1918-1919, când harta Europei era fluctuantă și instabilă ca jocurile luminii pe ape, pe 1 noiembrie 1918 în Timișoara s-a creat un consiliu popular al Banatului autonom, în care au fost incluși reprezentanți ai tuturor etniilor din regiune. Cei care s-au opus vehement unei astfel de structuri autonome, numită Republica Banat, au fost românii – populația majoritară, care dorea unirea cu țara-mamă, cu România. Nu a contat foarte mult, fiindcă după două săptămâni orașul a fost ocupat de trupele sârbești, tot în contextul acela tulbure, când în Franța se purtau tratative aprinse între toate puterile implicate în Primul Război Mondial, iar granițele abia ce urmau să se stabilească. Viitorul Regat al Sirbilor, Croaților și Slovenilor dorea și el, desigur, să obțină o bucată cât mai mare din regiune.

Acesta a fost sfârșitul scurt, rapid și nedureros al Republicii Banat, unul din zecile de stătuțe efemere apărute în acea perioadă în Europa traumatizată de război. Vaga spoială oficială de legalitate i-a fost dată de faptul că Republica Banat a fost recunoscută de Ungaria, pe atunci un stat la fel de tulburat de lupte interne și amenințări externe ca mai toate țările din zonă.

Poate că un alt context istoric, o altă epocă și un alt spirit al vremilor ar fi putut susține ideea unei republici bănașene autonome. Poate că da, deși eu, personal, mă îndoiesc: indiferent de statutul său oficial, regiunea a avut dintotdeauna o populație predominant românească, populație al cărei țel evident era unirea cu România. Oricum, o epocă precum cea actuală, în care conceptele de regionalizare și autonomie locală au dobândit predominanță în fața statului unitar și centralizat, ar fi fost mai tolerantă cu asemenea tendințe autonomiste. O dovedesc apariția (și recunoașterea) unor state ca Muntenegru sau Kosovo, aspirațiile autonomiste ale Cataluniei ori Țării Bascilor, tendințele fracționiste din Belgia și multe altele. Însă perioada de după Primul Război Mondial a fost una a statelor unitare, naționale și puternic centralizate.

În plus, nu trebuie uitat faptul că Banatul (acea utopică Republică Banat) înseamnă de fapt întreaga regiune istorică, adică Banatul românesc actual și Banatul sârbesc de azi – plus un comitat al Ungariei, cu Szegedul ca oraș de graniță. Orașele sârbești actuale Kikinda, Zrenjanin, Pancevo sau Vrsac, ca și orașele românești Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Reșița ori Oravița ar fi fost și ele separate de statele de care aparțin azi, astfel că o ipotetică Republică Banat ar fi ciuntit din teritoriul a trei state – accidental, trei state care o înconjurau geografic și o izolau administrativ și politic.

Doar spațiul mă împiedică să continui jocul acesta de-a istoria, care are pe undeva și o finalitate logică: de a dovedi că, și dacă am lăsa deoparte patriotismul inerent al epocii, o republică autonomă a Banatului n-ar fi fost un construct politic viabil, iar dacă, prin absurd, ar fi fost totuși creată, ea n-ar fi adus prosperitatea la care visau cei ce și-au dorit independența politică a regiunii, ci doar enarociri, sărăcie și nesiguranță.

POEME
OCTAVIAN SOVIANY

NOAPTEA CÂND A
PLECAT SVIDRIGAILOV

Este noaptea aceea
când marea
seamănă cu
o baltă de
păcură,
iar la
telefonul tău
îmi răspunde
o
voce străină. Acum
cineva te
iubește
grăbit și
mecanic, cu
gesturile unui
bărbat care-și
spală șosetele.
El n-a vrut să afle
gustul sexului tău
și nu

nu ți-a
desfăcut părul. De fapt
în noaptea asta
tu nici nu

ai păr.
Iar coapsele tale
miros ca o țară străină,
ca o gară din care
trenurile doar pleacă.

Cine-i
străin
devine în astfel de nopți
încă și mai
străin.

Într-o
noapte la fel de
posacă
a plecat svidrigailov
definitiv în
america.
Barmanul
număra niște bani.
Și golul râdea
în spatele meu.

MIHAI
E
pe jumătate
cărunt.
Varsă scrumierele,
adună sticlele și
paharele goale.
Mătură
și spală pe jos,
spală și mătură.
Câteodată cerșește țigări.
Râgâie a ceapă și a
salam ieftin.
Iar seara se uită la
lună ca la o
jimblă mare și
proaspătă de secară.
Apoi pescuiește
de pe buza unui pahar
un gândăcel auriu
care mișcă ușor
din elitre.

EMIL
emil a murit înghețat
într-o noapte de iarnă
pe scările unui bloc.
Avea cancer la gât
și cu vocea lui șuierată

care parcă venea
de undeva din sierra morena
povestea despre
spectacolele lui pintilie
din anii 60 și despre
picioarele sale
umflate.
Spunea că moartea
e o sală de cinema
cu ecranul cernit
unde plasatoarele poartă
insigne naziste și nume
celebre de lagăre.
Când și-a dat sufletul
tocmai visa o secvență
dintr-un film de
tarkovski.
În buzunar i-au găsit
trei țigări scuturate
și o fotografie îngălbenită,
cu dedicație,
de la clody berthola.

AMINTIRE CU SOCIU

L-am văzut într-o seară
în mijlocul unei hrube
pline de fum,
pipăindu-și ușor
ficatul și pancreasul,
ca și cum aștepta
explozia unei
mici supernove.
Părea obosit
ca un transatlantic.
Tocmai venea
șchiopătând din
bukowski.
Tocmai începuse să scrie
cu toate organele.

VARA LA SARAJEVO

La sarajevo
vara începe
întotdeauna
cu câteva
focuri de
revolver.
Lângă tine
o femeie își
roade unghiile și
pe fața ei,
ca un cartof
proaspăt scos din
pământ, ura e
mai puternică
decât frica.
Ți se arată
strada pe unde
a venit princip, locul în care a
fost găsită
de un copil
(după aproape 100 de ani)
verigheta arhiducesei.
Și auzi
cât se poate de
limpede
vocea lui princip:

"Un sârb
nu se spală
niciodată pe mâini
după asta".

Acum
femeia de lângă tine
îți arată bătăturile ei,
făcute de patul
kalașnikovului
și când îmi spui
toate astea la

telefon
vocea ta e puțin
răgușită de
ură.

VINCENT

Am așteptat în zadar
să asist
la nașterea
unei stele.
Și, la drept vorbind,
în toate pânzele mele
am pictat doar așteptarea aceasta
care întunecă noaptea
terasele cafenelelor
ca un fel de cer negru
în care se aud cum troznesc

sâmburii unor stele pitice
într-o interminabilă
și dureroasă geneză.
Ascultă-mă, theo :
mi-e teamă
că tot ce voi picta
de acum înainte
va avea răceala și duritatea
unei bucățele de plumb.
Și înainte să apăs pe trăgaci
voi semăna eu însumi cu
un cer negru.
Voi semăna
cu rama unui tablou
din care au plecat pentru totdeauna
toate lanurile de rapiță.

CRONICĂ SENTIMENTALĂ
SĂ FACI O CARTE (II)
ADRIANA CÂRCU

11 Sept. 07 Dragă Adi, am citit deja ieri în *Orizont*, dar l-am citit într-o doară, fără răsuflare. Tocmai acum l-am recitat. Personalitatea lui Sepi e de-a dreptul coplesitoare - atât de bine e prezentată. Felicitări! Walter.

21-Nov-07 Dragă Adriana, îmi cer scuze că-ți răspund cu întârziere. Într-adevăr, Cătălin mi-a povestit despre tine și despre proiectul tău. Am stat pe gânduri un pic înainte de a-ți răspunde și datorită faptului că acum sunt în Berlin, unde voi rămâne până la sfârșitul anului, când trebuie să termin de montat filmul. Într-un fel, un proiect similar cu al tău, nu? Sunt doi ani de când am fost, și eu, confruntat cu întrebări destul de grele și indigerabile, la care încă mai caut răspunsuri, împreună cu protagoniștii mei. Ca atare, demersul tău survine într-un moment de cumpănă. Dincolo de orice cochetărie, nu știu dacă pot fi interlocutorul de care ai nevoie. Nu mă consider un "român realizat", chiar dacă am avut șansa să fac niște lucruri pe care probabil nu le-aș fi putut face în România. Și probabil că nici biografia mea nu este atât de colorată sau exemplară încât să fie relevantă pentru cititorii tăi. Câteva filme și câteva emisiuni pentru ARTE; nu știu dacă ele mă califică să intru în galeria ta. Poate poți să-mi spui cum funcționează "autobiografiile" celorlalți interlocutori. Și poate mai vorbim. Te rog să nu mă înțelegi greșit: sunt onorat că mă abordezi, dar și îndoit. Numai bine, *Răzvan*.

07-Jul-09 Mircea dragă, mă aflu iar în "colțul fericirii mele" din bucătărie, unde, contrar sfaturilor Virginiei Woolf, m-am aciuiat acum mai bine de doi ani ca să scriu. Am revenit la Heidelberg după lansarea volumului la Timișoara cu sentimentul lucrului bine făcut, sentiment pe care vreau să-l împart cu tine. Acum, că am ajuns la capăt, știu că nu am găsit răspunsul (probabil ca nici nu exista unul), dar "along the way" m-am însoțit cu oamenii care mi-au redat, o vreme, sentimentul de apartenență. Asta e important și cred că, de fapt, asta și căutam. Visul meu este ca întâlnirea, pe care am inițiat-o la Timișoara cu ocazia lansării volumului, să fondeze tradiția unui festival în cadrul căruia să revenim anual acasă. Am deja câteva planuri. Cu amor prietenesc, Adriana

17-Jul-09 Am primit cartea și trezindu-mă pe la 5, m-am apucat de citit. De la începuturi. Gondî ca Gondî, bun și sucit, așa cum cred că este și povestea mea. Dar Sepi! Sepi! Dacă până acum îl știam de pictor împătimit căruia-i place să polemizeze cu șarm frunza-n dungă, acum îl decopăr povestitor. Ai scos din el latura aceasta, care în verbalitatea normală nu e prea vizibilă. Aici, în carte, periat și trecut în bidimensional, pe alb negru, se umple de culoare, de infinit, iar narațiunea prinde cheag. Copilăria lui are imagini și fluente de Márquez. Este "Oda bucuriei", a bucuriei de a fi pământean, de a trăi. Cu toată amarăciunea și blajinul nostalgic din ochi, despre care scrii și pe care le-am întrezărit și eu la ultima-ntâlnire, Sepi este ferm și trăiește 100% în prezent. Fantastic! Dacă mai e unul ca el prin carte, nu mă miră că cititorii n-o pot lăsa din mână. Până acum este alertă, frumoasă foc. *O colopom*, Victor

harfa de iarbă

POEME
MIRUNA VLADA

ÎNTOARCEREA

trece trenul prin dragostea noastră. am ajuns.

"luminile mici ale vapoarelor în larg îmi aduc aminte de toate becurile arse dintre noi. de distanța lungă pe care am parcurs-o cu alge pe umeri, cu teama transparentă înfășurată de coapse"

pescărușii vin și pleacă deasupra. acolo în larg vaporul pare un cămin liniștit în care doar vântul intră o dată pe an, aducând cu el mirosul orașelor de care noi nu mai știm nimic.

nisipul și aerul sunt noile noastre haine. stăm într-o barcă ce nu se mișcă. moartea plutește pe lângă noi ca o pată de petrol.

e ca scena aceea când Ulise se întoarce acasă cu sandalele pline de scoici, sânge și dragoste. iar măslinii înfloriți par în zare perdelele unui pat nupțial.

"îmi închipui cum e să am trupul mereu curat, o rochie albă pe care nimeni nu o poate atinge. de parcă aș fi logodnica unui val ce vine să moară la picioarele mele."

când te întorci e ca și cum ai pleca.
"trebuie doar să-ți privesc adânc cearcănele ca să știu că mă aflu în punctul în care dragostea iese din mare și intră în cer."

ZMEURA

să culegi zmeură în genunchi
fericit că-i faci o bucurie
că-i ajungi printre dinți
în timp ce ea stă într-un loc fără verdeață
și-și linge degetele

dar tu să-ți rănești degetele
și să stai ore-n șir cocoșat
căutând zmeure cât mai roșii
mai moi
pentru buzele ei
în timp ce ea doarme
cu gura întredeschisă
într-o cameră fără ferestre

cât mai roșul pentru cât mai negrul ei
cât mai coptul pentru cât mai întârzierea ei
acesta e ritualul orbirii voastre

GURA RÂULUI

liniștea transformă
zăpada în cristale
vântul coboară seara din munți
ca o turmă de oi negre
gemetele noastre de dragoste
lasă urme adânci
în tencuiala pereților
și de acolo mai departe
prin zăpadă spre râu
par urmele unor animale sălbatice
care ne privesc umbrele
cu milă și semnare

am băut vin fiert la o femeie din Măgura
am scos din apa unui pârau
propria noastră copilărie

ochii unui lup singuratic
ne-au luminat drumul spre casă
trenul nu va ajunge

niciodată pe aici
poate că brazii sunt mai fericiți
decât oamenii
poate că noaptea țurțurii sunt la fel de fierbinți
ca degetele noastre împreunate

farurile mașinilor ne orbesc
ele spun ceva despre
întoarcere
după ce am mers câțiva kilometri
prin frig
ne-am îmbrățișat foarte tare
poate că mâine din locul acela
va țâșni un izvor
el va găsi calea cea mai scurtă spre mare
calea pe care noi n-o găsim niciodată
la întoarcere ne va aștepta doar
o femeie slabă
cu o pisică galbenă pe umeri
ea ne va spune
"orice copil rătăcit
e mult mai aproape de casă"

BILĂ CU BILĂ. LIGHEANUL
DIN MIJLOCUL CAMEREI.

Borne kilometrice pe care doar le simțim
în aer.

Cuvintele dosite ca niște haine murdare.
Ultima oară când am citit poezie
am simțit o floare mare de lotus
deasupra capului vibrând.
În casa noastră e arșiță.
Pentru oamenii buni durerea e un dar.
Ei sunt deja pregătiți.
Ei sunt singurii pregătiți.
În casa noastră acum în decembrie e arșiță.
ținem răsaritul amestecat cu apusul
într-un lighean în mijlocul camerei.
Distanțele dintre noi și cele mai frumoase vise
sunt mari cât neîncrederea noastră.
necredința ma latră și ma mușcă de picior
Eu mă smiorcăi ei mă arată cu degetul.
Victimizarea e ca un chirurg nepriceput
care îți mutilează cel mai sănătos organ.
Iar tu nu ai făcut decât să iei bilă cu bilă
eșecurile mele răsfăturile decadența
și să le înșiri pe o ață
și să le spulberi.

Și din creștetul meu să modelezi o floare
mare de lotus.

PICTURĂ RUPESTRĂ

E o mică vrăjitoare
și îmi vine să cad la picioarele ei.

Sub pielea ei neagră
amărăciunea se coagulează încet.
Foșnind ca o fustă lungă.
Aproape se vede cum laptele ei
pornește direct din cornee.
Și prece prin acea conductă
ce leagă buzele pruncului ținut la piept
de ochii ei
- un canal colector al durerii.

Sub pielea ei neagră
s-au dizolvat toți cei 12 ani de penitențe.

Doar gânguritul lui
face totul să se coaguleze încet.

La 8 ani când stătea ore-n șir
în fața ligheanului
și o ardeau tare mâinile de la apa fiartă
și de la detergent
visa ca fusta ei lungă să acopere pământul.
Și râdea.
La 10 ani când ăla
a lovit-o tare între pulpe
vroia ca fusta ei lungă să se deșire toată
dintr-o dată. dar nu, să nu-l spânzure, să
nu-l omoare
că n-ar mai fi avut ce mânca.
Doar să-l sperie puțin. Și râdea.

Dar acum fusta ei lungă
e ca acel drapel alb
care îi face brusc pe soldați să
uite de moarte.
Cu fusta asta și-a șters ochiul însângerat
buzele sparte.
Venea mereu ca o adiere
după fiecare lovitură.
Cu fusta asta și-a înăbușit
din obișnuință
până și chiuiturile de bucurie
E băiat. E băiat. E al meu!
L-a înfășat apoi în fusta ei cu gust de măcriș
ca să nu mai plece niciodată.

O văd cum stă culcată în iarbă
în mijlocul orașului
cu bluza ridicată
și cu toată oboseala strânsă în 12 ani
fibră cu fibră
și depusă la încheietura mâinilor negre.
Văd dintr-o dată dinții albi cum îi ies
din zâmbet ca

o spărtură în coducta ce deversează lent
toatre stricăciunile lumii
din ochii lor în ochii ei din ochii ei
în ochii pruncului.
O maree a laptelui.

Ea nici nu-i mai simte mânuțele
înfipte sadic în sânul gras.
Ea nu mai aude
nici zgomotele străzii.
Ea se dăruiește și nu mai e aici.
Astea sunt vrăji.

SARAJEVO

Au trecut deja 15 ani
de când găurile de gloanțe de pe fațada
vilei habsburgice
au sângerat
prima oară.
Vreau să fug
și să acopăr cu trecerea mea
gurile astea căscate din ziduri
ochii ăștia de copil privindu-și în gol
părinții împușcați pe trotuar.
Meduzele astea sfârțecate
înfipte în ziduri
încate în mocirla istoriei.
Au trecut 15 ani de când pleoapele
nu s-au mai închis peste Sarajevo.
Cine se uită prin
găurile astea de gloanțe
vede cum pacea
își cerșește în genunchi
dreptul la o moarte decentă.
Dar cel puțin refrenul șenilelor tace o
vreme.
Și văd sus câteva
cuiburi de mierlă cum apar din senin
pe acoperișul vilei habsburgice.

PHOENIX – ADEVĂRATA ISTORIE

PETRU UMANSCHI

Privită din perspectiva anilor scurși din momentul în care am scris prima cronică din România despre formația Phoenix, memoria mea afectivă, comprimând parcă timpul, reține cu exactitate până și cele mai mici detalii – nu neapărat importante – ale întâmplărilor petrecute în acea vreme. Pe măsura trecerii anilor, imaginile nu numai că nu s-au estompat, ci au căpătat acel contur precis oferit, să zic, de un ocean întors care nu-ți distorsionează peisajul, ci, în compensarea faptului că ți-l micșorează, îți oferă o mai mare claritate. În goana anilor scurși de la acel început, mi-a fost dat să scriu de nenumărate ori despre devenirea celui mai important grup rock din România, să realizez un serial radiofonic prelungit apoi în episoadele emisiunilor TV "Remix" ale lui Radu Ionescu, fapt care mă îndreptățește să afirm că despre Phoenix se știe totul și încă ceva în plus.

Ce mi-ar mai rămâne să spun acum, la ceas aniversar, în care formația timișoreană cioplește cifra 45 pe răboju vechi? Cotrobăi, așadar, prin cotloanele memoriei în speranța că voi reuși să nu repet neapărat lucruri care se știu, oferind cititorilor fapte inedite. Dar asta nu înainte de a aminti adevăruri incontestabile pe care nu avem voie a le trece cu vederea, cu atât mai mult cu cât Phoenix s-a dovedit a fi o formație a mai multor generații. Nu e greu să înțelegem succesul de ieri și de azi al formației dacă avem în vedere faptul că, în pofida oscilațiilor modelor din arealul rock general, grupul timișorean a rămas fidel unui crez artistic pe care nu l-a abandonat nici aici, nici departe de țară, de dragul unui succes facil. Totodată, față de succesiunea diverselor orientări stilistice, a existat un permanent *stand by*, dovadă fiind etapele dezvoltării creative a grupului în peste patru decenii de activitate.

Dar să-i dăm cuvântul lui Nicu Covaci spre a înțelege mai bine procesul lărgirii stilistice, al maturizării celui "subconștient colectiv" viu, proaspăt, deschis (mai ales deschis!) căruia îi datorăm caratele sunetului Phoenix. "În timp", îmi declara Nicu Covaci, "în viața trupei a avut loc o ruptură. Momentul coincide cu venirea în formație a lui Iosif Kappl, la începutul lui 1970. Să mai amintesc despre existența unor divergențe de opinie în cadrul grupului, referitoare la noua direcție pe care o vom urma [după plecarea solistului Florin «Moni» Bordeianu în Statele Unite, n.n., P.U.J.]. Hotărârea noastră era aceea de a ne axa cât mai mult pe elementele folclorului, mai mult decât o făcuserăm până în acel moment. Prima piatră de hotărâre prin care marcam schimbarea – importantă, zic eu – a constituit-o apariția albumului *Cei ce ne-au dat nume*, la care Kappl a contribuit plenar, furnizându-ne material documentar de la Conservator, unde era student. În toată acea jumătate de an în care am lucrat la elaborarea proiectului, ne-am implicat serios, convinși că realizăm ceva trainic. Nu ne-am lăsat pradă tentațiilor și altor influențe din cadrul formației și din afara ei. Împreună am reușit să impunem acel stil care se va numi, mult mai târziu, ethno-pop. Dacă din partea unor colegi de grup au existat, pe moment, unele rețineri; consider că erau firești. Să nu uităm că în acea vreme trona folclorul de tip socialist, ce oglindea «marile schimbări», de genul «Foaie verde de mohor/ Ce bine e pe tractor». Aceste mostre penibile n-aveau nimic în comun cu folclorul adevărat pe care noi, atunci, am avut norocul să-l descoperim și să-l fructificăm. Folclorul nostru muzical

autentic are rădăcini până în ritualurile păgâne și acele datini proto-creștine. Intrând în universul acelei muzici fascinante, nu ne-am mai putut rupe de ea și chiar unele piese compuse în spiritul ei le ofeream ca fiind balade autentice, forțând astfel furcile caudine ale cenzurii comuniste. Ia să fi spus că e vorba de compoziții originale! Cu siguranță n-ar fi fost acceptate spre a fi prezentate pe scenă ori înregistrate pe disc".

Și astăzi, ca și la vremea premierei pe scena Operei a spectacolului *Cei ce ne-au dat nume*, subliniez că aici întâlnim acea simbioză inteligentă a melosului nostru popular cu elemente ale muzicii moderne, proces delicat ce reclamă o trăire afectivă (ce nu poate fi simulată) a muzicii purtătoare de parfum discret, neostentativ al cântecelor vechi. Aceasta este, de fapt, explicația receptivității muzicii grupului care a înscris cea mai strălucitoare pagină în istoria rockului românesc: "Fie să renască numai cel ce har/ Are de-a renăște, curățit prin jar/ Din cenușa proprie și din propriul scrum / Astăzi ca și mâine, pururi și acum".

PUTINĂ ISTORIE (SUBIECTIVĂ)

Privită sintetic, istoria formației Phoenix cunoaște, după părerea mea, două etape distincte. Prima începe prin rodarea *band*-ului Sfinții, numit astfel după serialul TV de succes cu Roger Moore și deloc din "porniri mistice", cum aveau să insinueze apoi culturalnicii comuniști, obligându-i pe băieți să-și schimbe numele. Etapă necesară oricărui grup, perioada Sfinții a însemnat realizarea unei echipe omogene, specializată pe atunci în *covers* după formațiile în vogă ale timpului: Beatles, The Rolling Stones, Kinks, Shadows sau Byrds. Trebuie totuși să amintim calitatea actului muzical, chiar dacă – cum spuneam – era vorba, deocamdată, nu atât de piesele originale care nu vor întârzia să apară, cât de preluări realizate cu profesionalismul pe care numerosul public de la Lola, o popicărie din preajma Abatorului municipal, transformată ad-hoc în sală de dans, îl savura prin toți porii.

La Lola, ca și în cantina studențească MV de pe bulevardul Mihai Viteazul, tinerii din toate mediile, dar mai cu seamă elevii și studenții, soseau din vreme spre a se asigura că nu vor rămâne pe-afară. Cei care aveau puțin noroc ajungeau să danseze, dar marea parte a asistenței se mulțumea cu statutul de spectator. Prima formulă a grupului era alcătuită din Nicu Covaci – chitară, solist vocal –, Béla Kamocsa – bass, voce –, Claudiu Rotaru – chitară, armonie, voce –, Pilu Ștefanovici – baterie, voce. În timp, s-a raliat trupei și "Spitz" Reininger – keyboards. Să mai arătăm că o vreme, cam până în 1971, grupul a beneficiat de prestațiile lui Țulu, un talentat cântăreț la muzicuță, "evadat" din raiul comunist într-o prelată în care un șofer german de TIR, venit cu ajutoare umanitare în România devastată de inundații, l-a învelit la înapoierea în Germania.

Nu mai insistăm asupra unor schimbări în trupă, majoritatea percuționiști (Dorel Vintilă Zaharia, Costin Petrescu, regretatul C. Liuba). L-am lăsat la urmă pe Florin "Moni" Bordeianu, pilonul vocal al formației, inițial component al grupului Uranus, care în toamna lui 1964 se desființase. Bordeianu era atras în general de Beatles-i, fapt care nu-l oprea să asculte în extaz Rolling Stones ori grupul australian Easybeats, de la care

adoptase piesa "Friday On My Mind", apărută și pe reversul primului disc din seria *Formații Beat*, cel cu "Hei, tramvai". Se știe, plecarea lui Moni în S.U.A. cu familia n-a afectat activitatea formației, aceasta refăcându-se, profilată pe ethno-rock, cu modificări în componență.

Noul solist vocal devine studentul la Arhitectură Mircea Baniciu, care, până în momentul cooptării sale în grup, cocheta cu folclul. Venirea lui Baniciu, zis Tetea, coincide cu marcarea unei noi etape în istoria longevivă a formației. Anticipând cu trei decenii apariția stilului ethno, Nicu & comp purced la delicatul proces de conturare a unui areal rock românesc 100%, prin intonații, ritmuri și culori sonore. Demersul lui Covaci avea să devină totodată și un act reparativ, câtă vreme formații precum Sincron și Savoy tratau simplist muzica populară-muzica modernă, transferând unei piese populare ca "Alunelu" un ritm accentuat, sub pretenția prelucrării elementelor folclorice. Este momentul să arătăm că tinerii Șerban Foartă și Andrei Ujică, textieri "cu mână", au avut un rol determinant în nașterea muzicii rock românești, aici amintindu-i și pe Victor Cîrcu ori Paul Șuvăgău, primii textieri ai formației în perioada ei de afirmare. Un rol important i-a revenit la acea vreme profesorului universitar Gabriel Manolescu de la Catedra de Folclor a Universității timișorene, despre care putem afirma, la propriu, că a alimentat setea lui Nicu întrale cunoașterii muzicii noastre arhaice.

ALTE AMINTIRI DE PE PLANETA PHOENIX

Cu mai mult timp în urmă, am văzut un film care m-a marcat, *Prințul mareelor*. Unul din personajele principale, interpretat de Nick Nolte, face o afirmație a cărei valabilitate mi-a fost dat nu o dată s-o verific: "Prin definiție, adolescenții nu se supun societății". Nu e momentul să aduc argumente, dar ele există și le intuim cu ușurință. La vremea tinereții mele, le găseam la tot pasul, fie că era vorba de pieptănătura colegilor rockeri, de croiala pantalonilor trapez, copiată după cea din revistele vestice, sau de muzica ascultată la Radio Europa Liberă, Rias Berlin sau Luxemburg. Voi evoca acum momentul în care i-am cunoscut pe Nicu Covaci și pe Kamocsa Béla. La începutul anilor '60, într-un început de vară, aflasem că la liceul Lenau are loc un spectacol prezentat de elevii absolvenți ai școlii, dar și de invitații lor. Evident, nu am ratat ocazia de a fi prezent.

Menționez că la acea dată nu exista încă formația Sfinții. Țin minte cu precizie cum, la un moment dat, pe scenă au apărut doi tineri marcați un pic de emoțiile firești ale oricărui nceput. Nicu era îmbrăcat într-o cămașă albă, călcată impecabil, la fel și Kamo. Nicu avea o chitară pe care-și sprijinea o mână, aparent degajat, cu cealaltă potrivind un microfon pe un stativ fixat parcă mai jos decât ar fi trebuit. După Nicu, ceva mai în spate, Kamo – atunci pe post de... baterist – își aranja pe un trepied o tobă pionierească la care, peste câteva clipe, va începe să-l acompanieze pe Nicu. Au cântat atunci o singură piesă, versiunea germană a hitului lui Cliff Richard "Lucky Lips" ("Rotte Lippen"). Băieții s-au descurcat de minune, spre încântarea asistentei, din care nu lipsea o frumoasă absolventă blondă căreia – am aflat mai târziu – Nicu îi făcea curte. De fapt, în spectacol, aceasta a evoluat într-un reușit moment coregrafic. Ulterior i-am cunoscut personal pe cei doi care, după un timp, alături de Pilu Ștefanovici, Claudiu Rotaru și Moni Bordeianu (pe acesta îl cunoșteam de mai multă vreme), vor pune bazele grupului Sfinții, metamorfozat apoi în Phoenix.

Calitățile componistice-interpretative ale băieților au fost puse în valoare mai ales în perioada în care grupul se axează pe lansarea pieselor originale, autentic românești prin intonații și culori sonore. După "Hei, tramvai" și "Canarul galben" au urmat "Floarea stâncilor", "Ulciorul", "Nebunul cu ochii închiși" și multe altele. Deși ajunseseră cunoscuți în toată țara, mai ales în mediile studențești, prima lor apariție la televiziune a avut un impact fantastic asupra tinerilor și nu numai. Pe vremea aceea, Cornel Chiriac își începuse seria emisiunilor radiofonice *Metronom*, realizând și la televiziune o emisiune săptămânală de mare audiență, plasată duminica la amiază. Iată că minunea se produce și, într-o duminică pe la ora 14, după ce realizatorul rostește o prezentare a grupului timișorean, acesta apare "live", interpretând – dacă bine-mi aduc aminte – două piese: "Vremuri" ("Hei, tramvai") și "Canarul galben". Ecourile emisiunii au fost dintre cele mai favorabile. Zarurile fuseseră aruncate, dar nu fără anumite peripeții, pe care mi le-a relatat mai târziu Moni Bordeianu. Acesta mi-a spus că la vizionare participase C. Dumitrescu, pe atunci președintele temutei Uniuni a Compozitorilor. Ce a înțeles stimaбилul urmând evoluția formației?

Continuare în pagina 31

USA CORTULUI ȘI POARTA RAIULUI

DANA CHETRINESCU

Oamenii stresați, frustrați sau furioși se pot răcori într-un anume bar spaniol unde, pe lângă Sangria și alte băuturi potrivite climatului torid, îi pot înjura pe chelneri în fel și chip. Mai mult, cea mai savuroasă înjurătură este premiată cu un păhărel din partea casei. Inițiativa este mai mult decât salutară pentru victimele capitalismului sălbatic, ale poluării fonice, ale ambuteiajelor din trafic, ale prafului de pe caldarâm sau ale timpului comprimat, specific secolului XXI. Deschiderea acestui bar este însă, fără doar și poate, menită cohortelor de turiști britanici care cred că Spania reprezintă locul ideal pentru o beție de 7, 10 sau 14 zile, în funcție de pachetul de vacanță achiziționat. Tot britanicii sunt cei care au descoperit de curând un lucru și mai îmbucurător: anume că înjurăturile intră în centrul emoțional și apar în partea dreaptă a creierului, în timp ce majoritatea cuvintelor se produc în emisfera stângă. Un grup de vajnici cercetători ai Maiestății Sale au demonstrat, anticipând găselnița spaniolilor, că tot omul are o toleranță sporită la durere dacă, în timpul experienței traumatizante, poate să înjure în voie. Câțiva englezi curajoși au acceptat să-și vâre mâna într-un butoi cu gheață și s-o țină acolo câteva minute. Unii au fost îndemnați să rostească cele mai cumplite blesteme, alții au fost puși să povestească ceva frumos cu voce suavă. Primii au mărturisit imediat că au suportat mult mai ușor durerea doar pentru că li s-a permis să înjure ca la ușa cortului. Cei din urmă au recunoscut că politețea nu le ține de cald într-un butoi cu gheață.

Pe plaiurile mioritice înjurătura e un lucru aparte: aseasonată cu sămânță de floarea-soarelui pe stadion, instalată comod într-un fotoliu de pluș la Cameră, cocotată pe turla bisericii din vale, titrată corespunzător pe mai micile sau mai marile ecrane ale patriei, adusă din condei în fel și chip prin gazete și fițuici de perete. Înjurătura este arma secretă a românilor. De la vlădică până la opincă, se înjură intens, colorat, condimentat. Se înjură de bucurie, de necaz, de invidie sau de făloșenie. Antropologii și filologii par să se pună de acord că numai ungurii știu să înjure mai cu măiestrie decât românii: până la cinci înjurături aprige și originale pe minut – un record imposibil de atins de alte nații. Dar românii, ambițioși din fire, se străduiesc din răspuțeri să-i ajungă din urmă pe vecinii de la apus, calea viscerală fiind cel mai ușor de abordat. Chiar și așa, de pe locul al doilea, românii păstrează o notă de originalitate, fiind cei mai înfocați evocatori ai mamei. Spre deosebire de alți fărtați latini, care se aprind relativ repede și rostesc ce le vine la gură, dar au un cult al mamei, românul se răzbună și pe interlocutor, și pe sine, luându-se de mama cui nimerește. Unii, mai savanți, zic că acest tip de înjurătură reprezintă dorința celui care insultă ca inamicul său, cel insultat, să se reîntoarcă la starea de increat, să fie anulat complet, chiar și doar la nivelul cuvintelor. Latura pozitivă a acestei teme în înjurăturile românești este că, spre deosebire de altele, aici nu apare o violență propriu-zisă, nu se menește nici un rău fizic, nimeni nu e bruscăt, lovit, tocat și aruncat în cele patru zări, ci trimis înapoi în starea de neființă, să se mai nască o dată, să mai încerce o dată... poate a doua oară iese mai bine. Apoi, înjurătura la români poate avea și un caracter regional. Ardeleanul, mai atent la cutume, mai concentrat asupra raporturilor sociale, își

va folosi mai puțin mama când se răcorește. Biserica sau clopotele însă îi vin mai la îndemână. Ceea ce însă ar fi complet inacceptabil pe buzele unui moldovean, om crescut de mama sa cu frica lui Dumnezeu mai presus decât frica de oameni. Cam toți psihologii sunt de acord că în ziua de azi românii înjură mai cu foc pentru că nervozitatea lor tradițională a atins cote maxime, aproape de isteria colectivă. Capra vecinului a revenit în actualitate, ciuda și frustrarea îndemnându-l pe vorbitor să-l înjosească – măcar verbal – pe celălalt, care, firește, ar merita să fie lovit din plin și de criză, și de urări care mai de care. Iată de ce motivul sexului este prezent în majoritatea înjurăturilor, el fiind una din garanțiile principale ale umilirii adversarului.

Că tot veni vorba de înjurături tematice, există o categorie aparte, numită umor marinăresc. Nu vreau să fac aici aluzii politice, deși, dacă ne gândim bine, există categoria lux la înjurături – una *hard*, destul de frecvent auzită astăzi, a unui om obișnuit cu greutățile vieții, care are vorbe special pregătite și pentru camerele de filmat și carele de televiziune. Fiind știut că telespectatorul român e mare consumator de asemenea limbaj și percepe înjurătura altuia, pe sticlă, ca pe o formă de complicitate, omul nostru are tot timpul una pregătită pentru prieteni și dușmani deopotrivă. Dar nu despre acest gen de umor marinăresc vreau să vorbesc, ci despre umorul de criză care contrabalansează pilda evocată mai sus. Dacă la început vorbeam despre clienți care înjură ospătari în Spania, pentru români este valabilă reciproca. Umorul marinăresc românesc s-a îmbogățit substanțial de când bursa locurilor de muncă acoperă și rentabilul spațiu de manevră al vaselor de croazieră: cameriste, violoniste, bucătari și ospătari stau toți la adăpostul unei limbi rare atunci când doresc să-și ia revanșa. Într-o comedie clasică franțuzească, în care Louis de Funés interpretează rolul unui patron de restaurant de cinci stele, răbdarea chelnerilor e pusă la grea încercare când șeful vine în control deghezizat în client enervant. După ce-l freacă pe chelner până îi ies peri albi pentru o măslină, ospătarul se pierde cu firea și dă ochii peste cap. Atunci șeful își azvârle cât colo barba falsă și i se arată nefericitului în toată spelndoarea sa de patron. Morala: bietul chelner nu știa să înjure în românește.

Am citit o istorioară drăguță despre cum acești mai mici lupi ai mării plecați din Carpați fac față capitalismului de lux: pitoreasca limbă română îi ajută să suporte mai ușor un *maître d'hotel* exigent, un pasager isteric sau un client zgârcit cu bacșișurile. Românașii noștri, inventivi cum îi știm, își varsă năduful în capul musafirilor de pe vas, între *hors d'oeuvres* și *pasta* sau la cafea, cu un zâmbet și o mimică impecabile, pe tonul cel mai reținut cu putință. Au existat și cazuri în care s-a văzut că americanul milionar și cârcotaș era de fapt român neaș, care, adică, a priceput exact ce i-a recitat ospătarul *à la carte* și ce i-a menit din inimă. Unul din ei, mai răbdător, a suportat cu stoicism zece zile de urări românești la micul dejun, prânz și cină și la plecare a strâns bărbătește mâna întinsă a doveditului conațional și i-a explicat, într-o română la fel de clară ca a mamei ospătarului, de ce nu crede că îi va plăti bacșișul de șapte dolari pe zi care i se cuvenea. Croaziera de cinci stele în Pacific nu era, vai, un modest, dar vajnic birtuleț andaluz.

PISTA DE AUR A REGINEI SPANIEI

CIPRIAN VALCAN

"Proprietarul unui bar din orașul spaniol Cullera a pus în practică o modalitate originală de a atrage clienții, oferind băuturi gratis pentru cele mai originale sau amuzante insulte adresate personalului localului, anunță Reuters. «Când vii la bar după serviciu, îi poți înjura, îi poți face nemernici sau imbecili», a declarat unul dintre clienți, adăugând că ideea de promovare a barului *Casa Pocho* din Cullera i se pare bună" (*Evenimentul Zilei*, 27 iunie 2009).

Contabilul grec Nikos Sphrantzes a fost cel mai cunoscut colecționar de expresii obscene din secolul al XIX-lea, reușind să adune de-a lungul a cincizeci de ani circa 60 000 de înjurături în 246 de limbi. Înjurat zilnic de directorul băncii la care lucra, un individ înzestrat cu o mare capacitate de inovație lexicală, Sphrantzes și-a început colecția în 1846 și a continuat să adune materiale pentru ea până în 1896, când a murit în urma unui infarct. În timpul vieții a reușit să publice pe propria cheltuială două antologii cu înjurături : *Cele mai celebre înjurături ale popoarelor latine* și *Înjurăturile popoarelor slave*. Citite doar într-un cerc de prieteni mai libertini, ele au rămas necunoscute publicului larg pînă cînd, în circumstanțe neclare, un exemplar din prima antologie i-a fost dăruit lui Anatole France de către un student grec aflat la Paris, iar acesta l-a citat într-o versiune preliminară a *Grădinii lui Epicur*.

Sphrantzes credea că oamenii care înjură cel mai mult sunt generoși, altruști, adînc religioși, capabili de cele mai dezinteresate fapte de eroism, pe cînd indivizii ce se feresc pînă și de cea mai banală insultă îl poartă pe diavol în ei. Nutrind o mare antipatie față de germani, era sigur că aceștia au fost aleși de Necuratul pentru a-i împlini scopurile în istorie, lucru dovedit indubitabil de slaba lor inventivitate în materie de înjurături. Răceala neomenească a acestora i se părea argumentul suprem pentru a proba comerțul lor de lungă durată cu demonul, iar povestea doctorului Faust îi servea de minune ca să demonstreze că ei își vînduseră sufletul și, în consecință, erau incapabili să înjure.

Antropologia empirică a lui Sphrantzes transformase capacitatea de a înjura în principalul indiciu al umanității. Pentru Sphrantzes omul e animalul care înjură, astfel încît el a respins cu indignare încercările unor zoologi francezi de a demonstra că și animalele pot să înjure, socotindu-le simplele fantasmagorii ale unor escroci inspirați de absint. Creștin entuziast, el pretindea că Iisus nu se ferea deloc să spună lucrurile pe șleau, dînd drumul celor mai colorate înjurături, iar alegerea apostolilor n-ar fi fost deloc întîmplătoare, ei fiind recrutați tocmai din rîndul oamenilor în stare să facă la fel. Mergînd chiar mai departe, el proclama că însuși creatorul lumii, Dumnezeu-Tatăl, adusesese totul la viață grație forței unei înjurături inițiale ce spulberase neantul, făcînd loc universului plin de forme.

În carnetul pe care îl avea permanent la el Sphrantzes nota, în urma unor teribil de laborioase investigații bibliografice, înjurăturile preferate ale celor mai vestiți împărați, generali, sfinți, pictori, sculptori, scriitori sau teologi. Reușise să inventarieze 5 înjurături ale lui Luther, 26 ale lui Napoleon, 3 ale lui Frederic cel Mare, 12 ale lui Toma d'Aquino, 18 ale lui Poussin, 87 ale lui Leonardo da Vinci, 2 ale lui Nero, 6 ale lui Tiberius, 13 ale lui Voltaire și 8 ale lui Ludovic al XIV-lea. Spera să obțină dovezile necesare pentru a socoti autentice încă 14 înjurături atribuite lui Marc Aurelius, dar moartea l-a împiedicat să strîngă probele care îi lipseau.

A fost îngropat la Pireu, iar prietenii săi cei mai fideli, cinci la număr, s-au strîns lîngă mormînt și au recitat în memoria lui cele mai spectaculoase înjurături pe care le colecționase de-a lungul vremii.

A DOUA DESCĂLECARE A PRINTULUI DE SAVOYA

OANA DOBOȘI

1 august 2009. Cu două zile înainte ca timișorenii să-și amintească în mod festiv de intrarea armatei române în oraș la 1919, Asociația culturală Ariergarda le-a propus acestora un alt moment de celebrare a trecutului, legat de unul dintre cei care au făcut posibilă dezvoltarea urbei de pe Bega, până la ridicarea ei în rangul de Mica Vienă. Sărbătoarea străzii Eugeniu de Savoya a venit ca o continuare firească a programului Ariergarda de valorificare a patrimoniului cultural al Cetății Timișoarei, program amplu, ce a debutat anul trecut cu Strassenfest-ul de pe Emanoil Ungureanu și se va încheia după ce vom trece în revistă toate străzile și piețele acestui spațiu desprins din vechiul imperiu.

De la bun început trebuie să remarcăm că, dacă la Sărbătoarea străzii Emanoil Ungureanu participanții s-au strecurat cu greu printre mașinile parcate pe trotuare, anul acesta strada Prințului de Savoya, călărețul unui cal putere, a aparținut în totalitate pedestrelor și, pour le bon goût, trăsurilor. Ne bucură acest fapt, cu atât mai mult cu cât, nu ascundem, suntem de părere că întreg centrul istoric ar fi pus cu adevărat în valoare dacă ar deveni zonă pietonală. Odată eliberate de traficul auto (și de cablurile ce împânzesc tot locul – altă discuție!) ce ne zgârie ochii, urechile, plămâni și, în general, naturii simțitor, străzile s-ar deschide larg pentru minte, inimă și, de ce nu, literatură! Să poți sta adică în mijlocul drumului și să mai ridici privirile, din când în când, asupra clădirilor istorice, să adormeci prin geamuri și porticuri măturile vie și deloc secretoase ale trecerii atâtor și atâtor generații de timișoreni.

Dar să dăm frâu liber evenimentelor. La ora 11.00, amfitrionul străzii, pictorul Sorin Nicodim, ca niciodată în frac, papion și joben, a deschis balul cu o chemare adresată tuturor prin portavoce: "Lume, lume, locuitori ai cetății, veniți la Sărbătoarea străzii Eugeniu de Savoya!" Acestea fiind zise, s-a trecut fără alte introduceri la primul moment: mult așteptata predare a bufniței imperiale. De ce o bufniță? Pentru că pasărea cu ochi mari și pătrunzători s-a regăsit pe multe dintre vechile clădiri ale Timișoarei, înainte să fie înlăturată și furată, oare de ce?, de pe fațade și grilaje. Pentru că am căzut de acord că ea întrușipează cel mai bine înțelepciunea acelor locuitori ai orașului care își îngrijesc și își pun în valoare patrimoniul cultural și de civilizație. De aceea, această bufniță, realizată de sculptorul Gabriel Kelemen, a ajuns în mâinile patronilor de la Enoteca de Savoya, care o vor deține până la anul. Atunci, buha noastră imperială va zbura spre următoarea stradă sărbătorită, unde ne vom strădui să îi găsim un alt cuib.

Dată ce simbolul înaripat și-a găsit locul, coloana participanților la sărbătoare, în frunte cu istoricul Ioan Hațegan, a pornit la pas mai departe. Braț la braț cu pitorescul amfitrion în frac, istoricul nostru a evocat trecutul străzii și al imobilelor, al celor cîncisprezece clădiri reprezentative ce vor apărea și pe portalul www.banatkult.net, portal ce urmează să fie lansat în luna decembrie. Dintre acestea putem enumera Palatul Dicasterial, astăzi tribunalul, construit în stil renascentist, numărând 365 de ferestre - atât cât zilele unui an, dar și Palatul Mercy, reședința

guvernatorului Banatului, Florimund de Mercy, imobil care mai bine de 100 de ani a servit ca închisoare. Legenda spune că între cele două clădiri ar exista un tunel prin care odinioară pușcăriașii treceau, ca pe o Punte a Suspinelor subterană, din temniță până în tribunal și viceversa. Acestor monumente de arhitectură li se adaugă clădirea La Trompetist, cândva hotel de primă clasă care i-a avut oaspeți de seamă pe împăratul Francisc I sau Alexandru Ioan Cuza; Casa Solderer la numărul 11, construită de primul Solderer pentru fiica sa; casa cu numărul 14 unde a locuit Anton Braun, cel care a înființat atelierul de fabricare a instrumentelor muzicale ce mai există și azi în Germania; casa cu numărul 12 unde a locuit pictorul Karl Brocky, pictorul Reginei Victoria a Angliei; Episcopia Romano-Catolică și, nu în ultimul rând, casa cu numărul 24, a lui Eugeniu de Savoya, construită pe locul porții Forforosa, pe unde a intrat prințul învingător. Am ales aceste clădiri atât pentru istoria lor, pentru poveștile ce abundă în fiecare colț sau coridor, cât și pentru a atrage atenția asupra unora dintre ele, ce sunt lăsate cu intenție sau nu în paragină, la dispoziția boschetarilor. Suntem convinși că toate aceste clădiri și poveștile lor, pe care le scoatem cu drag la lumină, pot atrage numeroși interesați de multiculturalitatea specifică orașului de pe Bega. Din acest motiv, suma încercărilor noastre va fi tradusă în germană, maghiară și sârbă, limbile Timișoarei dintotdeauna.

Urmând firul zilei, la 12.30, Enoteca de Savoya ne-a găzduit momentul literar. S-au citit versuri care ar putea figura oricând într-o antologie a vinului în poezia timișoreană și apoi texte despre clădiri scrise de către membrii Atelierului de proză Ariergarda: Viorel Marineasa, Tudor Crețu, Alexandru Potcoavă, Oana Doboși, Daniela Rațiu, Adela Dragomir și Alexandru Colțan, și tălmăcite de Helmut Britz în germană, András Kiss în maghiară și Borco Ilin în sârbă. Specificitatea, dar și împletirea destinelor ce și-au jucat rolul pe aceeași stradă ori în aceeași casă au fost încă o dată scoase în evidență de diversitatea vocilor narative, de atmosfera evocată, mereu alta și totuși familiară, și de registrul larg al scriiturii: de la reportaj literar la docufiction. Literatura și-a arătat în acest fel latura dinamică, activă în viața comunității, unde scriitorul este altceva decât un ins izolat într-un turn de fildeș. Tot la Enotecă am prezentat portalul www.banatkult.net, având ca model imobilul de la numărul 11, Casa Solderer. Portalul conține istoricul clădirii, o bază de date cu firmele din clădirea respectivă, comunitatea clădirii, unde se vor găsi interviuri cu locatarii, ca un fel de memorie orală a locului, apoi partea de literatură, fotografii actuale realizate de fotografii Camil Mihăescu, dar și fotografii de epocă și filmul străzii. Aceeași structură o va avea și cartea-album a străzii, ce o vom lansa spre sfârșitul anului.

După-masă până spre seară pe strada celebrată au avut loc alte și alte evenimente artistice. Nu au lipsit teatrul, muzica, expoziții de artă plastică și, desigur, mostre consistente de literatură. Pentru început, păpușarii Teatrului pentru copii și tineret Merlin i-au vrăjit pe cei mici și pe cei mari deopotrivă cu un fragment exuberant din *Faust*

al lui Goethe. Într-o atmosferă ceva mai liniștită a urmat dialogul dintre artele plastice, literatură și muzică. Sorin Nicodim, Gabriel Kelemen, Matias Rafael, Victor Gingiu și Andreea Avram și-au scos în stradă, la aer curat și lume multă, câte o lucrare pe care și-au (re)prezentat-o fără să le scape vreo nuanță. Invitații lor, poeții Moni Stănilă, Ana Maria Pușcașu, Alexandru Potcoavă și Tudor Crețu le-au dat replica în versuri... albe, iar melancolica și blazată trompetă cu surdină a lui Petrică Ionuțescu, contrapunctată de ritmurile îndrăcite ale formației Percutissimo s-au asigurat că toți cei prezenți au înțeles despre ce e vorba în fraza artistică de mai sus.

Pe tot parcursul zilei, elevii ai Colegiului Național C.D. LOGA s-au promenat în sus și în jos pe stradă, reprezentând, în haine și oase, trecute vieți de... domnișori și domnițe. Și pentru că Ariergarda nu a avut un garderobier(!) la îndemână sau cu dare de mână, celorlalți contemporani ai zilelor noastre, amatori de o plimbare în trecut, li

s-a pus la dispoziție o caleașcă. Fiacărul nostru a adăugat astfel sărbătorii o notă de nostalgie, însoțită, pentru autenticitate, de accentul ascuțit al grămăjoarelor lăsate în urmă de cai. Izul acesta, de Stephansplatz vienez, nu a fost pe placul tuturor locatarilor de pe Savoya Strasse din Mica Vienă, dar, ce să-i faci, *noblesse oblige*!

Față de anul anterior, echipa Ariergardei s-a mărit grație studenților de la masteratul de Management al Resurselor Culturale, care formează acum redacția on-line și se ocupă cu scrierea și promovarea proiectelor, acțiuni care stau la baza manifestărilor noastre. Acest departament, de scriere a proiectelor, este coordonat de prof. dr. Maria Goian de la Facultatea de Economie și Administrare a Afacerilor. Structura Asociației se întindește prin departamentul de scriitori condus de Viorel Marineasa, departamentul de traduceri, departamentul media condus de Gheorghe Șfaițer și departamentul de marketing condus de Helmut Britz, coordonatorul de proiect fiind Daniel Vighi.

OBÂRSIA. DUS-ÎNTORS

ALEXANDRU POTCOAVĂ

Înaintează încet pe șoseaua strâmtă din piatră spartă. În stânga și în dreapta, la drum și pe înălțimi, troițele străjuiesc locul, cu isușii lor mai deși decât sperietorile de ciori filând pe furiș tot ce mișcă. De la un moment dat, paznicii răstigniți ai haturilor se răresc și dispar, lăsându-mă singur.

Trec podețul de beton peste pâraul în care trei găște ciugulesc întărite dintr-un bostan spart. Mă văd, își întind gâturile spre mine și sâsâie deranjate. Nu departe, ceva mai prietenoși, Tom și Jerry îmi fac cu mâna. Mă apropii și constat că într-adevăr ei sunt. Lângă ei, un cerb carpatin cu coarne prelungi și bogate își întinde botul spre apa unui râu de munte alături de o ciută. Nu, nu e Bambi. Bambi e mai încolo. Se uită la mine cu ochi mari, mirați. Dă să fugă, dar Mickey Mouse îi face semn că e OK. Mă întreb unde o fi Goofy. S-o fi ascuns de frica Regelui Leu, ridicat în două labe la umbra unor palmieri frunzoși. Apoi iarăși cerbi și căprioare, porci mistreți, câteva oi adunate una în alta și uite și un lup. Ne mai vedem noi, iepurașule! pare că-i spune urecheatului de peste drum. Dar acela e Bugs Bunny și nici că-i pasă. În schimb, se uită peste umăr după Elmer Fudd și flinta lui. Vânătorul se ascunde însă pe undeva și nu-i de găsit. Probabil doarme prin vreo șură. Mă uit după el când îmi apar iarăși în față Tom și Jerry, care mă salută zâmbind. Astăzi nu au chef să se alerge, îmi zic, și totuși m-au ajuns din urmă. Alți cerbi. Se iau în coarne, n-au loc unul de celălalt. Un cârd de căprioare roz așteaptă pe aproape să se decidă învingătorul. Uite-l iarăși pe Jerry. Șoricelul e vesel nevoie mare. Cred și eu, motanul nu-i pe acolo. Mă aștept să aud miorlăiturile lui și mătura stăpânei grase pieptănându-i blana. Ciudat, nu aud nimic. Și totuși, Jerry e relaxat. O ști el ceva. Nici Duffy Duck nu pare să se teamă de vulpea roșcată care amușină prin iarbă în preajma ursului brun tolănit sub brazii de un verde ireal. Deasupra, cerul e pătat de câțiva nori alburii. Îmi ridic mâna streășină la ochi să-l văd pe motanul Silvester cântând la harpă despre încercările neizbutite de a-l prinde pe canarul Tweety. Nu-l găsesc, semn că e încă aici pe undeva. Iată-l! Tocmai i-a dat drumul ghemotocului galben sub căutăturile dezaprobatore ale cerbului alb care paște alături, pe fundalul munților abrupti și golași.

Îmi continui drumul și dau peste alte căprioare și alți încornorați, care par că nu se mai termină. Că pasc, rumegă, se adapă sau se înconcrează, cu toții au piscuri înzăpezite în spate și seamănă unii cu alții ca două picături de apă. Or fi frați, mă gândesc și mă opresc în loc. În fața mea flutură acum drapelul în toate culorile curcubeului al Greenpeace. Lângă el stă simbolul alb și negru ying-yang înconjurat de un ciopor de lei, lupi, alți cerbi, alte căprioare și din nou Jerry singur. Nu își au treaba unul-altuia, de parcă s-ar fi pogorât Raiul acolo. Doar steagul Greenpeace și simbolul budist de pe fațada căsuței dărăpănate pe care scrie pompos Vila Cerbu mă intrigă.

Strig la poartă și după o vreme iese un bătrân cu pletele și barba încălcite prin sca-

ieți, pufăind din țigară. Mă studiază îndelung, bănuitor, din adăpostul cerdacului.

- Bună ziua, zic, dar ce-i cu toate animalele și personajele acestea de desene animate pe aici, pe toate casele și toate gardurile? Cine le-a pictat și de ce?

- Ziua bună, face moșul încet. Astea le-am pictat eu, Popovici îmi spune, de-am fost măcelar în Lipova. C-așa am vrut eu.

Văd că omul dispare în casă și plec mai departe. Cărarea, de acum, urcă abrupt prin pădure. Pe jos găsesc din loc în loc coarne de berbec pe care le trimit cu câte un șut dincolo de povârniș. Le aud cum se rostogolesc la vale prin frunzișul reavăn. Ajung, în fine, la un sălaș cu acoperiș de paie. Peste gardul scund de nuiele văd un moș dormind pe pământul curții. Câteva capre îi dau târcoale. Îl trezesc cu un fluierat printre degete.

- Mda, ce-i? se ridică moșul într-un cot.

Îl privesc curios. Aflu că-l cheamă Aron. Poartă o bluză roasă pe care scrie Calvin Klein, pantaloni gri de stofă și opinci din cauciuc de anvelopă Victoria. Marca se poate citi clar pe încălțarea din piciorul drept. Îmi spune că stă aici la sălaș tot timpul anului. O are vecină pe baba Varvara, care s-a stins nu de mult. Rar vede picior de om. Mă cheamă înăuntru. Toarnă țuică galbenă în două pahăruțe și ne așezăm la masa din blană de stejar acoperită cu foi de ziar. Pe acestea sunt încă vizibile rubrici sportive, anunțuri și necrologuri, încercuite de urme uleoase. Una din ele, a pahăruțului meu, conturează rotundă chipul posac al unui colonel în uniformă regală, mort cine știe când. Arunc băutura peste cap. Tușesc. Bătrânul îmi toarnă alta.

- Deci matale zici că stai aici tot timpul. Nu mai cobori în sat. De ce, moș Aroane? Nu ai casă acolo?

- Am, cum nu! Dar de când cu Popovici asta...

- Ăla de pictează animale pe garduri? Ce-i cu el? Și-a luat casa?

- Ba. Dar n-o mai recunosc care-i a mea. Că înainte știam. Mă uitam după troițe și cruci și ajungeam acasă. Numai că asta când a venit în sat le-a scos pe toate. Și apoi, de când cu picturile lui, nici atât n-o mai găsesc. Știe el, Popovici, ce face! se încruntă moșul.

- Am auzit că a fost măcelar în Lipova.

- Ce măcelar?! Solomonar, asta e! Vrăjitor! Că și-a pus și un steag în poartă și încă nu știu ce semn străin, de tare ne speriem de ele! De când cu Popovici, nicicare n-am mai trecut pe acasă. Stăm toți aici la sălașe și bântuim pe coclauri de dorul alor noștri. Înainte mai umblam noaptea pe la ei și-i priveam cum dorm. Ba ne mai și culcam lângă neveste până crăpau zorii, când fugeam iute la deal să nu ne simtă. Dar acum, vezi de-i mai găsește! Numai cerbi, căprioare, pisici și șoareci, de nu-i deosebești unul de altul.

- Păi de ce nu mergi și tu ziua, moșule?

Bătrânul se dezmetici și mă privi uimit, ca pe unul venit din altă lume. După un timp goli pahăruțul și-mi replică scurt, înainte să se facă nevăzut:

- Iacă așa, de michimaus.

USUSĂU, BRUZNIC, ZABAL, PATAR. ȘPATA VIOREL MARINEASA

De câta timp revenim de mai multe ori pe an la Lipova și în preajma așezării. *În preajmă* – în sens larg, deoarece ne îndepărtăm consistent, călcăm în județele Timiș și Hunedoara neavând sentimentul că ne-am răznit de centru. Ajungem pe Dealurile Lipovei și pe Munceii Măgurii, unde pustietățile își dau drumul, fânețele trec binișor de statul omului, livezile așteaptă cu mere cât pepenii, neculese, să treacă bucolic fata moșneagului. Oi într-un curs aproape secăt se scaldă solidar în ciorofleacă. Prinde contur o pădure de pruni, de corcoduși, de salcâmi, ținând în strânsoarea vegetală cruci căzute, cruci întreținute, cruci kitsch. O pereche se holbează la noi din poza de nuntă înfiptă în marmoră: RISTA ION și RISTA OLIMPIA. "Ciurciurliu-liu/ Duce mort pră viu." Spata. *La arteză* e punctul civilizatoriu unde se întâlnesc și poposesc drumeți întâmplători. Pe aici trec zilnic ciobanii, până aici se aventurează polițistul de la centrul de comună, aici se opresc cei porniți în prospecțiuni turistice ciudate. Unii bat drumul pe jos, alții – în mașini de teren, noi – într-un microbuz Pletl care dansează peste hârtoape. Arteză e o țevă infinită, o vezi strălucind de departe, din care curge apă fără oprire pentru oameni și animale. Primii pun sticla, celelalte pun botul. Trebuie să bei cu poftă și să te stropești abundent.

Suntem promotorii unui turism pentru rafinați. Ai unui turism sărac. Turism de nișă. Pe când un turism chefliu?

*

Ultima clădire din Obârșia. Domnul Cerbu și-a botezat casa Cabana Cerbu. I-a pictat-o un neamț din Petriș, care se vădește a fi agentul veterinar Puiu Popovici din Lipova. Pe ziduri (de fapt, pe scânduri, căci casa-i din lemn) se zbenguie Chip și Dale, Tom și Jerry, Yin și Yang, păsăruici pe ram, lei în junglă. Flutură un drapel, "steagul lui nemțesc", zice domnul Cerbu, adică al maistorului, însă noi deslușim simbolistica Greenpeace. "Aștept să trag *corent*", se exprimă cu îngrijire stăpânul acestor minunății.

Lăsăm satul. Urcăm spre sălașele obârșenilor de la Fântâna Ursului. La baba Varvara e rând în băătătură. Deschidem porțița de la târnaț (= pridvor). O treaptă amplă din piatră. Măturile, lopata – după ușă, sculele la locul lor. Firangul (= perdeaua) la fereștriuca de la intrare. Baba Varvara nu-i acasă. S-a dus la Domnul.

Baci Aron are spre 90 de ani. Îi place numa singur. El și șapte capre. Nici iarna nu coboară în sat. Pulover Calvin Klein și opinci. Acoperișul sălașului, din paie și din fân, tasate, peste care a crescut un mușchi gros, se schimbă o dată la 50 de ani. (La întoarcere îl vom găsi pe baci Aron dormind direct pe pământ, înconjurat de vietățile sale. Doarme iepurește.) La alt sălaș au venit întăriri: nepoții în straie lejer-orășenești manevrează abil cositoarea mecanică printre acareturile primitive.

Suim până pe culme. Munții Codru-Moma. Măgura Ciunganilor. Crișul Alb. Valea Teilor. Vârful Leurzii. Se pornește un vânticel. Nu-i chiar ca în Alpi, dar e bine.

Proiectul *Spații în paragină* al Asociației culturale *Ariergarda*. Note de lucru

TOM & JERRY

ANDREI MOCUȚA

Tiptil, tiptil, motanul tatonează terenul, verifică împrejurimile, asigurându-se de lipsa competitorilor, folosește contrabasul drept prăjină și execută un salt perfect peste gard, direct pe cușca lui Spike. Cu pași moi se asigură că acesta doarme. Prim plan cu dulăul adormit. Următoarea mișcare îi aparține motanului: Spike e trezit de cunoscuta grimasă cu limba scoasă și cele două palme la nivelul urechilor. Năuc, Spike iese afară, motanul pe cușcă, are un ciocan de lemn în mână și un rânjet cât nu cuprinde. O bătaie de inimă mai târziu dulăul se trezește legat fedeleș, cu un cucui de toată frumusețea. Pisica încalecă uriașul contrabas pe care, de data aceasta, îl folosește ca obiect săltăreț. Cu o dexteritate caracteristic pisicească, îi aplică nefericitului un bobârnac peste nas și își continuă saltul de cangur înspre balcon. Își drege vocea, acordează instrumentul și dă glas:

Is you is or is you ain't my baby
Maybe baby's found somebody new
Or is my baby still my baby true!

O muscă neagră se răsfățâ în petecul roz cu mătreată al cărării îngrijite din păr. Ea intră în fugă cu un tub de insecticid și tipă la muscă să-și miște fundul ca să poată s-o omoare. Jupâna muscă, precaută, rămâne locului.

- Îl deranjezi pe domnul Tom, urlă ea la grasa creatură.

Domnul Tom tresare, iar musca alertată de scuturătură strânge din dinți să ajungă la ieșirea din încăpere. Ea o urmărește împrăștiind în aer otrava.

- Bună dimineată, domnule Tom.

- Nu dormeam, Aurora. Mulțumesc, orișicum, că îmi împrăști atmosferă cu insectid.

- Iartă-mă, găgăuță, moțâia. Nu dormeam. Dar nu te jena. Dintre toate câte există în lumea asta, crede-mă, e cel mai plăcut să adormi cu televizorul aprins, urmărind *Tom & Jerry*.

- Nu moțâiam și nici nu dormeam, pismoiaș. Meditam.

- Ohooo, bătu Aurora din palme. Bravo, găgăuță! Vrei să-mi vinzi mie gogoși că, de fapt, erai în mijlocul unui exercițiu transcendental în timp ce Tom cântă o serenadă proastă și o muscă își golește vintrele în părul tău bălai?

- Totul face parte din exercițiu, Aurora. Fără accentul afro al lui Louis Jordan și fără bâzâitul muștei întreg exercițiul e de prisos. Stau într-o zi pe pajiste și încerc să meditez. Era un exercițiu ușor, când mintea e în plină desfășurare creativă și își face tot felul de planuri. Pur și simplu mă bucuram de un loc liniștit, nu îți imagina că eram în cine știe ce transă. Și dintr-o dată, surpriză, o muscă aterizează pe fața mea. Impulsul era, evident, să o alung pentru că mă gădila. Eram pe punctul să fac asta, dar am zis *nu*, mi-am îndreptat puțin spatele și am așteptat. Musca s-a mutat atunci între nară și buză, aerul fiind foarte uscat era atrasă de umiditate. Inspir puternic și îmi spun: e în regulă, poți să faci asta! Pe lângă faptul că simt o mâncărime de nesuportat, s-a aciuat și sentimental friicii: dacă îmi vine să strănut

sau dacă o inhalez? A fost teribil, îți jur! Nu aveam altceva mai bun de făcut, așa că m-am încăpățânat să nu cedez înaintea ei. Musca a poposit pe fața mea preț de zece minute. Dar, partea interesantă e că la sfârșitul celor zece minute, și evident pe tot parcursul lor, nu plănuiam nimic, nu îmi calculam cheltuielile, nu eram îngrijorat de ceva anume; de fapt, nu exista nimic în univers decât mersul firav al unor piciorușe de muscă. După consumarea celor zece minute eram mai prezent, mai conștient, mai concentrat, decât dacă aș fi stat într-o mănăstire budistă timp de o lună. De atunci, de fiecare dată când meditez, mă rog să fiu vizitat de o muscă. Și ghici ce? Taman atunci când această favoare divină mi-e împlinită, te trezești tu, pismoiaș, să mă pulverizezi cu insecticid!

Ochii ei imenși, scânteietori, cu gene excesiv de lungi îmi surădeau malițios în timp ce scoase la iveală de la spate o sticlă de vin franțuzesc, pinot noir, pe care pretinse că o strecurase fraudulos de sub nasul mamei sale adoptive, această infractoare pasională.

- Acum, murmură ea, dacă tot am cutreierat lumea-ntregă de dimineată până seara în căutarea *dumitale* – cu repercusiuni nu tocmai neglijabile în ce privește bunăstarea mea – rogu-te, slăbește-mă de toată morala și bea cu mine un pahar de pinot!

Planurile mele de seară nu prevedeau altceva mai complicat decât vizionarea maratonului *Tom & Jerry*, de altfel, în plină desfășurare.

- *Poftiți*, am făcut un gest larg cu mâna plin de complicitate, dar nu am decât un singur pahar.

- Eu, mă informă înflăcărata mea infractoare, o să beau din sticlă.

Intră și se așează pe podea, desprinzându-și elasticul ce îi ținea părul strâns. Știa că arată destul de bine. Acum, tot ce pot spune e că sunt tone de femei pe pământ, corect? Câteva arată bine. Cele mai multe arată foarte bine. Dar, fir'ar să fie, din când în când mama natură nimerește o pițipoancă nemaipomenită și assemblează o femeie specială. Te uiți la ea și îți freci ochii de vreo mie de ori – vreau să zic – nu îți vine să crezi. Totul e o mișcare ondulatorie fără pereche, de materie vie: acum vezi o gleznă, vezi un cot, vezi un sân, vezi o bărbie, vezi o meșă rebelă, totul se topește într-un întreg uriaș și batjocoritor. Cu ochii atât de vii când zâmbesc, cu buzele țuguiate de parcă ar sta să bufnească în răs văzându-te cât ești de neajutorat.

Deschise sticla, îmi turnă și nu se feri să îmi dea de înțeles că recunoaște un tip atunci când el înfulecă din priviri o femeie frumoasă.

- Mama, îmi mărturisi ea în timp ce îmi ștergea un firicel de salivă din colțul gurii, a ținut enorm să fiu foarte curată și alte mici, mici obsesii casnice. Curată ca un săpun! Găsesc în toate astea, în primul rând, explicația complexului funciar al copilului adoptat, dar mă întreb uneori, spuse, netezindu-și cu degetele părul lung care pur și simplu ardea aerul, dacă n-a și reușit. Știi, găgăuță, ce face din fetița ei o asemenea mamă.

- Uitându-mă la tine, pismoiaș, n-aș spune

că știu.

Și-a retras degetele din păr și le-a încolăcit în jurul sticlei. A tras o dușcă bună. Fiecare deget semăna cu o balerină în levitație. Comparativ, mi-am privit propriile degete. Nu arătau chiar așa de rău. Aveam și eu un talent. Prin anul întâi m-a întrebat o colegă, privindu-mi mâinile, dacă eram cumva pianist. A fost cel mai drăguț compliment pe care l-au primit vreodată degetele mele. Dar ce mai știau să facă degetele mele? Știau să completeze formulare și cereri, să lege șireturi, să decojească o portocală sau un grapefruit, să tragă apa, să facă biluțe în nas, sau să îmi scarpine ouăle; și uneori, în rarele momente când îmi iese câte ceva, mai știau să conducă un creion pe foaia de hârtie, sau, din contră, să alerge bezmetice pe tastele laptopului. Mi-am irosit degetele!

- Sărbătorim ceva? i-am întâmpinat sticla de vin cu o ușoară ridicare a paharului.

- Nu, spuse Aurora și apăsă scurt pe butonul televizorului. Pe ecran prinse contur imaginea unei femei bondoace ce își mișca popoul în ritmul muzicii de fond. Avea gambe goale de culoare cafenie, ciorapi roșii peticiți, galoși de casă și un șorț alb de bucătărie. Era încadrată în peliculă doar de la umeri în jos, iar pe tavă plimba în același ritm un curcan aburind. Ba da, adăugă Aurora, știi! Sărbătorim sincronizarea serialului *Tom & Jerry* în limba română...

- Asta-s eu, asta-s eu, am strigat cu ochii cât cepele.

- Care dintre ei?

- Care dintre ei! Ha, ha! Ești simpatică, pismoiaș. Care? Grăsana. Negresa. Tanti afro. Stăpâna lui Tom. *Mammy Two Shoes!*

Aurora luă o gură de vin.

- Glumești, găgăuță.

- Fii atentă, fii atentă, acum o să cânt! Și-ntr-adevăr, negresa se întoarse în bucătărie, unde o aștepta un radio săltăreț fără antenă, în schimb cu ochi pătrățoși și gură:

Is you is or is you ain't my baby

Way you're acting lately makes me doubt

Youse is still my baby, baby

Seems my flame in your heart's done gone out

- Dar tu nu ai cântat, observă Aurora.

- Cum să nu? Am fredonat după radio.

- Da, însă asta e vocea originală. A grăsaniei. Să îi mulțumim cerului că într-unul din momentele lor de inspirație maximă, românașii au decis să nu sincronizeze și pasajele muzicale. Doamne, ce cacealma ar fi ieșit!

Un gând se înfiripă în mintea ei: ori ticluisem totul de unul singur, ori mituisem responsabilul cu montajul, însă vocea aceea nu putea fi a mea nici dacă m-aș mai fi născut o dată între timp. Totul face parte dintr-un complot, o intrigă complicată de seducție. Oh, găgăuță!

Aurora îmi umplu din nou paharul. Ne uitam la ecran întinși alături acum, coapsele ni se atingeau discret.

- Mi-a fost pus în cărcă rolul negresei, pismoiaș. Am primit misiunea ingrată de a înlocui vocea ei perfectă cu un fel de simulacru. Am studiat-o atât de mult, că am devenit eu însumi *Mammy Two Shoes*, am zis sorbind o gură de vin. Fiecare gest, fiecare mișcare din popoul ei rotund fac parte din mine acum. Da, studioul a hotărât să nu modifice pasajele muzicale, fluierăturile și urletele, dar până și în astfel de clipe, eu tot în pielea grăsaniei mă simt. Atunci când fredonează o arie dintr-un *dixieland*, nu mai pot scoate muzica din minte săptămâni întregi. Și știi ce mă ajută să mă identific cel mai mult cu ea, pismoiaș? am șoptit, sprijinindu-mi capul cu brațele și răsucindu-mă într-o parte. Ilustrul cuplu Hanna – Barbera a avut cea mai inspirată idee din istoria desenului animat. Au proiectat un personaj căruia nu i se vede niciodată fața.

- Ridicol! mă întrerupse Aurora. Există un episod când i se vede.

- Cunosce seria pe de rost, pismoiaș, și am văzut-o de sute de ori. E imposibil.

- Măi, am văzut-o. Și avea unul din baticurile acelea caraghioase pe cap...

- Altă mâncare de pește! E surprinsă uneori de la spate din cap până-n picioare și atunci iese la iveală baticul de care

pomeneai. Însă tenul ei tuciuriu, ți-o *garantez*, rămâne un mister îngropat.

- Dar..., începu Aurora, apoi băgă de seamă că se terminase vinul.

- Stai așa, am făcut scoțând o sticlă de gin de jumătate dintr-un buzunar interior al hainei.

- Fără lămâie? întrebă ea cu un aer amuzat.

- Ca pentru turiștii grăbiți, piscoiaș. Care umplu la refuz sălile de cinema atunci când se proiectează un nou film despre Iisus și le părăsesc dezamăgiți pentru că finalul a fost previzibil.

Aurora a tresărit, și-a părăsit poziția orizontală și întorcându-se pe o parte, se sprijini de cot. O sprânceană s-a ridicat brusc și unul dintre săni arăta de parcă sfida gravitația.

- Mă iei peste picior, găgăuță? Scumpule, privirea mea e puțin mai sus!

Mi-am săltat privirea de la sânul antigravitațional la ochii ei.

- Deloc, am explicat. Dar frumusețea noastră ține de această aptitudine dezvoltată pentru *răsucire*. Ascultă-mă, un avocat devine actor în fața juriului, corect? *Mammy Two Shoes* e un actor care joacă rolul unui avocat, care în fața juriului devine actor. Aflată la jumătatea distanței dintre două spirite revoluționare, *c'est-à-dire* dintre Tom și Jerry, ea trebuie mai tot timpul să joace rolul avocatului diavolului. Execută zilnic Dumnezeu știe câte piruete doar pentru ca relația dintre cei doi să nu degenereze. Dacă nu ți-a trecut prin minte până acum, piscoiaș, află măcar în al doisprezecelea ceas că grășana noastră e Dumnezeu în persoană. Sau Buddha, sau Iisus Cristos. Spune-i cum vrei.

Aurora asculta cu un interes crescând, dar nu pricepea prea multe, drept pentru care s-a ridicat în capul oaselor.

- Te raportezi la propriul tău corp fizic, am urmat, la respirația ta și la toate celelalte într-un mod conștient, care veghează continuu. Ai auzit de experiențe în afara corpului, fără îndoială. Nu mai găsești un film de secol douăș'unu în care să nu te întâlnești la tot pasul cu moartea clinică. Ei, grășana se confruntă cu o problemă muuult mai complicată: experiență în *interiorul* corpului. Știi, există o frază în *Dubliners* unde Joyce spune: "Domnul Duffy trăia la o scurtă distanță de corpul său."²

Aurora se simțea beată de-a binelea. Mă privea prin sticlă dilatându-și pupilele.

- Cred că am dezgropat misterul, găgăuță. Doamna ta a găsit metoda de a învinge procesul de îmbătrânire. La reputația ei, doldora de verzișori, și-a permis să înțeleagă că pielea de pe fund se ridează ultima. Gândește-te la toate vedetele de cinema, își iau pielea de pe cur și și-o lipesc pe față. Grășana ta a avut măcar decența și totodată jena de a nu-și etala în public o față de buci.

Am lăsat paharul din mână. Mă simțeam din ce în ce mai ciudat. Îmi era tot mai greu să îmi expun punctul de vedere la starea în care eram.

- Ce e cu negresa asta? a reluat ca o rafală. Are mațe ca toată lumea! Are păr în nas! Are ceară în urechi! Ce mare scofală? De unde Dumnezeu și până unde Buddha? Și de ce se învâрте televizorul în fața mea ca un carusel?

Trebuie să fie din cauza mahmurelii. Vin stins cu gin. Asta e, trebuie să suporti consecințele. Partea pozitivă când ești beat

e că nu te constipi niciodată. Am auzit-o și ați auzit-o și voi strigând *numele* lui Buddha. Spre binele meu sper să o fi auzit bine cu toții!

Traversează cărăruia de mânăuță și ajung într-o încăpăre spațioasă. E plin de coșciuge. Mari, mici, pentru grași, grăsuți și slăbănogi. Nu pare să fie cineva prin preajmă.

Pe Tom îl apucă o mâncărime irezistibilă, care apoi se întetește. Ridică capacul unui coșciug și se uită înăuntru. Țipă cât îl ține gura și trăneste capacul.

A văzut-o pe Minnie Mouse goală în el. Tânără, superbă, dar moartă! Nu e pentru nimeni o noutate că Tom și Jerry nu schimbă niciodată cuvinte între ei și comunică prin gesturi și semne în rarele momente când nu se fugăresc. Întrucât mi-e peste mână să descriu complexul lor limbaj mimic, mă voi strădui să fiu un interpret cât mai precis.

Jerry vine în fugă.

Tom îi arată cu degetul.

Tom: E un cadavru în coșciugul acela! O gagică! Balcoane mari!

Jerry se duce și deschide capacul.

Jerry: Nu-i nici un mort.

Tom se duce și el să se uite. Sicriul e gol.

Tom: Am văzut-o! I-am văzut și păsărica! O pițipoancă tânără și moartă!

Tom își trage două palme și se oprește în dreptul unui coșciug de stejar. Se uită înăuntru. Se tot uită și nu îi vine să creadă. I se face părul măciucă.

Tom: E vreo glumă, Jerry? Să știi că nu așa se glumește!

Silueta întinsă în coșciug era chiar Tom. Coșciugul e tapetat cu catifea și Tom zâmbeste cu un zâmbet ca de ceară. Poartă un costum negru, călcat, iar mâinile îi sunt încrucișate pe piept, ținând o garoafă albă.

Tom: Ce dracu se petrece aici, Jerry?

Jerry face câțiva pași și se uită în sicriu.

Cu sprâncenele încrucișate îi face semn lui Tom cu arătătorul să se apropie.

Jerry: Uită-te mai bine, amice! Apropie-te!

Tom merge și el să se uite. E un porcușor bătrân, cu părul alb, de vreo nouăzeci de ani. Arată destul de bine. Obrajii îi sunt înroșiți cu o idee de ruj. Dar nu este el.

Tom: Nu face poante cu mine, piticule! Te joci cu mine? Să știi că nu sunt motanul cu care să te joci, Jerry!

Jerry: Nu se joacă nimeni cu tine, Tom! Eu cred că ai tulburări serioase. Ai halucinații.

Fără Tom, Jerry nu ar putea învăța niciodată adevăratul sens al răbdării și al milei. Nu ar avea nimic de învățat *despre sine* fără Tom. Fără tumele lui Tom, fără împleticeala lui Tom, fără neîndemânarea lui Tom.

De ce Tom nu îl prinde niciodată pe Jerry? Ce îl caracterizează pe motan? Dacă stăm bine să ne gândim, nu are niciuna din trăsăturile unui prădător. Nu e înzestrat cu un strop de răbdare, acționează din instinct prostesc, e necalculat, împiedicat și o dă în bară în cele mai nepotrivite momente.

Pentru Jerry, Tom este factorul perturbator de care are nevoie orice șoarece înțelept. Pentru ca o experiență spirituală să se îmbunătățească, introducerea acestui element perturbator în ecuație este obligatorie. Eu i-am găsit echivalentul într-o muscă, Jerry și l-a găsit în Tom.

Detășarea cu care Jerry întâmpină fie-

care invazie a motanului trădează imunitatea pe care invadatul o are în fața invadatorului. Scopul unui astfel de exercițiu nu este acela de a deveni o persoană spirituală, nici măcar un budist sau un guru, ci mai degrabă de a înțelege această capacitate pe care o avem ca ființe, de a ne *trezi*. Dar dacă invaziile lui Tom nu mai conțin, nu le mai poți face față și te covârșesc? Ce-i de făcut, jupâne Jerry? *Mori!* Fii primul ioghin care să moară de neastâmpăr! Cedezi și te lași omorât. Și ce descoperi dacă faci asta? Într-un fel, *chiar* mori! Rezistența ta *moare*. Iar în clipa următoare, *pur și simplu*, mergi mai departe. Și atunci descoperi această capacitate puternică de a te deschide în fața întregii tale experiențe și de a găsi un echilibru acolo.

Este *echilibrul* pe care Jerry și *Mammy Two Shoes* au reușit, grație lui Tom, să îl dobândească. Fac o paranteză. Secretul celor *doi papuci* își are originea încă de pe vremea când ea era o puștoaică. La singura școală unde fusese primită, a devenit repede

"negresa aia". Într-o bună zi, diriginta ei a scos-o la tablă, dar nu ca să o asculte. Doamna s-a uitat la picioarele fetei și, cu un zâmbet disprețuitor, a întrebat-o:

- Cu ce ești încălțată, domnișoară?

Colegele ei (era o școală de fete) s-au ridicat imediat de pe scaunele lor, întinzând gâtul, holbând ochii. Pe parchetul de lemn au zărit doi galoși de casă, două încălțări pe care ea și le încropise singură. Strivită de toate rânjețele acelea, a coborât privirea în pământ și și-a crispat involuntar degetele de la picioare în galoși, ca și cum ar fi vrut să-i dispară piciorușele.

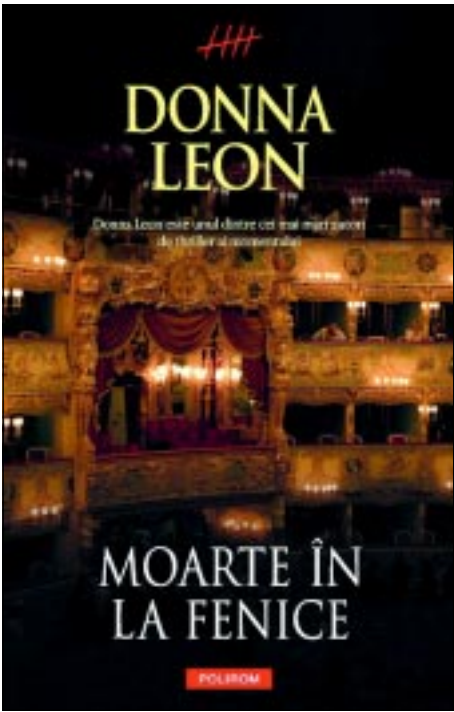
Închid paranteza.

(Fragment din volumul **Porcilor** în curs de apariție la editura Brumar)

¹ *Is You Is Or Is You Ain't (My Baby)* de Louis Jordan

² "Mr. Duffy lived a short distance from his body." (în orig.)

Nou la POLIROM

POLITIST, SUPERLATIV

CORA MANOLE

Cât de morală este legea care ne coordonează existența? Cât de juste sunt definițiile pe care aceasta le propagă?

Într-un orașel de provincie cenușiu și apăsător, Cristi (Dragoș Bucur), un polițist însărcinat să urmărească un adolescent pentru trafic de hașiș, are o criză de conștiință, deși nu este foarte sigur de semnificația termenului. Corneliu Porumboiu a regizat un lung și letargic film în jurul acestui paradox, reușind totuși să recompenseze exasperarea publicului spre final, printr-o magistrală controversă cu mize filosofice.

Deși synopsisul peliculei pare să anunțe un *thriller*, acesta nu mai are loc. Tensiunea și suspansul specifice genului *policier* sunt inexistente aici. Dragoș Bucur construiește fără efort un protagonist banal și interiorizat, a cărui dilemă majoră se desfășoară la temperaturi mici, în strâns paralelism cu decorul închis și înăbușitor al provinciei, unde garduri și gratii vin să confirme imaginea claustrării. Spațiul dintre episoadele peliculei este foarte întins și alienant, făcând ca interacțiunile dintre personaje să pară simple incidente. Dialogurile sunt stereotipe și lipsite de un liant autentic.

Ele reproduc limitări și clișee ale vorbirii informale și, prin extensie, ale relațiilor sociale. Deși personajul central este constant și implicat în îndeplinirea misiunii, acțiunile sale nu par să se coreleze cu o coerență interioară, care să le confere atributele mobilității. El este urmărit, pe parcursul unor scene interminabile și deloc spectaculoase, deplasându-se de la secția de poliție la liceul unde învață adolescentul, iar apoi la domiciliul prietenului care l-a turnat, servindu-și prânzul acasă, rezumând întreaga monotonie a anchetei în procese-verbale, elaborând ipoteze asupra cazului și făcând adnotări sofiste pe marginea legii care îi pretinde să distrugă viitorul unui tânăr. După cum afirma regizorul însuși, limbajul joacă un rol esențial în mesajul acestei drame. Întors acasă la sfârșitul unei zile de muncă, Cristi e nevoit să asculte în buclă melodia Mirabelei Dauer "Nu te părăsesc, iubire!", de care soția sa, Anca (Irina Săulescu), profesoară de limba română, e fascinată. Pornind de la

calitatea artistică a cântecului, cei doi ajung la o delicioasă dezbatere pe marginea limbajului care l-a consacrat, în prima scenă care dă puls și farmec filmului după secvențe lungi și cu temă anodină. În ciuda comicului evident al discuției, intuim un paradox sumbru în faptul că un personaj inteligent precum Anca își pune erudiția în slujba absolvirii unor figuri de stil sterile. Că limbajul poate fi deci folosit pentru a justifica un nonsens. Tandrul moment domestic este urmat de episodul culminant al filmului, geniala sesiune de maieutică dintre Cristi și comandantul Anghelache (Vlad Ivanov). Dacă legea gândită de om este, asemenea lui, imperfectă, limbajul vine să o certifice tocmai în momentul când aceasta își pierde suportul logic. Vlad Ivanov exprimă, printr-un joc suplu și nuanțat, paradoxul personajului investit de lege să fie imoral. Dar abuzul acestuia nu este unul tipic milițienesc, bazat pe forță brută. El implică un discurs sofisticat și persuasiv, cu înalte referințe filosofice. Înzestrat cu o inteligență machiavelică și cult, Anghelache demontează argumentele stângaci formulate de Cristi făcând chiar apel la **Dicționarul explicativ al limbii române**. În final, protagonistul este convins să-și reprime îndoielile și să-și asume statutul de executant, la fel cum adjectivul se declină cu noțiunea care îl determină. Regizorul subliniază astfel, cu umor amărui, iluzia liberului arbitru în societatea democratică.

Deși Dragoș Bucur reușește un joc onorabil, Irina Săulescu este agreabilă, iar Ioan Stoica e amuzant în rolul polițistului cu lene în mișcări, Vlad Ivanov reprezintă centrul de greutate al peliculei. Acesta dă densitate și forță inclusiv porțiunii în care a fost absent, făcând ca întregul plictis metafizic al publicului până la apariția lui în scenă să merite fiecare secundă. *Polițist*, *adjectiv* nu este un film plăcut. Chiar și spectatorul cu gusturi snoabe în materie de cinema poate fi agasat de ritmul său lent și taciturn. Însă regăsim, în detaliul cotidian și în orașul periferic devenit leitmotiv al filmografiei lui Porumboiu, majusculele care au preocupat conștiința umană încă, probabil, de la începuturile lumii.

PROROCK PE NET

ODINIOARĂ LA MAJESTIC BALLROOM ... IOAN PALICI

▼ De ceva vreme răsfoiesc încântat o revistă engleză — cam scumpă, din păcate — unde pricepi fascinația multora pentru discurile vinil ori alte "memorabilia" și felul în care te poți trezi cu bani frumoși dacă, pe vremuri, n-ai aruncat la coșul de gunoi un bilet de intrare la concertul Beatles desfășurat la Majestic Ballroom din faimoasa localitate Birkenhead, în aprilie 1963 : acum valorează 1.500 de lire. Ori, și mai și, cum te poți alege cu 5.500 de lire dacă ai avut inspirația să fii în iulie '64 la hotelul Dorchester și, cumva, ai reușit să-i convingi pe cei patru să semneze, toți, pe o coală de hîrtie cu antetul respectivului local.

Dar mai pot exista o mie de alte oportunități de făcut bani din asemenea lucruri; un afiș de concert Ella Fitzgerald valorează acum 6.500 dolari, pentru un LP Rolling Stones din 1964 primești, poate, 1.500 lire, niște pene uzate de chitară folosite de Steve Clark de la Def Leppard înseamnă 1.230 dolari, iar un contract pentru două concerte ocazionale, semnat de Zappa în 1974, îți poate aduce 400 dolari. Și lista poate continua la nesfârșit.

Asemenea filateliștilor care răsfoiesc extaziați un catalog **Zumstein**, există și în domeniul asta unul asemenea — **Rare Record Price Guide** se cheamă — unde găsești cotația pentru orice raritate discografică.

Aviz amatorilor ! Nu aruncați cumva discurile prăfuite, cu defecte de fabricație, imprimate greșit și orice altceva ce vreodată ar putea valora, posibil, înzecit.

▼ La puține zile după ce va împlini 51 de ani și aproape 30 de ani de carieră muzicală, Madonna va concerta la București în etapa românească din extrem de bănosul *Sticky & Sweet Tour*. Va fi un spectacol cu prețuri piperate, așa cum dă bine pentru fanii dintr-o capitală europeană, numai că artista a spus lucrurile importante muzical cu ani buni în urmă. Între timp s-a tot reinventat sentimental, religios, muzical ori social în același fel și ritm cum și-a schimbat înfățișarea.

Pînă la urmă, în pofida vînzărilor amețitoare și succesului comercial, la o evaluare onestă, influența muzicală pare mult diminuată comparativ cu impactul social al opiniilor și atitudinilor ei, de regulă în răspăr cu majoritatea.

Una peste alta însă, ceva i-a reușit perfect Madonnei. A fost prima artistă cu un control complet asupra muzicii, imaginii și, bineînțeles, banilor ei. Cîntărețele din generația care i-a urmat au de ce să-i mulțumească.

▼ Les Paul, inventatorul celebrei ghitare Gibson ce-i poartă numele a murit, bătrîn și, probabil, împăcat, luna aceasta. Fără el și alții asemenea lui, A.Rickenbacker ori L.Fender, greu de închipuit cum ar fi sunat astăzi muzica rock. Chitarist talentat, cu apariții alături de Bing Crosby ori Nat King Cole, iar mai tîrziu într-un duet de success cu Mary Ford, Les Paul și-a lăsat amprente oriunde l-a mînat neastîmpărul creator. El a fost primul care a înregistrat pe un magnetofon mai multe piste, deschizînd calea inginerilor de sunet și artiștilor către nenumărate viitoare capodopere.

Interesant pentru noi e un episod legat de o melodie românească, arhicunoscuta **Sanie cu zurgălăi**, relansată de Mary Ford și Les Paul în 1953 cu titlul **Johnny (is the boy for me)** și pentru care, mai tîrziu, compozitorul Richard Stein a cîștigat procesul de plagiat intentat, aidoma cum au pățit în zilele apropiate nouă și cei de la Vaya con Dios după ce au interpretat aceeași melodie, de data asta cu textul în limba franceză.

Continuă interesantul dialog între două trupe ieșite din același trunchi muzical. Pe vremuri (1993), după cîteva albume acum clasice, Uncle Tupelo s-a rupt în două, rezultînd Son Volt, cu Jay Farrar boss și Wilco, unde Jeff Tweedy e sufletul trupei. Amîndouă formațiile au clădit o discografie impresionantă numeric și copleșitoare valoric. Vara aceasta, în decurs de cîteva zile, ambele trupe au aruncat la bătaie albume noi: **American Central Dust** de la Son Volt, intimist ca atmosferă și clar ca mesaj, și **Wilco (The Album)**, soft, uneori luminos de-a dreptul, fiecare plăcut de ascultat, cum, poate, ar trebui să fie muzica în vremuri din astea tulburi.

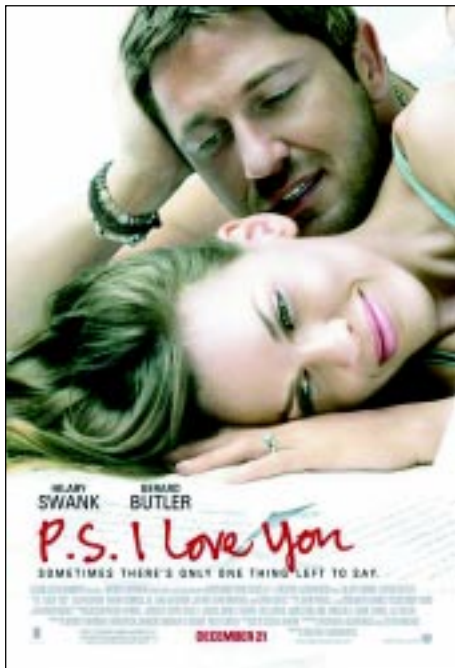
RÂSU'-PLÂNSU'

ADINA BAYA

Încă din scena care deschide filmul *PS I Love You* te întrebi dacă nu cumva ai nimerit din greșeală în fața unuia dintre episoadele zilnice ale unui sitcom sau serial american de televiziune. Nu neapărat pentru că această scenă se desfășoară aproape integral într-un interior tipic de apartament newyorkez ce amintește mult de decorul în care evoluează Jerry Seinfeld sau Carrie Bradshaw, ci mai ales pentru că, deși subiectul este o ceartă zdravănă între cei doi protagoniști, aerul scenei nu este nicidecum unul dramatic. E drept că lipsesc râsetele de fond cu care ne-am obișnuit în *Seinfeld* sau vocea din off a veșnicei editorialiste-naratoare din *Totul despre sex*, însă inflexiunile autosubversive ale dialogului se pot distinge foarte clar. Cele două personaje care urlă nestăpânit și par să fie de câteva ori la un pas de a-și trage câte o palmă nu joacă rolul dramatic al unui cuplu în criză, ci mai degrabă o dramoletă ușorică, puțin comică.

Atmosfera de sitcom și permanenta subminare a tragicului prin ironie persistă pe întreg parcursul peliculei *PS I Love You*. Iar asta chiar dacă subiectul său este unul cât se poate de dramatic: după zece ani în care întreaga existență i-a gravitat în jurul partenerului ei de viață (primul, unicul și cel mai cel), protagonista Holly (Hillary Swank) devine martora neputincioasă a morții lui subite. La doar 30 de ani, tocmai când viața părea că își ia avânt să înceapă "cu adevărat" pentru cei doi, ea se trezește brusc rămasă singură. Ciondăneala dintre cei doi din prima scenă nu rămâne, așadar, decât o amintire dulce-amăruie. Filmul nu insistă prea mult pe circumstanțele morții – ni se livrează scurt și sec motivul "tumoare pe creier" – și nici pe perioada de agonie. Subiectul său se leagă de modul în care Holly gestionează această cumplită pierdere. Un mod ingenios, ce reflectă la rândul-i amestecul tragicomic ce marchează filmul. În urma unei regii complicate puse la cale cu ceva timp în urmă de soțul ei, Holly primește timp de un an după moartea acestuia, la intervale regulate, scrisori din partea lui. Ca și cum ar fi încă în viață și s-ar angaja într-un fel de dialog prin corespondență, în care el livrează frânturi dintr-un mare "plan" menit să o ajute să-și continue viața. De la seri cu prietenele în oraș la o călătorie în Irlanda, Gerry (Gerard Butler) o ghidează prin misivele scrise protector, jucăuș și pe un ton ce rar iese din sfera comicului. Și care se încheie de fiecare dată cu același PS format din trei cuvinte. E evident care sunt acestea, nu-i așa?

Inspirat din romanul scriitoarei irlandeze Cecelia Ahern, filmul e scris și regizat de

Richard LaGravenese, cunoscut pentru succese scenaristice precedente ca *Podurile din Madison County* (*The Bridges of Madison County*) sau *Regele pescar* (*Fisher King*), dar cvasi-anonim în domeniul regiei. Poate asta explică de ce fazele notabile din film au mai multă legătură cu textul decât cu imaginea. De reținut sunt schimburile de replici ce aduc o notă (auto)ironică personajelor, altfel angrenate într-o atmosferă mortiferă. Cum ar fi cele în care Holly își declară intenția de a deveni un fel de Miss Havisham de cartier newyorkez, închisă în casă și purtându-și rochia de mireasă până la adânci bătrâneți, doar pentru ca apoi tot ea să constate că de fapt pierderea minților e un lux burghez pe care nu și-l permite. La capitolul dialogurilor haioase, de ajutor e și prezența actriței Lisa Kudrow, cunoscută mai ales pentru comicul rol al lui Phoebe din sitcomul *Friends*.

Una peste alta, protagonista jucată de Hillary Swank reușește să penduleze binișor între lacrimi și râsete, între stări depresive în care tot ce își dorește e să stea închisă zile în șir în casă, îmbrăcată în lenjeria lui Gerry, suspinând în fața televizorului la melodrame alb-negru, și reveniri la o viață normală, la prieteni și la căutatul unui job mulțumitor. Din ambele situații nu lipsește combinația dintre tonul serios și cel comic, relaxarea prin râs și prin timp petrecut cu prieteni veseli fiind văzută ca unică soluție pentru depășirea pierderii suferite. Această abordare *light* a unui subiect dureros reprezintă un teritoriu actoricesc nou explorat de Hillary Swank. Numele ei a devenit consacrat în rolurile mai mult decât serioase din *Băieții nu plâng niciodată* (*Boys Don't Cry*) și *O fată de milioane* (*Million Dollar Baby*), din care sensibilitatea profund feminină exploataată în *PS I Love You* lipsește cu desăvârșire. Poate și de aceea aventurarea pe terenul nou al comediilor romantice a fost taxată destul de nemilos de critici. Cu totea astea, filmul *PS I Love You* are destule de oferit privitorului. Melanjul constant dintre un subiect dramatic și tonul comic pe care este tratat asigură destulă prospețime unui scenariu defel plicticos sau împotmolit în scorțoșenii stereotipe, propunând o abordare senină și relaxată a unei teme altfel sumbre, fără a cădea în schimonoseli cinice.

ZECE SCRISORI SI O INMORMANTARE

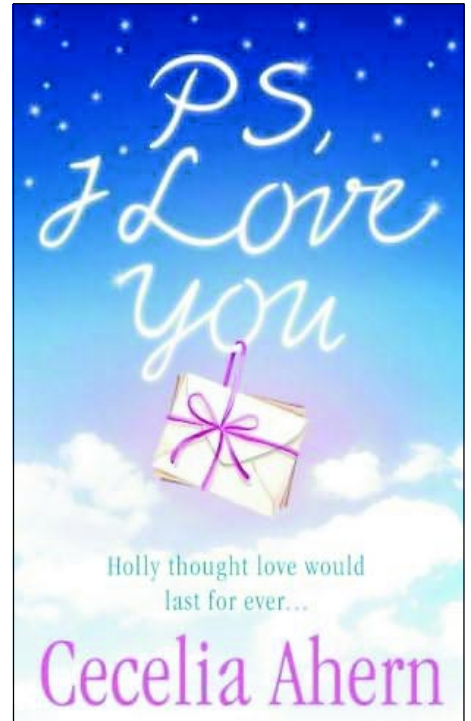
CRISTINA CHEVEREȘAN

Irlandeza Cecelia Ahern pare a fi exponenta perfectă a *pop culture*-ului anilor 2000. De foarte tânără, fiica fostului premier Bertie Ahern nu s-a mulțumit cu statutul de vedetă prin ricoșeu datorat relațiilor de familie. A preferat să atragă lumina reflectoarelor prin propriile - nu puține - apariții de senzație. Participarea ca interpretă la Eurovision sau contribuția la producerea popularului serial de comedie *Samantha Who?* au făcut-o un star al divertismentului internațional. Cărțile publicate și ecranizarea romanului de debut se înscriu în aceeași linie a "produselor de relaxare" nelipsite din vitrinele librăriilor și din oferta cinematografelor.

P. S. Te iubesc e genul de titlu ce pare a anunța o comedie romantică. Totuși intenția Ceceliei Ahern e ușor diferită. Teoretic măcar, cartea se concentrează asupra revenirii tinerei Holly Kennedy la viață după moartea soțului. Viitorul alături de omul iubit odată spulberat, femeia parcurge toate stadiile disperării, izolării, neglijării de sine. Cu ajutorul prietenilor și familiei, reușește să supraviețuiască. Rolul cel mai important îl joacă însă chiar partenerul dispărut: cunoscând-o foarte bine, anticipase perioada extrem de dificilă și luase măsuri din timp. Scriitoarea pune în aplicare o idee ingenioasă: Gerry îi lasă soției o serie de plicuri cu indicații specifice, o listă de lucruri de făcut în lunile imediat următoare despărțirii. Ele sunt menite să o ajute să treacă peste durere și să privească spre viitorul pe care și-l construiește treptat.

Din punct de vedere narativ, lucrurile par rezolvate, iar acțiunea evoluează previzibil. Holly e total hipnotizată de noul tip de relație cu Gerry, pe care se străduiește să nu-l dezamăgească. Atât autoarea, cât și protagonista par animate de intenții dintre cele mai nobile și sensibile. Care sunt, prin urmare, treptele inițierii? Câteva exemple din scrisorile încheiate cu invariabilul *P.S. Te iubesc*: "O disco diva trebuie să arate întotdeauna foarte bine. Du-te la cumpărături ca să-ți iei haine potrivite!", "Învinge-ți teama de karaoke", "Țintește luna și, dacă nu nimeriști, cel puțin vei fi înconjurată de stele. Promite-mi că de data asta vei găsi un serviciu care-ți va plăcea!", "Nu-ți fie teamă să te-nDRăgostești din nou. Deschide-ți inima și urmează-o oriunde te va duce".

Evident, Holly acționează întocmai, devenind în timp record o femeie matură, puternică, împăcată cu sine și cu lumea, deschisă noilor experiențe, capabilă să se destindă în felurite moduri. Dacă unii cititori vor aplauda transformarea, alții și-ar putea pune întrebări referitoare la acuratețea investigației psihologice, la realismul unei atare situații. Încercarea lui Ahern de a destinde atmosfera sumbră conturată la început o apropie pe Holly de o eroină de *chick-lit*. Își găsește alinarea la coafor, se îmbată și se dă în spectacol în public, obține din prima încercare o slujbă pentru care îi lipsește cu desăvârșire

pregătirea (în colectivul ideal, la o revistă unde, ca-n *Diavolul se îmbracă de la Prada*, își primește garderoba cu haine primite pe gratis!), e curtată asiduă, trece prin varii aventuri stânenitoare etc. Combinația între sloganuri telenovelistice și episoade de *sitcom* cu hohote de fundal pare neverosimilă în contextul suferinței cauzate de pierderea sufletului-pereche.

Mesajul e, desigur, încurajator. Sub atenta supraveghere a unui înger personal, ce îi va rămâne mereu aproape, Holly iese învingătoare. Cei care au trecut vreodată printr-o asemenea traumă ar putea fi nedumeriți sau invidioși, dar Ceceliei Ahern nu i se poate reproșa reaua-voință. Eventual naivitatea, amestecată cu îmbrățișarea perspectivei unui succes facil. Scriitoarea nu are nici răbdarea, nici interesul necesare construirii unui personaj complex, viabil. Risipind o premisă promițătoare, se mulțumește cu puțin. Mizează pe emoții primare, dar nu le potențează, nu le exploatează intensitatea, nu le dă substanță. Personajele secundare există doar pentru a scoate în evidență destinul protagonistei, calitățile și dilemele care o modelează.

Dialogurile nonșalant-șmecherești sau, dimpotrivă, exagerat de "profunde" indică mai puțin starea psihică labilă a personajului, cât abordarea de suprafață. În ciuda unor puneri în scenă atente și a unor descrieri de decor inspirate, stăruie pe alocuri impresia unei schițe, unui prim scenariu încă stângaci. Dacă filmul (mult mai reușit prin selecție și interpretare) aduce în prim-plan frumusețea și sonoritățile inconfundabile ale Irlandei, cartea e mai degrabă o aglomerare de remarci despre capriciile vremii, o peregrinare printre *pub*-uri, cafenele, birouri, străzi comerciale, ce nu pune în evidență atmosfera tipică din Dublin sau Galway. Având totuși în vedere că *P.S. Te iubesc* e un prim roman, publicat la doar 22 de ani, cititorul care se aștepta la mai mult va fi, probabil, ceva mai îngăduitor.

TUR DE ORIZONT

Cezar Ivănescu este "personajul" principal al numărului 1, pe anul în curs, al revistei *Mișcarea literară* ● Evocat de prieteni, de fiica sa adoptivă, Clara Aruștei, de poeta Gabriela Crețan, care i-a dedicat o serie de poeme, autorul "La Baaad"-ului rămâne, chiar și după moarte, un furnizor de surprize literare ● Pentru a vă invita să recitiți din opera acestui scriitor special, decupăm un fragment din dialogul pe care l-a purtat, în ianuarie 1997, cu Viorel Ilișoi ● "Poezia nu atenuează, întărește. Artistul este o ființă puternică care trăiește tot timpul în tensiune vitală cu aceste valori dramatice. Și ca pe undeva să le facă inteligibile, să le facă controlabile, le transformă în poezie, în cuvânt, în expresie, în niște mantre, dacă vrei, cu care să poată controla forțele universale. (...) Asta-i marea valoare a poeziei: să simți nevoia să citești un poet într-un moment tulburător din existență, când nimic nu te mai poate ajuta, nici doctorul, nici prietenul, nici o ființă umană vie, dar te poate ajuta o carte de poezie și te poate vindeca, te poate salva cu adevărat. Adică citești, ai revelația tragică a unui adevăr, dar adevărul acela te construiește, te ține în viață. Te face să poți trăi mai departe. Asta-i valoarea mare a poeziei: pentru că maniază forțele universale prin acest limbaj magic, le controlează și controlează și propriul tău suflet. Eu de câte ori recitesc volumul princeps al lui Eminescu, în orice fază a vieții mele, când îl iau să-l recitesc după un timp, am senzația că am descoperit un nou poet, Mihai Eminescu, pe care nu l-am citit niciodată în viața mea. Îl citesc cu același frison, cu senzația că deschid o carte azi luată din librărie. Descifrezi un text și când îl realizezi te cutremuri."

CU CEA MAI IMPORTANTĂ CARTE, LA ATELIER

Discobolul (nr. 136-137-138) a primit în gazdă "atelierul de lectură" din cadrul școlii doctorale a Universității "Petru Maior" din Tîrgu Mureș, atelier în cadrul căruia... lucrează, sub coordonarea criticului Al. Cistelean, tineri cercetători ● Textele publicate în revista din Alba Iulia vizează, toate, "Istoria critică a literaturii române", de Nicolae Manolescu, "cea mai importantă carte din perioada postbelică", după cum scrie profesorul Al. Cistelean ● Cum văd foarte tinerii doctoranzi volumul care a stârnit, deja, atâtea discuții și patimi de la apariția sa, din toamna anului 2008, merită să aflați lecturând ceea ce au scris Ramona Trifan ("Istoria critică față de critica literară"), Veronica Buta ("Despre ADN-ul Istoriei critice"), Lia Faur ("Sumară critică a unei Istorii critice"), Romana Colceriu ("Generația de grație"), Călin Crăciun ("Istoria critică a literaturii române și monopolizarea esteticului"), Mihaela Bîja ("Istoria critică a literaturii române sau Pentru cine votezi, cititorule?"), Ioana Laslo ("A fi sau a nu fi în Istoria lui Manolescu"), Anca Mănăilă ("Nicolae Manolescu – Istoria critică a literaturii române sau cum se scrie o istorie literară"), Melinda Crăciun ("Istoria critică și memorialistica") ● Dar poate că înainte de a fi citite toate aceste cronici, ar trebui parcurse cele 1500 de pagini scrie de N. Manolescu

DOI PE-O ISTORIE

Oare n-ar zâmbi cititorii din orice țară civilizată când ar da cu ochii de un top al celor mai bune zece cărți din literatura țării respective, în fruntea căruia ar trona Istoria literaturii... acelei țări ● *Ziarul de duminică*, din 14 august 2009, publică un top 10 literar românesc ● Dan C. Mihăilescu, Alex Ștefănescu, Daniel Cristea-Enache, Paul Cernat, Dan Silviu-Borescu sunt invitați să își spună opțiunile ● Dacă Mihăilescu și Ștefănescu optează pentru Eminescu ("Diorama", respectiv "Poezii"), iar Borescu preferă "Cuvinte potrivite", de Arghezi, Enache și Cernat spun, fără să clipească: "Istoria literaturii române de la origini până în prezent", de Călinescu ● Adică, nu te încurci domnule cu profesioniștii, și nici nu îi încurci cu alte... istorii, ale altora, să fie clar!

"TOTI VREM SĂ FIM STRĂLUCITORI"

Eugen Simion povestește, în *Nord literar* (nr. 7-8), într-un interviu acordat lui Gheorghe Pârja, o întâmplare simpatică, în care protagoniști sunt Marin Preda și Alexandru Ivasiuc: "Preda, care-și citea și prietenii și adversarii, într-o zi mă întreabă: domnule, dumneata ai citit *Racul*? Eu îi spun: Da, am citit. Ei, ce părere ai? Păi, mie mi-a plăcut. L-am citit și eu, să știi că mi-a plăcut. Are talent Ivasiuc! Deși s-a purtat urât cu mine, am să-i dau un telefon deseară să-i spun că i-am citit romanul și mi-a plăcut. Asta era la Capșa, pe la prânz. Luam dejunul împreună. Seara, pe la zece, primesc un telefon. Era Ivasiuc. Care nici cu mine nu era în termeni foarte buni. Avea o agitație în voce. Domnule, știi cine mi-a telefonat? Mi-a telefonat Marin Preda, care, fie vorba între noi, este cel mai mare scriitor dintre noi. Mi-a telefonat și mi-a spus că i-a plăcut romanul. Era într-o stare de fericire nemaipomenită. (...) Și a murit peste câteva zile, la cutremur, cu această bucurie. De atunci eu nu mai cred în dușmănia scriitorilor, cât în mica lor gelozie, care, până la un punct, este firească. Toți vrem să fim strălucitori"

CRITICUL ȘI GRĂUNTELE DE AUR

Am remarcat dialogul pe care-l poartă președinta Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, Irina Petraș, cu Sorin Basangeac, în *Astra* (nr.33) ● Întrebările gravitează, în marea lor parte, în jurul celei mai noi cărți semnate de doamna Petraș, "Literatura română contemporană. O panoramă", op în care este "vorba" despre vreo 400 de autori și mai bine de o mie de titluri ● Am ales confesiunea următoare ca să o redăm spre știință: "Se pare că m-am născut profesoară... Foarte curioasă din fire, mi-am vârat nasul și în lucruri care nu mă chiar priveau (deși am bănuiala persistentă că nu prea există lucruri care să nu te privească atâtea vreme cât ești viu), însă tot ce afluam trebuia să *predau* imediat cuiva. Bună conducătoare de texte, mă jucam *de-a școala* cu toți copiii din vecini și le povesteam ce tocmai aflasem din cărți. Nu e o atitudine maternă, de *cloșcă*, fiindcă nu cred nicidecum că se cuvine să treci cu

vederea năzbâțiile copilului tău. Un bun părinte vede și bun, și rău, dar nu are inima și chemarea de a apăsa pe cele rele. Dimpotrivă. Dacă te bucuri de ceea ce face bun *copilul*, îi spui, indirect, și ce părți sunt mai puțin bune. Mi-a plăcut mereu să îndemn la ieșirea din muțenie, să sprijin debuturi, să pun umărul. Un critic bun e cel care te ceartă, dar o face cu înțelegere și implicat, fără a ignora grăunțele de aur. Cât despre ratare, cum cred că și criticul e scriitor, cu tot ce presupune asta înspre creație și scris *frumos*, nu văd de ce n-ai putea fi expresiv și în judecăți. De altminteri, ceea ce se reține din opera criticului *mare* e tocmai *formularea memorabilă*. Eserile au deschis suficient spațiu aplecării mele povestitoare, plăcerii de a găsi și scorni cuvinte potrivite. Am tradus mult, mai ales proză și eseu, poezie mai puțină. De fiecare dată am (de)gustat din plin capacitatea de mlădiere a limbii române, ușurința cu care poate descoperi ideea originalului într-o haină pe potrivă"

INIMIOARĂ, INIMIOARĂ, MAI ESTI TU UMANIOARĂ?

Un eseu care ar trebui să circule din mână de universitar în mână de universitar (ori măcar să treacă pe sub ochii universitarilor umaniști) semnează Gheorghe Grigurcu în *Ramuri* (nr.7-8) ● "Cum stăm cu *umani-oarele*?" se întreabă criticul, iar răspunsul este unul extrem de bine articulat și de trist, totodată ● Tristețe pe care o... împărtășesc, în gând sau pe la colțuri, și umaniștii de la catedră. O împărtășesc, înghit și trec mai departe. Semestru după semestru, an după an, generație după generație. ● Dacă nu

știu cum să-și "formuleze" durerea, universitarii noștri ar putea să-l citească pe dl Grigurcu ● Textul e pe internet, iar "dovada" că merită lecturat cu atenție o găsiți aici: "Extensia nemăsurată a liberalismului economic, gândirea de tip *business* au dus la concepția potrivit căreia totul e marfă, că, prin urmare, și valorile spiritului ar trebui să se supună legilor cererii și ofertei. Elocventă în acest sens apare o vorbă a miliardarului american Andrew Carnegie, care găsea nimerit a-i gratula pe absolvenții unei facultăți de afaceri pentru hotărârea lor de-a se consacra perfecționării unor abilități în stenografie și dactilografie, în loc de *a pierde timpul* cu *limbile moarte*. Așadar rostul facultăților de *umanioare* ar fi exclusiv acela de-a avea rezultate financiare și nu absolvenți bine pregătiți în zone care nu prezintă interes întrucât nu produc bani. De ce *să pierdem timpul* cu sprijinirea lor? Aidoma unor nobili scăpătați, asemenea facultăți se văd nevoite a suporta ofense, a se restrânge, a se desființa. (...) Deși gratuit printr-o prevedere constituțională, învățământul indigen are o subvenționare neîndestulătoare, circumstanță ce-l obligă a căuta *resurse extrabugetare*, id est fonduri de supraviețuire în condiții de avarie. Astfel se ivesc penibilele forme ale învățământului *bugetat*, paralel celui taxat, în care studenții nu sunt obligați la frecvență, contând numai și numai înmatricularea lor." ● Mai e vorba despre cum studenți bătă termină facultatea și ajung profesori, despre cum li se recomandă facultăților umane, de către experți, să nu mai aibă fel de fel de pretenții, fiindcă nu-s pe... trend etc. ● Hai la lupta cea mare, cadre universitare!

FRAGII DE CÂMPIE (I)

Urmare din pagina 18

(Parcă-i aud pe criticii din capitala Banatului, ori pe scriitorii din Caraș, întrebându-mă același lucru, de parcă aş fi venit din Papua Noua Guinee, fără pașaport). Explic: "Soția e bănățeancă... repartiția după terminarea facultății etc." Apoi o alta: "Ce e arta?" răspund printr-un citat din Nietzsche: "Fără artă, oamenii ar fi striviți de realitatea imediată". Un citat lateral răspunsului , folosit doar pentru contracararea unor explicații prea stufoase.

"Care sunt cele mai bune cărți de azi?" Întreabă o fetișcană, aceeași care e iritată că persoana mea a ocupat Banatul. Evident, n-aveam să le vorbesc de Cărtărescu, Liiceanu, Patapievici sau Pleșu și nici de *Istoria critică a literaturii române* a lui Manolescu, ci de *Stăpânul inelelor* și de *Harry Potter*, despre Tolkien, care, fără pretenția de a fi un mare scriitor pe când era în viață, repovestește într-un amalgam marile mitologii ale celților și germanilor pe limba propriilor săi copii. Apoi despre Rowling, care prin ecranizarea tuturor cărților din seria micului vrăjitor a ajuns cea mai bogată scriitoare din lume, cu vreo treizeci de clase peste Dan Brown, despre care copiii nu știu mare lucru, spre bucuria mea. Că au citit sau nu aceste bestsellers-uri nu cred, pentru că știu câți bani sunt alocați de o școală sau de o primărie comunală pentru achiziția de carte, dar filmele le-au văzut, și deci aveam un teren de discuție comun. A doua zi primesc un e-mail: "Întrebându-vă ce e arta și ce presupune mi-ați răspuns printr-un citat. Cugetând asupra lui mi-am dat seama că, eu personal, aş vrea să mi se implanteze/să-mi implantez un organ cu care să simt (pentru că tare nesimțiti am devenit...), să percep lucrurile mult mai intens și fără limite..." Un copil căruia câteva cuvinte i-au deschis dorința de a-și vedea lumea din jur printr-un alt ochi, și mai mult, de a încerca să se ridice peste nivelul lumii în care trăiește. Doar că ideea implantării unui organ ține de filmele cu clone de pe micile ecrane, care-i fac dintr-o dată pe androgini hiperdeștepți. Mie mi-au trebuit șazecei și cinci de ani de viață, vreo câteva mii de cărți citite, suferința unei existențe la limita supraviețuirii pentru a-mi constitui un univers propriu cuprins între niște repere.

PHOENIX – ADEVĂRATA ISTORIE

Urmare din pagina 22

Citez textual: "Păi bine, măi băieți, voi îi copiați pe americani! Uite: trei ghitare și o baterie..." . Potrivit teoriei tovarășului Dumitrescu, după asemenea criterii, până și marele George Enescu putea fi învinuit că-l copiază pe Paganini! Spiritul de conservare acționează din plin. Compozitorul Edmond Dedu, în paginile cărții sale *Vedetele muzicii ușoare*, persiflează într-un întreg capitol formațiile românești *beat*, chiar din start, prin titlul capitolului, afirmând malițios: "Avem și noi [?!] ghitariștii noștri". La televiziune, înainte de a apărea pe ecran, băieților li s-a uns părul cu apă îndulcită, spre a nu li se remarca pletele. Noi, cei apropiați lor, mai, mai să nu-i recunoaștem, pentru că aduceau mai mult cu niște funcționari de bancă. Ei, dar toate astea aparțin trecutului în care, fiind mai tineri, credeam că lumea e a noastră prin tot ce are ea mai

frumos și mai curat. De câte ori mă gândesc la trecut, văd doar partea ce-mi convine și îmi dau seama că, de fapt, noi ne simțeam bine într-o lume pe care ne-am creat-o imaginar și în care evadam mereu...

Cum aş putea încheia aceste evocări de-a valma, poate, fără să amintesc faptul că, dincolo de toate, *Phoenix* a rămas peste decenii o permanență vie și emblematică ce face parte din cultura poporului nostru? Sfidând curgerea timpului, trăinicia creației artistice este o dovadă vie a valențelor autentice ale acesteia. Cu ani în urmă, Nicu îmi spunea: "Măi, Petea, la concertele noastre vin și tineri care s-au născut după ce noi ne-am exilat. Ei nu existau pe vremea în care noi cântam și, cu toate acestea, ne cunosc pe de rost piesele, le cântă în cor odată cu noi și cu nostalgiei generației noastre. Oare ce înseamnă asta?". Înseamnă că PHOENIX RĂMÂNE!

open art Timisoara Open Art City

www.plai.ro

plai festival muzică, artă, multiculturalitate

sâmbătă: Dobet Gnahoré (Coasta de Fildeş), Kaloomé (Franța), The Shin (Georgia), Christoph Auer Trio (Austria)

vineri: Esma Redzepova (Macedonia), Farfarello (Germania), Sainkho Namtchylak (Tuva), Tomasz Bednarczyk (Polonia)

și peste 100 de activități oferite de partenerii Plai

Muzeul Satului Bănățean 11 - 13 septembrie, Timișoara

Logo-uri: GALA SOCIETĂȚII CIVILE, INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN, CENTRUL CULTURAL AUSTRIAC, TIMIȘOREANA, 24-FUN, ELEVATE, TVR, MAXIM, ROMTURISM.RO, FEEDER, bilete se găsesc la: Ticket, diverta

ORIZONT

Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș

Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu

Secretar general de redacție: Adriana Babeți

Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Șerban Foarță, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vâlcă, Daniel Vighi.

Concepție grafică: Alexandru Jakabházi

Colectivul tehnic: Sorin Stroe (paginare, prezentare grafică).

www.revistaorizont.ro e-mail: fundatia@3europe.org

REDAȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 29 48 93, 29 48 95

Marcă înregistrată: M/00166

Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA

Abonamentele se fac la P.T.T.R.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ

ISSN 0030 560 X

Abonamentele se fac la Rodipet, la poziția 4386 din catalog

MOARTEA LUI BUNNY MUNRO (fragment)

NICK CAVE

(Nick Cave, cunoscut mai ales pentru activitatea sa de cântăreț, compozitor și lider al formației Nick Cave and the Bad Seeds, este un artist polivalent, ce s-a manifestat și ca prozator, autor de teatru, scenarist, pictor. În anii 1980, perioadă în care a locuit în Berlinul de Vest, a început să lucreze la romanul său de debut, *And the Ass Saw the Angel*, apărut în 1989.

Moartea lui Bunny Munro este al doilea roman al lui Nick Cave și urmează să fie lansat în septembrie 2009. Traducerea în limba română va apărea în aceeași lună la Editura Polirom.)

"Sînt blestemat", se gîndește Bunny Munro, cu o bruscă tresărire de luciditate, rezervată celor care tremeză să moară în curînd. Își dă seama că undeva trebuie să fi făcut o greșală gravă, dar această revelație dispăre într-o fracțiune de secundă oribilă – gata, a trecut –, lăsîndu-l în camera de la hotelul Grenville, în chiloți, singur, doar cu dorințele lui. Închide ochii și își imaginează un vagin oarecare, apoi se așază pe marginea patului de hotel și se lasă pe spate cu mișcări lente, sprijinindu-se de tăblia tapițată. Își fixează telefonul mobil sub bărbie și rupe cu dinții sigiliul unei sticle miniaturale de brandy. Golește sticla dintr-o înghițitură, o aruncă în celălalt capăt al camerei, apoi se cutremură, înghite cu greu și spune la telefon:

— Nu-ți face probleme, iubito, totul o să fie în regulă.

— Mi-e frică, Bunny, spune soția lui, Libby.

— De ce ți-e frică? N-are de ce să-ți fie frică.

— De orice, mi-e frică de orice.

Dar Bunny își dă seama că în vocea soției lui s-a schimbat ceva. Tonul catifelat de violoncel a dispărut, fiind înlocuit de unul de vioară, ascuțit și aspru, la care cîntă o maimuță scăpată de la zoo sau cam așa ceva. Înțelege acest fapt, dar trebuie să-și dea seama ce înseamnă.

— Nu vorbi așa. Știi că așa nu rezolvi nimic, spune Bunny.

Apoi trage cu sete, senzual, dintr-un Lambert&Butler. Și în momentul acela își dă seama brusc... babuinul de la vioară, spirala descendentă, de neconsolat, a derivei ei. "Fir-ar a dracu!" își zice Bunny furios și suflă pe nări două trîmbe de fum.

— Nu ți-ai luat Tegretolul? Libby, spune-mi, te rog, că ți-iei Tegretolul!

La celălalt capăt al firului se lasă tăcerea, apoi urmează niște suspine deznădăjduite și îndepărtate.

— Te-a sunat iar taică-tău. Eu nu știu ce să-i spun. Nu știu ce vrea. Țipă la mine. Bate cîmpii, zice Libby.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Libby, știi ce a spus doctorul! Dacă nu iei Tegretol, dai în depresie. Și știi foarte bine că depresiile tale sînt periculoase. Ce dracu', de cîte ori trebuie să avem discuția asta?

Suspinele se întetesc, apoi se întetesc și mai mult, transformîndu-se într-un plîns moale și disperat, care îi amintește lui Bunny de prima lor noapte împreună – cum o cuprinsese un acces inexplicabil de plîns în timp ce el o ținea în brațe, într-un hotel părăginit din Eastbourne. Își amintește cum își ridicase privirea spre el, spunînd "Îmi pare rău, uneori devin cam emotivă", iar Bunny îi răspunsese, simțind cum întregul tonaj al datelor erotice pe care le absorbise din lume erupe într-un elan de emoție pură și dulce, "În clipa asta ești femeia visurilor mele" sau ceva asemănător. Amintiri frumoase.

Bunny își apasă podul palmei pe șliț și strînge, obținînd un spasm de plăcere în partea de jos a coloanei.

— Ia naibii Tegretolul ăla, spune el, îmbunat.

— Mi-e frică, Bun. E un tip care umblă prin oraș și atacă femeii.

— Ce tip?

— Își vopsește fața în roșu și poartă coarne de drac din plastic.

— Ce?

— Undeva în nord. E la televizor.

Bunny ia telecomanda de pe noptieră și, cu o serie de eschive și croșee, pornește televizorul de pe minibar. Trece de pe un canal pe altul, cu sonorul închis, pînă cînd dă peste niște imagini alb-negru, de la o cameră video de supraveghere dintr-un mall din Newcastle. Un bărbat cu bustul gol și pantaloni de trening își face loc prin mulțimea de clienți îngroziți. Are gura deschisă într-un țipăt mut. Pare să poarte coarne de drac și flutură ceva ce seamănă cu un băț lung și negru.

Bunny înjură în șoaptă și în momentul acela toată energia lui, sexuală sau de alt tip, îl părăsește. Aruncă telecomanda spre televizor, care bîzîie și se stinge, apoi își lasă capul pe spate. Se uită la o pată umedă de pe tavan, de forma unui clopot mic sau a unui sîn de femeie.

Undeva, la marginea conștiinței sale, aude un ciripit obsesiv, un țuiet de vociferări furioase și oribile, aproape electronice ca sonoritate, dar Bunny nu le recunoaște. În schimb, o aude pe soția lui spunînd:

— Bunny? Ești acolo?

— Libby! Unde ești?

— În pat.

Bunny se uită la ceasul de la mîină, îl apropie de ochi, dar nu se poate concentra.

— Fir-ar a naibii! Unde e Bunny Junior?

— În camera lui, cred.

— Uite ce e, Libby, dacă mai sună taică-meu...

— Are un trident, spune soția lui.

— Ce?

— O furcă.

— Ce? Cine?

— Tipul ăla din nord.

În momentul acela Bunny își dă seama că sunetul ascuțit și ciripitor vine de afară. Acum se aude mai tare decît murmurul aerului condiționat și e suficient de apocaliptic ca să-l facă puțin curios. Dar nu foarte.

Pata de pe tavan crește și își schimbă forma – un sîn mai mare, o bucă, un genunchi feminin sexy –, se formează o picătură care se alungește și tremură, apoi se desprinde de pe tavan, cade și explodează pe pieptul lui Bunny. Bunny își trece mîina peste ea, ca și cum ar visa, și spune:

— Libby, scumpo, unde locuim noi?

— În Brighton.

— Și unde e Brighton?

Bunny trece cu degetul peste rîndul de sticlute miniaturale de băutură aranjate pe noptieră și alege un Smirnoff.

— În sud.

— Adică la cea mai mare distanță posibilă de "undeva în nord", asta dacă nu vrei să cazi naibii în mare. Acum, iubito, închide televizorul, ia un Tegretol, ia un

somnifer – în mă-sa, ia două! –, iar eu mă întoc mîine. Devreme.

— Arde debarcaderul, spune Libby.

— Ce?

— Debarcaderul de vest. A luat foc.

Simt mirosul de aici.

— Debarcaderul de vest?

Bunny golește sticla micuță dintr-o înghițitură, își mai aprinde o țigară și se scoală din pat. Camera se smucește, iar Bunny își dă seama dintr-odată că e foarte beat. Cu brațele ridicate în lateral, se îndreaptă cu pași mari și pe vîrfuri spre fereastră. Se clatină, se împiedică și se agață de perdelele uzate de creton pînă cînd își regăsește echilibrul. Le dă la o parte dramatic, iar lumina vulcanică a zilei și țipetele păsărilor invadează camera. Pupilele lui Bunny se contractă dureros, în timp ce el se strîmbă la fereastră, în lumină. Vede un nor negru de grauri care ciripesc nebunește deasupra scheletului învăluit în flăcări și fum al debarcaderului de vest, care stă neajutorat în marea din fața hotelului. Bunny se întreabă de ce nu a văzut asta pînă acum și apoi de cît timp stă în acea cameră, după care își amintește de soția lui și o aude spunînd:

— Bunny, ești acolo?

— Mda, spune Bunny, fascinat de priveliștea debarcaderului arzînd și de miile de păsări care țipă.

— Graurii au înebunit. E ceva groaznic.

Puișorii lor ard în cuiburi. Nu mai suport, Bun, spune Libby, iar sunetul ascuțit al viorilor se amplifică.

Bunny se întoarce în pat, ascultînd cum plînge soția lui la celălalt capăt al firului. Zece ani, se gîndește el, zece ani și lacrimile acelea încă îl mișcă – ochii ăia turcoaz, pizda aia incredibilă și, ah, frate, chestia aia insondabilă cu plînsul... Se sprijină din nou cu spatele de tăblia patului, își bate organele genitale cu mîina, ca o maimuță, și spune:

— Mă întorc mîine, iubito. Devreme.

— Mă iubești, Bun? spune Libby.

— Știi că da.

— Juri pe viața ta?

— Pe Dumnezeu și toți sfinții din cer.

Vin direct la pantofiorii tăi, iubito.

— Nu poți veni acasă în seara asta?

— Aș veni dacă aș putea, spune Bunny, căutîndu-și țigările prin pat, dar sînt foarte departe.

— O, Bunny... mincinos nenorocit ce ești...

Legătura se întrerupe și Bunny spune:

— Libby? Lib?

Se uită nedumerit la mobil, ca și cum de-abia acum ar fi descoperit că îl ține în mîină, apoi îl închide cu un pocnet, în timp ce o altă picătură de apă îi explodează pe piept. Bunny deschide gura sub forma unui mic "O" și bagă o țigară în ea. O aprinde cu bricheta lui Zippo și inspiră adînc, apoi emite un fuior calculat de fum cenușiu.

— Văd că ai mîinile ocupate, dragule.

Bunny întoarce capul, făcînd un mare efort, și se uită la prostituata care stă în ușa băii. Chiloții ei de un roz fosforescent pulsează pe pielea ciocolatie. Femeia își scarpină părul împletit în codițe subțiri, în timp ce în spatele buzei ei de jos, înmuiată de droguri, se vede o bucătică de portocală. Bunny se gîndește că sfîrcurile ei sînt ca detonatoarele de pe minele ce plutesc pe mare ca să arunce în aer vapoare în război sau cam așa ceva și e pe punctul să-i spună asta, dar uită, trage iar din țigară și zice:

— Era soția mea. Suferă de depresie.
— Nu e singura, scumpule, răspunde prostituata.

Traversează cu un mers nervos covorul Axminster uzat, cu vîrfurile roz și șocant al limbii ei scos printre buze. Se lasă în genunchi și ia pula lui Bunny în gură.

— Nu, e o boală. Ia medicamente.

— Și eu la fel, dragule, spune fata de sub stomacul lui Bunny.

Bunny pare să mediteze atent la răspunsul ei în timp ce își mișcă soldurile. Se uită la mîina neagră și inertă așezată pe burta lui și vede că fiecare unghie are vopsită pe ea imaginea detaliată a unui apus tropical.

— Uneori e rău de tot, spune el.

— De-aia se spune că ești în budă, scumpule.

Dar Bunny de-abia o aude, pentru că ea vorbește cu un croncănit înfundat și incomprehensibil. Mîina ei tresare și apoi cade pe stomacul lui.

— Cum? Ce? spune el, trăgînd aer printre dinți.

Bunny cascadează dintr-odată, ca și cum n-ar mai avea aer, iar dinspre inimă îi explodează iar gîndul apocaliptic: "Sînt blestemat". Își acoperă ochii cu mîinile și se arcuiește ușor de spate.

— Ești bine, dragule? îl întreabă prostituata.

— Cred că s-a inundat o baie de deasupra, spune Bunny.

— Taci acum, scumpule.

Fata își înalță capul și privește fugăr spre Bunny, care încearcă să prindă centrul ochilor ei negri, pupilele ei pline de secrete, dar privirea lui își pierde direcția și se înceteșează. Bunny pune mîina pe capul femeii și îi pipăie umezeala strălucitoare de pe ceafă.

— Taci acum, scumpule, spune ea din nou.

— Spune-mi Bunny, răspunde el, privind cum altă picătură de apă tremură pe tavan.

— La naiba, ți-ai spus cum vrei tu, scumpule.

Bunny închide ochii și apasă pe corzile aspre ale părului ei. Simte explozia moale a apei pe piept, ca un suspin.

— Nu, spune-mi Bunny, șoptește el.

(traducere din limba engleză și note de CIPRIAN ȘIULEA)